

VILNIAUS UNIVERSITETAS
FILOLOGIJOS FAKULTETAS

Miglė Macijauskaitė
Taikomosios kalbotyros studijų programa

Grasinimo raiška patyčių diskurse

Magistro darbas

Darbo vadovė dr. Eglė Gudavičienė

Ginti leidžiama.....

2019 m. gegužės 27 d.

Vilnius, 2019

Miglė Macijauskaitė, *Grasinimo raiška patyčių diskurse*. Magistro darbas, vadovė dr. Eglė Gudavičienė, Vilniaus universitetas, Filologijos fakultetas, 2019, 71 p.

Raktažodžiai: grasinimai, patyčių diskursas, šnekos aktų teorija, elektroninis diskursas, paauglių kalba.

Anotacija

Šiame darbe analizuojami grasinimai kaip šnekos aktai patyčių diskurse – tiriama jų raiška. Tyrimo tikslas – remiantis šnekos aktų teorija, išanalizuoti patyčių diskurse vartojamus grasinimus, išsiaiškinti, kokio pobūdžio grasinimai dominuoja ir kokia jų raiška. Darbe taikomas šnekos aktų analizės principais paremtas kokybinės analizės metodas. Magistro darbo tyrimo medžiagą sudaro 45 paauglių susirašinėjimai, tyrinėti juose identifikuoti 148 grasinimai. Nors grasinimų skaičius yra nedidelis, tačiau kokybinė duomenų analizė leidžia matyti tam tikras tendencijas, išskirtinumus ir visiškai naują bei neaprašytą grasinimo kaip šnekos akto reiškimąsi pokalbiuose. Tiriant grasinimus pastebėta, kad jų raiška skiriasi, kad paaugliai vienas kitam grasina tiesiogiai ir netiesiogiai. Atlikus grasinimo raiškos tyrimą patyčių diskurse, galima daryti išvadas, kad dažniausiai grasinimai yra implicitiniai, tai reiškia, kad neturi performatyviojo veiksmožodžio. Tačiau pasitaiko tokių atvejų, kai jie yra eksplcitiniai, tačiau juose vartojami performatyvieji veiksmožodžiai (pvz., *įspėju*) yra būdingi kitiems šnekoms aktams. Taip pat pastebėta, kad tiesioginiai grasinimai yra vartojami tiesioginiuose, sąlygos ir klausiamuosiuose sakiniuose. Jie išreiškiami kaip į ateitį nukreipti faktai, kuriais adresantas siekia įbauginti adresatą. Grasinant tiesiogiai paaugliai dažnai vartoja įvardį „aš“, tiksliai įvardija grasinimo veiksmą (pvz., *užmušiu*), o neretai ir rezultatą. Tai raiška nebūdinga netiesioginiams grasinimams – juose įprastai nėra įvardytas grasinančio veiksmo atlikėjas, pats veiksmas ir / arba veiksmo rezultatas. Netiesioginiai grasinimai reiškiami tiesioginiuose, sąlygos, klausiamuosiuose ir skatinamuosiuose sakiniuose. Magistro darbas gali būti naudingas visuomenei, mokytojoms, vaikus auginantems tėvams, kaip mokomoji priemonė norint atpažinti grasinimus ir užkirsti kelią patyčioms. Taip pat lingvistams, tiriantiems grasinimus, paauglių kalbą ar patyčių diskursą ir tiems, kurie domisi sociolingvistika, pragmatine lingvistika bei teismo lingvistika.

Turinys

Įvadas	3
1. Teorinės grasinimo raiškos tyrimo prielaidos	6
1.1. Grasinimo šnekos akto samprata	6
1.1.1. Grasinimo, įspėjimo ir pažado skirtis.....	13
1.1.2. Grasinimo būdai	14
1.2. Elektroninių patyčių diskursas.....	16
1.3. Paauglių kalbos ypatybės.....	20
2. Grasinimų analizė patyčių diskurse	24
2.1. Tiriamoji medžiaga	24
2.2. Grasinimų identifikavimo problemos	26
2.3. Grasinimų raiška	31
2.3.1. Tiesioginių grasinimų raiška	32
2.3.1.1. Tiesioginių grasinimų raiška tiesioginiuose sakiniuose	32
2.3.1.2. Tiesioginių grasinimų raiška sąlygos sakiniuose	34
2.3.1.3. Tiesioginių grasinimų raiška klausiamuosiuose sakiniuose.....	41
2.3.2. Netiesioginių grasinimų raiška.....	43
2.3.2.1. Netiesioginių grasinimų raiška tiesioginiuose sakiniuose.....	45
2.3.2.2. Netiesioginių grasinimų raiška sąlygos sakiniuose	48
2.3.2.3. Netiesioginių grasinimų raiška klausiamuosiuose sakiniuose.....	50
2.3.2.4. Netiesioginių grasinimų raiška skatinamuosiuose sakiniuose.....	53
Išvados	57
Literatūra	61
Summary	65
Priedas	66

Ivadas

Temos aktualumas ir naujumas. Paauglystė, Vakarų kultūroje, yra laikas, kai bendraamžių įtaka didėja, o tėvų mažėja (Myers, 2000, 117). Tai laikas, kai jaunuoliai siekia susikurti savo tapatybę (Trimakas, 1997, 58), kurios kūrimas vyksta visomis jaunystės fazėmis, pasižyminčiomis tam tikrais požymiais. Ankstyvajai paauglystei būdingas stiprus negatyvumas, maištavimas ir įvairios emocijos (Trimakas, 1997, 58), atsiskleidžiančios skirtingais būdais. Paauglio paveikslas dažnai piešiamas kaip nerimastingo maištaujančio ir kovojančio, įvairių prieštaravimų ir konfliktų draskomo žmogaus, jo negatyvūs bruožai (pvz., priešiškus) bendraujant su bendraamžiais susiję su elgesio problemomis (Navickas, Vaičiulienė, 2010, 246–278). Tikėtina, kad kiekvieno paauglio kalba yra tokia pati, koks yra jo elgesio būdas, o patyčios šiame amžiaus tarpsnyje neatsiejamas veiksnys. Jos yra apibūdinamos kaip sąmoningai priešiškas, pasikartojantis elgesys, kuris dažnai būna nukreiptas prieš tą vaiką, kuriam sunku apsiginti (Legkauskas, 2013, 102–103), o net trys ketvirtadaliai paauglių patiria bendraamžių bauginimas ir grasinimus (Navickas, Vaičiulienė, 2010, 278). Elektroninės patyčios yra nauja patyčių forma, kuri atsirado paaugliams pradėjus vis intensyviau naudotis mobiliaisiais telefonais, daugiau praleidžiant laiko socialiniuose tinkluose (Legkauskas, 2013, 103). Patyčių pasekmės yra labai rimtos, nes vaikai, iš kurių tyčiojasi, pradeda savęs nevertinti, nuo to kenčia jų nuotaika, fizinė sveikata, o neretai „patyčios gali lemti žalojančio fizinio smurto protrūkius ar net žmogžudystes ir savižudybes“ (Legkauskas, 2013, 104). Grasinimai yra viena iš patyčių formų, todėl norint užkirsti kelią neigiamiems patyčių padariniams, stengiantis apsaugoti visuomenėje augančius vaikus nuo menkavertiškumo, savęs žalojimo, būtina sugebėti identifikuoti grasinimus, žinoti, kaip jie atrodo. Norint, kad patyčios taptų retomis, svarbiausia yra švietimas, – būtina šviesti apie patyčių formas tėvus, pedagogus, žinomus visuomenės veikėjus, kad jie išgirdę ar pamatę paauglių siunčiamas ar gaunamas grasinančias žinutes sugebėtų suprasti, kad jų turinys yra neigiamas ir laiku imtųsi visų reikiamų veiksmų.

Šio darbo tema – grasinimo raiška patyčių diskurse. Užsienio tyrėjai tekstynuose grasinimus tyrinėja kaip verbalinę grėsmę, kuri vienais atvejais suprantama, o kitais ne (Gales, 2015), taip pat pasitelkus tekstynus nagrinėjami internetiniai grasinimų aprašymai (Mezzour ir kt., 2014). Lietuvoje Edita Rekašienė savo magistro darbe grasinimus aptaria kaip įvaizdžiui grėsmingus šnekos aktus (2014). Taip pat Lietuvoje yra tirtos patyčios Lietuvos mokyklose nuo 1994 iki 2002 metų (Zaborskis ir kt., 2005). Lietuvių kalbotyroje grasinimo šnekos aktų tyrimų iki šiol dar nebuvo atlikta, todėl tai pirmasis tokio pobūdžio darbas siekiant išsiaiškinti grasinimo

raišką. Grasinimus, kaip patyčių formą, daugiausia tyrinėja pedagogai ir psichologai, tačiau šios srities specialistai neanalizuoja, o kokie pasakymai yra grasinimai, kaip jie išreiškiami, koks grasinimų turinys ir kaip jie apskritai atsispindi patyčių diskurse. Pasirinktas darbo objektas ir jame atliekamas tyrimas yra nauji, todėl svarbūs teismo lingvistikos, sociolingvistikos ir lingvistinės pragmatikos mokslui. Magistro darbas gali būti naudingas plačiajai visuomenei, pedagogams, vaikus auginantiems tėvams, kurie nors ir „sukasi“ paauglių gyvenime, tačiau nėra visiškai į jį įtraukti, todėl gali nežinoti, kaip atrodo grasinimai, kaip juos atpažinti ir laiku sustabdyti patyčias.

Šio darbo objektas – grasinimai kaip šnekos aktai. **Tikslas** – remiantis šnekos aktų teorija, išanalizuoti patyčių diskurse vartojamus grasinimus, išsiaiškinti, kokio pobūdžio grasinimai dominuoja ir kokia jų raiška.

Norint įgyvendinti darbo tikslą, buvo išskelti šie **uždaviniai**:

1. Išsiaiškinti grasinimų sampratą ir šnekos akto struktūrą teorinėje literatūroje.
2. Surinkti vyresnių nei 16 metų paauglių asmeninius elektroninius susirašinėjimus, kuriuose, jų manymu, yra grasinama.
3. Pagal grasinimams būdingus požymius, identifikuoti tiesioginius ir netiesioginius šnekos aktus.
4. Ištirti tiesioginius ir netiesioginius grasinimus, nustatyti, kokia kalbinė raiška jiems būdinga.

Tiriamoji darbo medžiaga. Medžiaga rinkta nuo 2017 m. lapkričio mėnesio iki 2018 m. rugsėjo mėnesio šio magistro darbo autorės pažįstamų ir viešų socialinėje erdvėje žmonių pagalba, kurie viešai bei privačiai prašė paauglių pasidalinti asmeniniais susirašinėjimais, kuriuose, jų manymu, yra grasinama. Tyrimui surinkti 45 įvairaus ilgio elektroniniai susirašinėjimai, kuriuose paaugliai vartoja grasinimus. Elektroniniai susirašinėjimai gauti jaunuoliams susirašinėjant tarpusavyje trumposiomis žinutėmis telefone ir programėlėje „Messenger“. Tiriamąją medžiagą sudaro 9562 žodžiai. Iš viso identifikuoti 148 grasinimai. Prašant medžiagos darbo autorė įvardijo, kad ją domina tik pačių žinučių turinys, dėl šios priežasties iš darbo priedų bei paties darbo ištrinta visa faktinė informacija, kuri leistų identifikuoti susirašinėjimuose dalyvaujančius asmenis.

Darbo metodas. Siekiant įgyvendinti darbe išskeltus uždavinius, pasitelkiamas kokybinės kalbinės analizės metodas. Taikant šnekos aktų teorijos analizės principus buvo identifikuoti grasinimo šnekos aktai, jie suklasifikuoti į tiesioginius ir netiesioginius, analizuojama jų semantika bei struktūra.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, teorinė ir tiriamoji dalys, išvados, naudotos literatūros sąrašas, santrauka anglų kalba bei priedas, kuriame pateikti tiesioginiai ir netiesioginiai grasinimai. Įvade aptariamas darbo temos aktualumas ir naujumas, objektas, nurodomas tikslas ir uždaviniai, įvardijama tiriamoji darbo medžiaga ir pasitelktas metodas. Pirmoje darbo dalyje pristatomi teoriniai pagrindai – aptariama grasinimo šnekos akto samprata, elektroninių patyčių diskursas, paauglių kalbos ypatybės. Tiriamoji dalis skirta paauglių susirašinėjimų medžiagos tyrimui: pirmame poskyryje aptartos grasinimo identifikavimo problemos, antrame poskyryje aiškinamasi tiesioginių ir netiesioginių grasinimų raiška. Išvadose apibendrinami tyrimo rezultatai. Darbe yra 4 paveikslai. Tirti grasinimai pateikiami šio darbo priede, o visa analizuota medžiaga, (45) susirašinėjimai įrašyti į prie šio darbo pridedamą laikmeną.

Padėka. Dėkoju Greta Macijauskaitei, padėjusiai rinkti tyrimo medžiagą. Be jos pagalbos nebūtų pavykę parašyti šio magistro darbo ir prisidėti prie grasinimo raiškos tyrimų.

1. Teorinės grasinimo raiškos tyrimo prielaidos

1.1. Grasinimo šnekos akto samprata

Vienareikšmiškai apibrėžti *grasinimo* sąvoką yra ganėtinai sudėtinga, nes ji skirtingose srityse aptariama nevienodai. Pažvelgus į Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą, matyti, kad grasinimams yra skiriama nemažai dėmesio – penkiuose teisės akto straipsniuose kalbama apie tai, kas yra laikoma grasinimu ir kokios pasekmės laukia už grasinimą, tačiau keturi iš jų yra nutolę nuo darbo temos¹. Atsižvelgus į magistro darbo temą, bandant išsiaiškinti, grasinimo raišką patyčių diskurse, galima išskirti vieną iš penkių teisės akto straipsnių, susijusių su šio darbo objektu, norint sužinoti, kokią baudžiamąją atsakomybę galėtų užsitraukti paaugliai, grasindami vieni kitiems. Šiame darbe aprašomam tyrimui yra aktualus 145 straipsnis „Grasinimas nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą arba žmogaus terorizavimas“. Grasinimas įvardijamas kaip nusikaltimas, pavojingas žmogaus sveikatai ir gyvybei, kurio pasekmės, „jeigu buvo pakankamas pagrindas manyti, kad grasinimas gali būti įvykdytas“, yra baudimas viešaisiais darbais, bauda, laisvės apribojimas, areštas arba laisvės atėmimas iki ketverių metų. Apie grasinimo pasekmes kalbama ne tik baudžiamajame kodekse. Marinos Mažionienės, Roberto Povilaičio, Ivonos Suchodolskos išleistame leidinyje galima aptikti rekomendacijų, ką daryti, jeigu vaikui yra grasinama: „jei grasinama ar persekiojama, pavyzdžiui, vaikui gavus žinutę, kad rytoj jis bus vyresnių mokinių pagautas ir primuštas, galima kreiptis į policiją“ (Mažionienė ir kt., 2012, 12). Galima matyti, grasinimas yra įvardijamas kaip netinkama ir nederama patyčių forma, už kurią atitinkamai laukia nuobaudos ir susidūrimas su teisėsauga.

Psichologai ir sociologai apie grasinimus rašo iš socialinės perspektyvos. Jie domisi žmogaus elgesiu grasinant, smurtu, kas jį sukelia, tačiau ne grasinimo kaip šnekos aktų struktūra. Psichologai Lisa J. Warren, Jamesas R. P. Ogloffas ir Paulas E. Mullenas teigia, kad grasinimai yra kasdieniai ir nemalonūs komentarai, kurie gali sukelti stresą, kuris paskatintų kreiptis pagalbos, dažniausiai į policiją (Warren ir kt., 2013, 329). Kennon M. Sheldon ir Timas Kasseris remdamiesi kitais mokslininkais pabrėžia, kad grasinimai verčia žmones nerimauti, jaustis nesaugiai ir kad jie gali pasireikšti įvairiais būdais, tokiais kaip, pavyzdžiui, grasinimai

¹ Nutolę nuo darbo temos straipsniai:

- 250³ straipsnis. Grasinimas padaryti teroristinį nusikaltimą;
- 256¹ straipsnis. Grasinimas panaudoti ar kitaip paveikti arba neteisėtai įgyti branduolines ar radioaktyvias medžiagas arba kitus jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinius;
- 287 straipsnis. Grasinimas valstybės tarnautojui ar viešojo administravimo funkcijas atliekančiam asmeniui;
- 318 straipsnis. Grasinimas vadui ar smurtas prieš jį.

savigarbai, socialinė įtrauktis, o visi grasinimų tipai turi vienodą bendrumą: žmogus jaučia nesaugumo jausmą dėl artėjančių problemų, pavojaus ar žalos (Sheldon, Kasser, 2008, 38). Kad grasinimai vienais atvejais yra kriminaliniai šnekos aktai, o kitais nėra, teigia Peteris Meijesas Tiersma ir Lawrence'as M. Solanas (Tiersma, Solan, 2012, 9). Tai reiškia, kad grasinimai ne visada būna neteisėti.

Grasinimai yra viena iš šnekos aktų rūšių. Šiais pasakymais atliekama tam tikra kalbinė veikla (Austin, 1962). Anot Johno Langshawo Austino (1962, 94–107), šnekos akto struktūra yra susidedanti iš trijų dalių:

- lokucijos (angl. *locutionary*) – tai pasakymo ištarimas arba jo užrašymas;
- ilokucijos (angl. *illocutionary*) – veiksmas, kurį ketina atlikti adresantas išstardamas pasakymą. Šis veiksmas dar vadinamas ilokucine jėga (angl. *illocutionary force*);
- perlokucijos (angl. *perlocutionary*) – ištariamo arba užrašomo pasakymo poveikis adresatui.

Grasinimo atveju pasakymo ištarimas arba jo užrašymas yra lokucija. To paties pasakymo komunikacinis tikslas yra įbauginti, išgąsdinti adresatą, todėl ilokuciją galima laikyti tiesioginiu adresanto poveikiu adresatui. Perlokucija įvyktų tuo atveju, jeigu adresatas suprastų grasinimo šnekos aktą kaip grasinimą ir išsigąstų. Anot Peterio Fredericko Strawsono (1964), jeigu adresatas nesupranta adresanto ištauto pasakymo kaip grasinimo, tai perlokucija yra nesėkminga (Strawson, 1964, 440). Apskritai šnekos aktai yra tokie pasakymai, kuriais kalbėtojas atlieka kokį nors veiksmą (Chapelle, 2013, 5332). Šio darbo atveju – tai grasinimai. Egidijus Zaikauskas teigia, kad išreikšti ilokucinę pasakymo jėgą patogiausia performatyviuoju veiksmažodžiu (eksplicitiniu performatyvu), taip išvengiant ilokucinio tikslo interpretavimo (Zaikauskas, 2000, 158). Tačiau, grasinimas kaip šnekos aktas išsiskiria tuo, kad nors ir suprantamas kaip performatyvusis pasakymas, dažniausiai eksplicitinio performatyvo – performatyviojo veiksmažodžio – neturi. Visgi, yra išimčių. Kaip pastebi Bruce'as Fraseris (1998, 167), labai retais atvejais pasitaiko, kad grasinimai yra išreiškiami performatyviaisiais veiksmažodžiais *įspėju* ar *pažadū*. Taigi galima suprasti, kad kartais grasinimai yra eksplicitiniai.

J. L. Austinas buvo pirmasis mokslininkas, kuri pabandė suskirstyti šnekos aktus į tipus. Vis dėlto tokį jo skirstymą sukritikavo jo mokinys Johnas Searle'as ir papildė savomis įžvalgomis bei atsižvelgdamas į šnekos akto ilokucinę jėgą sudarė savo taksonomiją. J. Searle'as (1979, 12–17) šnekos aktus suskirstė į penkias grupes (pgl. Ryvitytė, 2011, 60):

- asertyvai (kitaip dar įvardijami kaip reprezentatyvai) – jie išreiškia kalbėtojo nuostatą apie realybėje vykstančius įvykius, jų konstatavimą. Asertyvai yra prieinami

vertinimo aspektu, kuris apima tai, kas yra tikra ir kas yra klaidinga (pvz., *tvirtinu, abejoju, neigiu*);

- direktyvai – jais kalbėtojas įpareigoja klausytoją kažką padaryti arba kažko nedaryti (pvz., *įsakau, prašau, draudžiu*);
- komisyvai – tai ilokuciniai aktai, kuriais kalbėtojas įsipareigoja atlikti tam tikrus veiksmus ateityje (pvz., *įsipareigoju, prisiekiu, pažadu*);
- ekspresyvai – jais kalbėtojas išreiškia savo jausmus, psichologines būsenas (pvz., *sveikinu, užjaučiu, džiaugiuosi*);
- deklaratyvai – jų paskirtis yra pakeisti pasaulyje padėtį apie kalbamąjį dalyką (pvz., *skiriu stipendiją, atleidžiu iš pareigų, skelbiu karą, skelbiu jus vyru ir žmona*).

Su grasinimu kaip šnekos aktu labiausiai yra susiję komisyvai. Komisyvai iš kitų šnekos aktų išsiskiria savo ilokuciniu tikslu – išgąsdinti, įbauginti adresatą. J. Searle'as teigia, kad komisyvai išreiškia tam tikrą psichologinę būseną: „[ž]mogus, kuris žada, prisiekinėja, grasina arba garantuoja padaryti, išreiškia ketinimą kažką padaryti <...>“ (1979, 4). Paradigminiai atvejai apima *pasiūlymus, įsipareigojimus, pažadus, garantijas* ir *grasimus* (*The Oxford dictionary of pragmatics*, 2012, 53). Komisyvų pasakymai išsiskiria iš kitų šnekos aktų tuo, kad jų veiksmas yra visada nukreiptas į ateitį, tai reiškia, kad išreikšiami ketinimai dabartyje pakeičia netolimą arba tolimą ateitį, tada kai komisyvų išsakytas veiksmas būna atliktas (arba neatliktas).

J. Searle'as pateikia tokią komisyvų struktūrą:

„I promise to pay you the money“²:

I verb (you) + I Fut Vol Verb (NP) (Adv)³.

Taip pat J. Searle'as pastebi, kad ne visiems paradigminiams komisyvams būdingas įvardis „you“ (1979, 22). Vis dėlto reikia pabrėžti, kad minėta kalbinės raiškos struktūra gali būti taikoma tik tiesioginiams komisyvams, nes netiesioginiai šios struktūros neturi. J. Searle'o pateiktas komisyvo pavyzdys yra paradigmintis pažado atvejis, tačiau būtų galima suabejoti, ar ši struktūra tikrai tinka kiekvienam komisyvų grupei priskiriamam šnekos aktui. Kalbant apie grasinimą, viena vertus, būtų galima tik svarstyti, ar tikrai tokia struktūra jam būdinga, nes mokslininkų teigiama, kad grasinimai įprastai yra implicitiniai, tai reiškia neturi performatyviojo

² *Aš pažadu tau sumokėti pinigų.*

³ *Aš vksm. (tau / jums) + aš valios būs. I. vksm. (dktv. konstrukcija) (prv.).*

veiksmazodžio. Todėl šiame darbe bus stengiamasi išsiaiškinti, kokia struktūra būdinga grasinimams lietuvių kalboje.

Atsižvelgus į grasinimų apibrėžtį Lietuvos baudžiamajame kodekse, į psichologų ir sociologų grasinimų sąvokos apibūdinimą, grasinimą būtų galima įvardyti kaip kriminalinį ir neteisėtą šnekos aktą. Vis dėlto su šia apibrėžtimi galima ir nesutikti, nes Kate Storey (1995) ir B. Fraseris (1998) teigia, kad kai kurie grasinimai yra teisėti (angl. *legal*). B. Fraseris teisėtais grasinimais vadina tokius, kuriais siekiama teigiamo rezultato neįžeidžiant adresato ir jam nesukeliant baimės. Pastarasis mokslininkas pateikia tokius pavyzdžius, kaip *grasinimą neparduoti verslo kol nebus sumažinta kaina, grasinimą vaiką nubauti iki tol, kol jis nepradės elgtis gražiau ir pan.* Tokio pobūdžio grasinimai yra legalūs, tačiau nemalonūs tiems, kuriems grasinama (Fraser, 1998, 160). Mokslininkė K. Storey (1995) skiria tris pagrindinius grasinimų tipus, o vieną iš jų ji įvardija kaip visiškai teisėtą – įspėjimų tipą (angl. *warning type*). Tyrėja nebrėžia ribos tarp įspėjimų ir grasinimų, jos nuomone, įspėjimai apie tam tikras nusikalstamas veikas, pavyzdžiui, *įspėju tave nesinešioti narkotikų, nes bausmės yra griežtos* – vienas iš teisėtų grasinimų tipų (Storey, 1995, 79). Šio darbo autorė mano, kad įspėjimai, kad ir apie ką jie įspėtų, bei grasinimai yra skirtingi šnekos aktai ir juos reikėtų aptarti išsamiau, išskiriant jų skirtumus⁴. Kiti du tyrėjos K. Storey skiriami grasinimų tipai yra *teorinis / grynas grasinimas* (angl. *pure threat*), kai grasinama, pavyzdžiui, nušauti, jeigu adresatas neduos pinigų, ir *gąsdinantis grasinimas* (angl. *frightening threat*), pavyzdžiui: *Aš žinau, kad esi vienas namuose.* Šį pasakymą galima suprasti įvairiai, tačiau mokslininkė jį skiria prie gąsdinančių, nes sulaukus tokio pasakymo iš nepažįstamo žmogaus skambučio metu, adresatas nežinotų kaip elgtis, ką reiškia ištarti adresanto žodžiai ir kokie jo ketinimai ateityje. Taip pat mokslininkė pamini, kad pastarieji du grasinimai gali būti ir legalūs, ir nelegalūs, o kokie jie, priklauso nuo konteksto, kuriame yra pavartoti (Storey, 1995, 80). Šias K. Storey mintis galima papildyti B. Fraserio neteisėtų grasinimų apibūdinimu. Minėtas mokslininkas neteisėtais grasinimais pavadina tokius, kuriais siekiama išgauti vertingų daiktų, grasinama sužaloti žmogų ar sugadinti jam priklausančią nuosavybę. Bet koks grasinimas, kurio pranešimo esmė yra sukelti fizinę arba moralinę žalą, laikomas neteisėtu (Fraser, 1998, 160). Šio magistro darbo autorei yra artimesnis B. Fraserio grasinimų skirstymas į teisėtus ir neteisėtus, todėl aiškinantis grasinimo raišką bus remiamasi būtent juo.

B. Fraseris (1998) teigia, kad ir koks grasinimas (teisėtas ar neteisėtas) būtų pasakytas, visais atvejais adresanto komunikacinis tikslas yra vienas – suteikti adresatui baimės. Kaip ir

⁴ Plačiau apie tai rašoma 1.1.1. poskyryje.

buvo minėta prieš tai (žr. 7 p.), ilokucija yra tiesioginis adresanto poveikis adresatui, todėl grasinimai yra laikomi ilokuciniais, nes dažniausiai adresantas išstardamas grasinimą bet kuriuo atveju paveikia adresatą. Šiame darbe grasinimai taip pat yra laikomi ilokuciniais šnekos aktais, darant prielaidą, kad paaugliai, grasindami vieni kitiems, tikrai planuoja įgyvendinti grasinimu įvardijamą veiksma. Kai kuriais atvejais intencija sukelti baimę gali būti išreiškiama aiškiu akto pareiškimu, pvz., *aš nenoriu tavęs išgąsdinti, bet jeigu tu nenustosi įkyrėti man, aš negaišiu ir trenksiu tau į veidą* (Fraser, 1998, 161). Mokslininkas pateikia tokį pavyzdį norėdamas parodyti, kaip adresantas gali grasinti adresantui tiesiogiai ir nors pačiame pavyzdyje pasakoma, kad adresantas nenori išgąsdinti adresato, tačiau grasinimas trenkti į veidą jau pats savaime turėtų išgąsdinti bet kurį žmogų. Kitais atvejais grasinimas gali būti tik numanomas, B. Fraseris pateikia numanomo grasinimo pavyzdį: *aš žinau, kad šį vakarą tu būsi vienas* (Fraser, 1998, 162). Šis pasakymas yra klasikinis netiesioginio grasinimo⁵ pavyzdys, aptartas ne tik B. Fraser, bet ir prieš tai minėtos mokslininkės K. Storey. Jis įvardijamas kaip numanomas dėl šios priežasties, kad pačiame pasakyme nepasakoma kas bus padaryta adresatui ir apskritai, ar bus kažkas padaryta, tačiau bet kuris žmogus, išgirdęs tokį pasakymą iš nepažįstamo žmogaus skambučio metu suprastų, kad adresantas turi kažką minty ir nori įbauginti adresatą, išgąsdinti, pagrasinti. Žinoma, norint identifikuoti tokį pasakymą kaip grasinimą, yra būtinas kontekstas. Vis dėlto, kaip teigia B. Fraseris, be adresato suvokimo, kad adresantas jam grasina arba stengiasi jį įbauginti, pasakymas nėra suprantamas kaip grasinimas. Jis pateikia tokį pavyzdį: jeigu adresantas adresatui mazochistui pasakytų: *aš žadu tave nuplakti* – mazochistui tai nenuskambėtų kaip grasinimas, nes jam toks veiksmas labai patiktų ir pasakymas nesukeltų baimės (Fraser, 1998, 162). Tačiau, tą patį pasakymą perkėlus į kitą situaciją ir pasakius žmogui, kuriam nepatinka plakimai bei skausmo sukėlimas, tai galėtų nuskambėti kaip tiesioginis grasinimas, jį šis pasakymas įbaugintų. Taigi, galima matyti, kad norint pasakymą identifikuoti kaip grasinimą, reikia matyti ir / ar suprasti situaciją, situacijos kontekstą, kuriame jis pavartotas. B. Fraseris (1998) ir P. M. Tiersma bei L. M. Solanas (2012) skiria veiksnius, kuriuos kalbėtojas, norėdamas išreikšti „sėkmingą“ grasinimą, turėtų atlikti savo pasakyme:

- 1) nurodyti ketinamą atlikti veiksma ateityje;
- 2) tikėti, kad dėl šio akto susidariusi padėtis yra nepalanki adresatui;
- 3) ketinti įbauginti adresatą;

⁵ Plačiau tiesioginiai ir netiesioginiai grasinimai aptariami 1.1.2. poskyryje.

4) grasinimas turi būti nuoširdus; grasintojas ne iš tikrųjų turi būti nuoširdus, tačiau turi įtikinti adresatą, kad tikrai ketina įvykdyti grasinantį aktą, kitu atveju grasinimas bus nesėkmingas.

Vadinasi, norint pasakymą identifikuoti kaip grasinimą neužtenka žinoti jo struktūros, svarbi ir adresanto intencija. Jis turi norėti grasinti ir sukelti baimę adresatui, žinoti, kad pasakymas asmeniui, kuriam grasinama, bus tikrai nemalonus. Todėl net ir išstartas pasakymas, įvardijamas kaip grasinimas, nebūtinai toks ir bus, o tikslios jo paskirties beveik neįmanoma nustatyti, nes supratimas priklauso ne tik nuo adresanto, bet ir nuo adresato. Mokslininkai įvardytus veiksmus aiškina kaip būtinus, norint, kad grasinimas būtų „sėkmingas“. Tačiau pamini, juos išgirdus iš kalbėtojo ir identifikavus šnekos aktą kaip grasinimą, negalima teigti, kad jį kaip grasinimą suprato ir identifikavo pats adresatas. Kai kuriais atvejais adresatas gali visiškai nepritari, kad išgirstas pasakymas yra grasinimas, nes jo neatpažįsta (Fraser, 1998, 162). Dėl šios priežasties lingvistams yra sudėtinga užduotis nustatyti, ar pasakymas yra grasinimas, nes yra ne vienas, o net keli veiksniai, kurie tai lemia.

Išsiaiškinus, ką turi padaryti adresantas, kad grasinimas būtų suprastas adresato, reikia aptarti veiksmus, kuriais remiantis būtų įmanoma nustatyti, kad pasakymas yra grasinimas. B. Fraseris juos skiria penkis (1998, 170):

1. Svarbu žinoti, ar apart adresato kas nors kitas dar girdėjo grasinimą. Taip pat svarbu identifikuoti nemalonų veiksmą, kurį grasino adresantas padaryti adresatui.
2. Bet koks sąlyginis teiginių pobūdis – ar grasinimas yra išsakomas tiesiogiai, pvz., *kai mes iš čia išeisime, aš tave nužudysiu*, ar grasinimas išsakomas kaip sąlyga, pvz., *jeigu nenutildysi radijo, aš tave nužudysiu kai iš čia išeisime*.
3. Adresato suvokimas apie žalą – ar adresatas yra susirūpinęs dėl grasinimo rimtumo, kokia buvo jo reakcija išgirdus grasinimą.
4. Adresato reakcija į grasinimą.
5. Palankios aplinkybės – svarbu išsiaiškinti ar grasinimo sąlyga yra įvykdyta.

Iš esmės, remiantis B. Fraseriu ir penkiais išskirtais jo veiksniais, būtų galima nustatyti, ar grasinimas yra „sėkmingas“ ir suprastas kaip grasinimas. Tačiau, norint tai išsiaiškinti, reikia žinoti, kaip sureagavo adresatas, išgirdęs adresanto grasinimą, ar jis suprato, kad tai yra grasinimas, taip pat reikėtų žinoti ar adresantas tikrai ketino grasinti, kaip jis tai pasakė. Bet čia ir iškyla problema, kad ne visada įmanoma nustatyti visus šiuos veiksmus. Todėl toks skirstymas nors ir yra galimas, tačiau tyrinėjant grasinimo raišką patyčių diskurse šiame darbe juo nebus kliaujamasi.

Norint tirti grasinimo kaip šnekos akto raišką, būtina atkreipti dėmesį ir į sakinio tipą, kuriame pavartotas šnekos aktas. Lietuvių kalboje iš viso yra trys sakinių tipai: tiesioginiai, klausiamieji ir skatinamieji. *Tiesioginiai sakiniai* yra tokie, kurie nusako ar apibūdina įvykius, reiškinius ar jų požymius (DLKG, 2006, 573). *Skatinamieji sakiniai* yra tokie, „kuriais kalbėtojas pareiškia savo valią“, kuri gali „turėti daugybę reikšminių atspalvių“, tokių kaip liepimas, prašymas, noras ir kita (DLKG, 2006, 574). *Klausiamieji sakiniai* yra vadinami tokiais, kuriais „kalbėtojas kreipiasi į adresatą (adresatus), norėdamas sužinoti ką nors nauja ir pasitikrinti turimas žinias“ (DLKG, 2006, 578).

B. Ryvitytė (2011, 23) teigia, kad šių tiesioginių, klausiamųjų ir skatinamųjų sakinių ilokucinės jėgos skiriasi:

- **tiesioginio** tipo ilokucinė jėga yra tvirtinimas / teigimas;
- **klausiamojo** tipo ilokucinė jėga yra klausimas;
- **skatinamojo** tipo ilokucinė jėga yra liepimas / prašymas.

Reikia paminėti ir sąlygos sakinius, nes, kaip nurodo mokslininkai (žr. 15 p.), grasinimai gali būti sąlyginiai. *Sąlygos sakiniai* yra tokie, kurie „sudaromi su reikšminiais jungtukais *jeigu, jei*, rečiau – su nereikšminiu jungtuku *kad* <...>. Šalutinis dėmuo nusako sąlygas, reikalingas tam, kad būtų įgyvendintas pagrindinio dėmens turinys. Sąlygos sakiniai gali būti ir be jungtukų (DLKG, 2006, 685). Taip pat renkant medžiagą grasinimai pastebėti priežasties sakiniuose, kurie apibūdinami kaip žymintys „priežasties ir padarinio arba teiginio ir jo loginio pagrindo (prielaidos) sakinius“. Šie sakiniai sudaromi su jungtukais *kadangi, nes, kad* ir kitais (DLKG, 2006, 684). Darbo tiriamojame dalyje priežasties sakiniai priskiriami prie sąlygos sakinių, nes nors ir išreiškiami jungtuku „nes“, jie grasinant išreiškia sąlygą.

Kaip ir buvo minėta prieš tai, grasinimas yra skiriamas prie komisyvų šnekos akto. Dažniausiai komisyvai pasitaiko tiesioginiuose sakiniuose, tačiau juos galima aptikti ir klausiamuosiuose bei skatinamuosiuose sakiniuose. Anot Ekkehardo Königo ir Peterio Siemundo (2007) tiesioginiams sakiniams yra būdingi tokie šnekos aktai, kaip *tvirtinimai, reikalavimai, pažadai, pasigyrimai, skundai, spėjimai*. Šie šnekos aktai reiškia tiesą arba numanomą tiesą. Nors grasinimų pastarieji autoriai ir nepamini, tačiau juos būtų galima skirti prie konstatuojamųjų vien dėl savo sandaros ir pasakymo kaip veiksmo, nukreipto į ateitį.

Taigi šiame darbe grasinimas suprantamas kaip šnekos aktas, kuris yra priskiriamas komisyvų grupei, kurio ilokucinė jėga yra išgąsdinti, įbauginti adresatą, o perlokucija pavadinti pavykusia galima tuo atveju, jeigu adresatas išartą pasakymą atpažįsta kaip grasinimą.

1.1.1. Grasinimo, įspėjimo ir pažado skirtis

Išsiaiškinus *grasinimo* sampratą būtina aptarti ir kitus du šnekos aktų tipus – *įspėjimą* ir *pažadą*. Tai svarbu padaryti, norint išsiaiškinti skirtį tarp *grasinimo*, *įspėjimo* ir *pažado* šnekos aktų, kad tiriant juos patyčių diskurse, būtų galima vieną nuo kito atskirti. *Įspėjimas* – tai šnekos aktas, kuriuo adresantas gali įspėti, pranešti apie kažką adresatui (Austin, 1962, 103). *Pažadais* yra vadinami tokie šnekos aktai, kurie „išreiškia ketinimą imtis veiksmų arba sukurti būsimą padėtį“ (Tiersma, Solan, 2012, 11). Taigi, trumpai aptarus *grasinimą*, *įspėjimą* ir *pažadą*, galima matyti, kad tai yra panašūs, bet ir skirtingi šnekos aktai. Antonio Blanco Salgueiro pastebi, kad nors šnekos aktų teorijos kūrėjas J. L. Austinas (1962) *grasinimui*, kaip atskiram šnekos aktui, yra skyręs nemažai dėmesio, tačiau J. Searle'o (1975) išskirtoje standartinėje šnekos aktų klasifikacijoje, *pažadas* ir *grasinimas* yra priskirti tai pačiai komisyvų kategorijai, neparodant labai aiškios skirties (Salgueiro, 2010, 213). Mokslininkas A. B. Salgueiro savo rašytame straipsnyje mini, kad kai kurie autoriai (Grant, 1949; Jack, 1958; Melden, 1956 ir kt.) *pažadą* ir *grasinimą* laiko labai artimai susijusius šnekos aktus, *grasinimą* pavadindami nepageidaujamu *pažadu* (Salgueiro, 2010, 213). Vis dėlto kiti lingvistai (pvz., Fraser, 1998) randa skirtumų tarp *grasinimo* ir *pažado* bei pažymi, kad tai du skirtingi šnekos aktai. B. Fraseris (1998) teigia, kad *grasinimai* susiję su ketinimu sukelti neigiamas emocijas ir baimę adresatui, o *pažadais* žmonės įsipareigoja atlikti tam tikrą veiksmą, kuris, anot adresanto, bus malonus adresatui. Būtent tai ir yra *grasinimo* bei *pažado* pagrindiniai skirtumai, pagal kuriuos galima atskirti šiuos šnekos aktus (Fraser, 1998, 164). Magistro darbe taip pat laikomasi pozicijos, kad *grasinimas* ir *pažadas* yra du skirtingi šnekos aktai, nors yra glaudžiai susiję panašia struktūra, tačiau skiriasi jų semantika ir ilokucinė jėga.

Vis dėlto daug sunkiau atskirti *grasinimą* ir *įspėjimą*. Anot B. Fraserio, dažnai šie du šnekos aktai yra painiojami, o riba tarp jų labai išblukusi. *Įspėjimai* su *pažadai* panašūs tuo, kad *įspėdamas* kalbėtojas praneša adresatui apie nemalonią situaciją, norėdamas perspėti dėl jam galimos žalos. Šie šnekos aktai neturi būti kalbėtojo kontroliuojamos situacijos, *įspėjimai* nereikalauja specialių statusų ar galių, tačiau jų pranešimo turinys privalo būti tinkamas. B. Fraseris pateikia lyginamąjį tinkamo ir netinkamo *įspėjimo* pavyzdį: prezidentui pasakyti „tu esi storas“ būtų netinkama, tačiau jį *įspėti*, kad „dega kelnės“ būtų net labai tinkamas *įspėjimas*. *Įspėjimai* nuo *grasinimų* ir *pažadų* skiriasi tuo, kad negali būti tušti, tai reiškia, kad jų skleidžiama žinutė privalo būti teisinga ir prasminga (Fraser, 1998, 164-165). P. M. Tiersma ir L. M. Solanas pabrėžia, kad dėl to, jog adresantas apie kažką „*įspėja*“, tai nereiškia, kad ištartas

šnekos aktas ir yra įspėjimas. Pasakymas gali būti ir grasinimas, tačiau tai priklauso nuo to, ar buvo įvykdyti grasinimui būdingi veiksniai (Tiersma, Solan, 2012, 11).

Tačiau kartais būna taip, kad šnekos aktų *įspėjimas* ir *grasinimas* supratimas priklauso nuo adresanto intencijų. B. Fraseris teigia, kad ar tai bus įspėjimas, ar grasinimas, priklauso nuo to, kaip kalbėtojas išreišk pasakymą. Pavyzdžiui, *jeigu tavo rezultatai nepagerės, aš turėsiu iš tavęs atimti stipendiją*, – tai yra grasinimas tuo atveju, jeigu kalbėtojas nori įbauginti adresatą, tačiau jis būtų pavadintas įspėjimu, jeigu adresantas norėtų adresatui tik gero (Fraser, 1998, 165). Numanu, kad grasinimų ir įspėjimų riba yra plona, nes pasakymo supratimas priklauso nuo konteksto, kuriame jis yra ištartas ir nuo paties adresato – jis pasakymą supranta kaip įspėjimą ar kaip grasinimą.

Net ir išsiaiškinus pažadų, grasinimų ir įspėjimų skirtumus, ne visada įmanoma atskirti šiuos tris šnekos aktus. Kaip galima matyti, riba tarp jų išties plona, o koks pasakymas yra pasakytas, tyrėjas, nedalyvavęs pokalbyje, visada gali tik interpretuoti gautą medžiagą, o ne tiksliai pasakyti adresanto pavartotą šnekos aktą. Iš esmės, koks pasakymas yra ištartas, gali tiksliai įvardyti adresantas ir jeigu jį tinkamai suprato – adresatas. Ne visada pasakymo supratimas priklauso nuo konteksto, tam turi įtakos ir kiti veiksniai.

1.1.2. Grasinimo būdai

Norint pavartoti grasinimo šnekos aktą, tai galima padaryti dviem būdais – pasirenkant tiesioginį arba netiesioginį grasinimo šnekos aktą. B. Ryvitytė, remdamasi J. L. Austinu, **tiesioginiu šnekos aktu** pavadina tą pasakymą, kurio sakinio tipas atitinka ilokucinę jėgą⁶. Autorė pamini ir tai, kad eksplicitiniai performatyvai, kurie yra vartojami tiesiogiai, „taip pat laikomi tiesioginiais šnekos aktais, nes jų ilokucinę jėgą įvardija performatyvusis veiksmožodis pagrindinėje sakinio dalyje“ (Ryvitytė, 2011, 61). **Netiesioginis šnekos aktas** yra tas, kurio sakinio tipas neatitinka ilokucinės jėgos (Ryvitytė, 2011, 61).

Atsižvelgus į šias apibrėžtis būtų galima galvoti, kad grasinimų negalima skirti į tiesioginius ir netiesioginius, nes jie dažniausiai yra implicitiniai, tai reiškia, kad neturi performatyviojo veiksmožodžio „grasinu“. Vis dėlto B. Fraseris grasinimus skiria į tiesioginius ir netiesioginius bei apibrėžia juos šiek tiek kitaip⁷. Mokslininkas teigia, kad norint pasakyti tiesioginį grasinimą, užtenka tam tikrą pasakymą ištarti kaip nemalonų faktą, kaip ketinimą

⁶ Primenama, kad sakinio tipo ir ilokucinės jėgos santykis aptartas 1.1. poskyryje (žr. 12 p.).

⁷ Primenama, kad Fraseris (1998, 167) įvardijo, jog grasinimai gali būti ir eksplicitiniai, išreikšti performatyviaisiais veiksmožodžiais *įspėju* ar *pažadu*, tačiau tai pasitaiko labai retai.

įbauginti adresatą, ir pateikia tokį pavyzdį: *aš tave pasigausiu vėliau* (Fraser, 1998, 167–168). Pateiktas pavyzdys yra išreikštas kaip faktas, kad adresantas adresatą pasigaus vėliau, adresantas ištaria pasakymą norėdamas įbauginti adresatą. Svarbu akcentuoti tai, kad grasinimus galima atpažinti ne tik pagal sakinio struktūrą ir semantiką, tačiau svarbūs veiksniai yra adresanto intencija įbauginti adresatą. Taip pat B. Fraseris teigia, kad tiesioginį grasinimą galima pasakyti sąlyginiu sakiniu. Sąlyginiai ir maždaug lygiaverčiai grasinimai gali būti konstruojami:

1. *Jeigu tu nenustosi kalbėti, aš tave nubausiu.*
2. *Nustok kalbėti arba kitaip aš tave nubausiu.*
3. *Nenustok kalbėti ir aš tave nubausiu.*
4. *Jeigu nenustosi kalbėti, aš tave nubausiu* (Fraser, 1998, 167)⁸.

Taip pat grasinamai gali būti netiesioginiai, kai adresatas turi suprasti pats, kad jam yra grasinama. Suprasti grasinimą jam gali padėti kontekstas, kontekstinės, foninės ar kitokios žinios apie situaciją. P. M. Tiersma ir L. M. Solan rašo, kad netiesiogiai grasinama gali būti neverbaliniu būdu, pvz., nukreipiant šaunamąjį ginklą į žmogų, taip pat verbaliniu, konstatuojant faktą, pvz., pasakant, kad adresatui kažkas nutiks, taip pat netiesioginį grasinimą išreiškiant klausimu (Tiersma, Solan, 2012, 14). B. Fraseris pateikia pavyzdį su prezidentu: nepažįstamasis skambina prezidentui į telefoną ir jam atsiliespus klausia: *Labas, kaip tavo sūnus Deividas gyvena?* (Fraser, 1998, 169). Iš esmės toks pasakymas pats nėra grasinimas, tačiau prezidentas supranta, kad tai yra grasinimas, nes pašnekovas žino apie jo sūnų, žino jo vardą ir netiesiogiai užsimindamas klausia kaip jis gyvena, lyg turėdamas omenyje, jog jis pats žino kaip gyvena jo sūnus ir tą gyvenimą jis gali bet kada pakreipti jam pačiam palankia kryptimi.

Grasinimą įmanoma nustatyti turint atitinkamų žinių, suprantant kontekstą, kuriame jis yra pavartotas. Tačiau neįmanoma garantuoti, kad grasinimas iš tiesų yra pavykęs, nes dažniausiai ar grasinimas yra pavykęs priklauso nuo to, kaip tokį pasakymą supranta ir kaip į jį reaguoja adresatas. Adresantas norėdamas, kad adresatas suprastų grasinimą, turi įvykdyti visus prieš tai minėtus veiksmus (žr. 10 p.), tačiau net ir įvykdyti veiksniai negarantuoja, kad adresatas supras grasinimą. Jau buvo išsiaiškinta, kad grasinimo supratimas priklauso tik nuo adresato.

⁸ 1. If you don't stop talking, I'm going to punish you.
2. Stop talking or I'm going to punish you.
3. Don't stop talking and I'm going to punish you.
4. Unless you stop talking, I'm going to punish you.

1.2. Elektroninių patyčių diskursas

Išsiaiškinus grasinimo sampratą, šio šnekos akto skirtį nuo kitų šnekos aktų ir apžvelgus jo struktūrą bei raišką, reikia aptarti diskursą, kuriame grasinimo šnekos aktas bus tyrinėjamas magistro darbe. Kaip jau buvo minėta įvade (žr. 4 p.), šio darbo tiriamoji medžiaga – paauglių elektroniniai susirašinėjimai, kuriuose vyrauja viena iš patyčių formų – grasinimai. Danas Olweusas (1991) patyčias apibrėžia kaip: „sąmoningą, neišprovokuotą, nuolatinį vieno asmens ar grupės fizinį ar žodinį kito asmens užgauliojimą siekiant sukurti nuolatinis prievartos ar įžeidinėjimų modelius (Targamadžė, Valeckienė, 2007, 159 cit. iš Olweus, 1991). Patyčių formos yra tiesioginės ir netiesioginės, o grasinimai priskiriami prie abiejų, tačiau būdingesni tiesioginėms, kaip rašytiniai, tai gali būti „grasinamojo pobūdžio rašymai, grasinančių žinučių SMS ar elektroniniu paštu siuntimas, grasinimai internetinių pokalbių svetainėse“ (Targamadžė, Valeckienė, 2007, 165). Taip pat dar būtų galima išskirti grasinančių žinučių per „Messenger“ siuntimą, kuris yra dar greitesnis nei SMS ar elektroniniai laišakai.

Apskritai *diskursas* yra terminas, kuris apibrėžiamas įvairiai⁹. Teuna Adrianus Van Dijk (2006) teigia, kad *diskurso* terminas yra suprantamas ne vien tik kaip verbalinė kalbos išraiška, tačiau apima ir kontekstą kaip komunikacijos modelį, pragmatiškai kontroliuojantį tokį diskursą (Van Dijk, 2006, 17). Supratimą apie diskursą galima papildyti Norman Fairclough mintimis, kad diskurso terminas (arba diskurso analizės terminas) apibrėžia ypatingą požiūrį į vartojamą kalbą, „kaip į socialinio gyvenimo elementą, kuris artimai tarpusavyje susijęs su kitais elementais“ (Fairclough, 2003, 3). Brian Paltridge (2012) taip pat vysto šią mintį, teigdamas, kad „[d]iskurso analizė nagrinėja kalbos modelius tekstuose ir svarsto santykį tarp kalbos ir socialinių bei kultūrinių kontekstų, kurioje ji vartojama“ (Paltridge, 2012, 2). Agnė Bielinskienė, Asta Kazlauskienė, Erika Rimkutė rašo, kad „[d]iskursas apima visą komunikacijos aktą: be teksto, ir dalyvių, situaciją, kontekstą, nekalbinės raiškos priemones (gestus, mimiką)“ (Bielinskienė ir kt., 2011, 256). Taigi, vienos apibrėžties nėra, tačiau mokslininkai papildė vieni kitų mintis, o *diskurso* termino definicija bėgant laikui vis keičiasi. Galima pastebėti, kad tyrėjų *diskursas* suprantamas kaip kuriamas tekstas kažkokia viena tematika. Todėl *patyčių diskursas* šiame darbe įvardijamas kaip toks, kuris apima paauglių vartojamą agresijos, smurto, keiksmazodžių, grasinimų pilną kalbą. Tačiau šis tekstas nebūtinai yra rašytinis, bet jis yra ir

⁹ Lingvodidaktikos terminų žodyne *diskurso* terminas apibrėžiamas kaip „prasingas, rišlus, išplėstas (paprastai daugiau nei vienos frazės, pasakymo ar sakinio apimties) minties apie kurį nors dalyką reiškimas, apimantis taip pat adresato ir adresanto bendravimo santykį, priklausomą nuo konteksto. Diskursas apima tekstą ir jo interpretaciją socialinio bendravimo procese“. Antroji reikšmė, pateikiama lingvodidaktikos terminų žodyne – „vienos tematikos tekstų visuma, ilgas ir išsamus dalyko nagrinėjimas arba aptarimas, pvz., politinis, feministinis diskursas“ (Lingvodidaktikos terminų žodynas, 2012, 43).

sakytinis. Matoma, kad diskurse svarbi ne tik teksto ir konteksto sąveika, bet ir adresato bei adresanto bendravimo santykis.

Ilgus metus tradiciškai buvo priimta manyti, kad kalba yra rašytinė ir sakytinė (Cruz-Ferreira, Abraham, 2011, 40; Palionis, 1985, 8), tačiau sparčiai vystantis šiuolaikinėms technologijoms, interneto svarba taip pat išaugo, todėl mokslininkai (pvz., Crystal, 2006; Miliūnaitė, 2008a) pradėjo skirti trečią, atskirą kalbos funkcionavimo formą – elektroninę. Elektroninis diskursas, anot R. Miliūnaitės (2008a), yra tarpinis kalbos pavidalas, kurio apraiškos formos vienais atvejais yra artimesnės sakytinei kalbai, o kitais atvejais rašytinei kalbai. Tai galima pastebėti įvairiose interneto terpėse, pavyzdžiui, socialiniuose tinkluose, privačiuose žmonių susirašinėjimuose, komentaruose. Anot R. Miliūnaitės (2008a) svarbiausi elektroninio diskurso bruožai yra šie: „<...> tekstas nėra būtinai ilgalaikis ir nekeičiamas, atsiranda neriboto koregavimo galimybė, išlaikant, jei reikia, ir originalą (skirtingai nei rankraštinio ar spausdinto teksto); elektroninis tekstas gali greitai pasiekti adresatą ir išlikti patvarus (skirtingai nei sakytinė kalba) <...>“ (Miliūnaitė, 2008a, 8). Tyrėjai pastebi (pvz., Ryklienė, 2000; Bielinskienė ir kt., 2011) elektroninio diskurso panašumų su sakytine ir rašytine kalba. Asta Ryklienė (2000) teigia, kad elektroninį diskursą ir sakytinę kalbą sieja dialogiškumas, kad pokalbis gali būti su vienu pašnekovu ar keliais, o pokalbio dalyvis yra ne tik siuntėjas, bet ir gavėjas (Ryklienė, 2000, 100). A. Bielinskienė ir kt. (2011) pastebi, kad elektroninis tekstas yra neoficialus, tuo jame yra daugiau elektroninio diskurso ypatybių, kurios būdingos sakytinei kalbai. Anot A. Ryklienės tarp elektroninio diskurso ir rašytinės kalbos yra šių panašumų: ilgaamžiškumas, siuntėjo ir gavėjo vietos koordinatijų nesutapimas, yra redagavimo galimybės ir fiksuotumas (Ryklienė, 2000, 100). A. Ryklienė pažymi, kad elektroninis diskursas turi jam būdingų ypatybių. Šios ypatybės yra:

- a) kalba spontaniška, neparengta, tekstas nesutvarkytas;
- b) inversija (elektroniniuose tekstuose (ne visada) pakeičiama įprastinė žodžių tvarka);
- c) elipsė;
- d) perteklius (elementai, kuriuos kompensuoja situacija. Elektroniniame diskurse ypač daug pertarų);
- e) emocijas rodantys ženklai;
- f) neoficiali leksika;
- g) pirmieji sakinių žodžiai ir pavadinimai dažnai rašomi mažąja raide;
- h) žodžiai ir frazės įvairiai trumpinamos, nemažai akronimų;
- i) žodžiai parašomi taip, kaip ištariami;

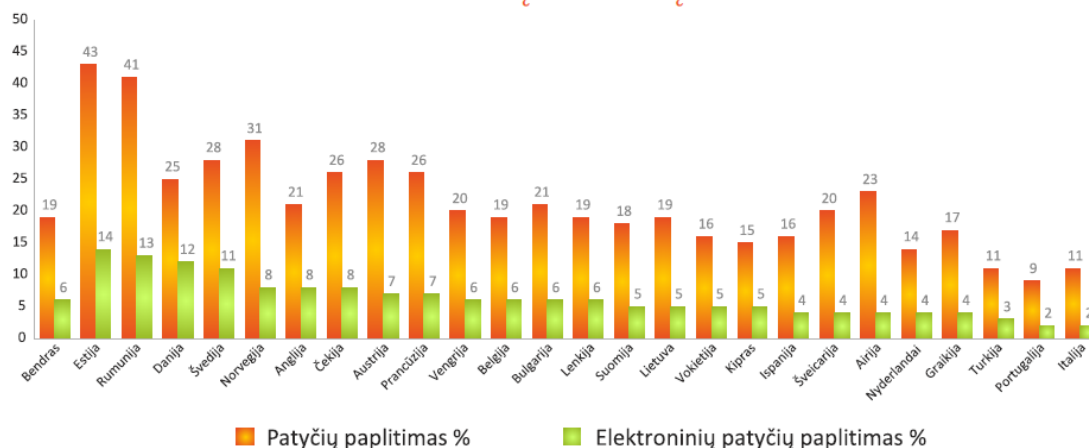
- j) norint pabrėžti intonaciją žodžiai skiriami žvaigždutėmis, brūkšniais ar kitais ženklais;
- k) rašymas didžiosiomis raidėmis gali reikšti rėkimą;
- l) daug klaustukų ir šauktukų, kurie dedami ne tik sakinio gale, bet ir priekyje;
- m) norint pabrėžti žodį, jo raidės parašomos kelis kartus.

A. Ryklienės paminėtos elektroninio diskurso ypatybės yra išskirtos ne visos. Reikėtų pabrėžti, kad kiti mokslininkai (pvz., Baranauskienė, 2006) išskiria papildomų elektroniniam diskursui būdingų ypatybių, viena iš jų – žargoniška kalba. Silvija Baranauskienė (2006) teigia, kad tokia leksika labiausiai būdinga kompiuterininkams, pokalbių svetainių lankytojams, pramogų pasaulio atstovams. Dažniausiai žargoninė leksika, – kaip pažymi S. Baranauskienė, – svetimybės, hibridai, semantizmai, keiksmazodžiai (Baranauskienė, 2006, 67). Nuo S. Baranauskienės rašyto darbo yra praėjęs geras dešimtmetis, o internete galima matyti, kad žargonišką kalbą vartoja didžioji dauguma juo besinaudojančių žmonių, į šią didžiąją daugumą patenka ir paaugliai. Vilmantė Liubiniene (2012) teigia, kad lietuvių elektroniniam žargonui būdingi žodžių trumpinimai, paliekant tik priebalses (pvz., nzn „nežinau“), kiti žodžiai keičiami juos artinant prie tarimo (pvz., gereu „geriau“) (Liubiniene, 2012, 79). A. Bielinskienė ir kt. (2011) į elektroninio diskurso ypatybių sąrašą dar yra įtraukusios frazeologizmus, naujažodžius, trumpas frazes, sutrauktinius žodžius, grafinius ženklus, deminutyvus, vulgarizmus, kitų kalbų intarpus, nenorminius skolinius (Bielinskienė ir kt., 2011, 258). Pastarosios autorės taip pat pamini, kad elektroniniame diskurse bendraujantys žmonės dažnai nesistengia sutvarkyti parašyto teksto, svarbiausias dalykas jiems, kad komunikuojama žinutė pasiektų adresatą ir būtų suprasta tinkamai (Bielinskienė ir kt., 2011, 258). Galima pastebėti, kad tyrėjų išskirtos elektroninio diskurso ypatybės yra išskirtinės, kurias dažniausiai galima aptikti būtent šiame, o ne rašytiniame ar sakytiniame, diskurse. Interneto kalba yra labai nutolusi nuo norminės kalbos, o būtent tai ir daro elektroninę kalbą išskirtine (Liubiniene, 2012, 76). Visgi, reikia paminėti, kad elektroniniam diskursui yra būdingos ne tik kalbinės, bet ir nekalbinės priemonės, įprastai tai – įvairūs diskurso ženklai. Diskurso ženklai arba nekalbinės priemonės yra vadinamos jausmaženkliais (Miliūnaitė, 2008b). Elektroniniame diskurse, – anot A. Bielinskienės ir kt., – naudojami jausmaženkliai, kurie rodo intonaciją ir kurie rodo emocijas. Intonaciją žmonės perteikia per netradicinę rašybą, šriftą, skiriamaisiais ženklais, ypač būdingi šauktukai ir klaustukai. Emocijos parodomos specialiais, tik elektroninei erdvei būdingais ženklais. Tyrėjos teigia, kad „[d]ažniausiai vartojamas besišypsantį veidą rodantis ženklas :-), turintis įvairių raiškos variantų. Iš neigiamas emocijas perteikiančių ženklų dažniausiai vartojama :-(.“

Nustebimas parodomas :-o, abejingumas =/, pašaipia :P ženklais. Pagrindinė šių ženklų paskirtis – reikšti adresanto emocijas nevarojant žodžių, taip pat sušvelninti pasakytą nuomonę“ (Bielinskienė ir kt., 2011, 259-260). Visgi, jausmaženklų vartojimas nesuteikia patikimos informacijos apie asmens jausmus, juos naudodami žmonės gali simuliuoti savo jausmus (Lekavičienė ir kt., 2010, 286). Verta paminėti, kad internete pilna ir kitokio pobūdžio emocijas reiškiančių jausmaženklų. Interneto vartotojai gali neapsiriboti tik A. Bielinskienės, ir kt. (2011) minėtais jausmaženkliais, nes elektroninėje erdvėje kasmet atsiranda ir plinta pačias įvairiausias emocijas atspindys veidukai, paveikslukai, animuoti paveikslėliai. Taip pat yra galimybė rašant tekstą prie jo prisegti įrenginyje esančią nuotrauką, vaizdo įrašą, įvairias nuorodas. Visi šie elementai gali padėti perteikti jausmus ir emocijas, parodyti pašnekovui savo dabartinę būseną ar nuotaiką tos temos, apie kurią yra susirašinėjama. Šie elementai padeda komunikuoti ir puikiai išreikšti savo emociją nevarojant jokių žodžių. Šią mintį plėtoja ir V. Liubinienė (2012), kuri pažymi, kad įvairios hipertekstinės nuorodos į paveikslėlius ar muziką pagyvina pokalbį, jis tampa nebe toks dinamiškas, virtualus pokalbis neapsiriboja vien teksto rašymu ir skaitymu, jį papildo ir kitos medijos (Liubinienė, 2012, 77). 1.3. skyriuje matyti, kad daugelis elektroniniam diskursui būdingų ypatybių yra būdingos ir paauglių kalbai.

Elektroninė erdvė žmonėms suteikia nevaržomas galimybes bendrauti greitai ir kokybiškai, perduoti reikiamą informaciją be jokių trukdžių, susirasti pažinčių, reikšti savo nuomonę viešai, susisiekti su kitais asmenimis, esančiais toje erdvėje. Galima pastebėti, kad bendravimas internetinėje erdvėje pasidaręs išties priimtinas daugeliui žmonių, o šioms naujovėms imliausieji yra paaugliai. Visgi, ne visi elektroninę erdvę naudoja tik mandagiam ir tinkamam bendravimui. Elektroninis diskursas yra ta terpė, kurioje patyčios gali „daugintis“ labai greitai. V. Liubinienė pastebi, kad „[v]irtualioje aplinkoje klesti idėjų raiškos demokratija, nors neapsieinama čia ir be įžeidžiančio turinio žinučių, žargono ir keiksmažodžių bei užgauliojimų, patyčių kultūros“ (2012, 76). Patyčių problema elektroninėje erdvėje yra labai opi ir skaudi, – tai virtualus pavojus, į kurį įsitraukti gali kiekvienas paauglys. Lietuvoje, Livingstone S. et al, EU Kids online, 2011 duomenimis, patyčių paplitimas tiek realiame gyvenime, tiek internete tikrai yra didelis (žr. 1 pav.).

1. ELEKTRONINIŲ PATYČIŲ YPATUMAI

1 pav. Patyčių paplitimas Europos šalyse (Livingstone S. et al, EU Kids online, 2011)

M. Mažionienė ir kt. teigia, kad elektroninių patyčių formų yra įvairių, o viena iš jų, susijusių su šiuo magistro darbu – „[p]ersekiojimas, kai grasinama kaip nors pakenkti, tarkime, sumuši, arba teigiama, kad vaikas yra paslaptis stebimas“ (Mažionienė ir kt., 2012, 6).

Elektroninis diskursas yra sparčiai tyrinėjamas, kaip dar ganėtinai neseniai atsiradusi kalbos vartojimo forma. Daugelis jo erdvių neištirtos, o viena iš jų – paauglių kalba internetinėje erdvėje. Kaip galima pastebėti, elektroninės patyčios plinta kaip reiškinys su kuriuo sunku susidoroti. Nors atrodo, kad jos globaliu mastu suprantamos, visgi, įvardyti tiksliai, kokia yra vienos iš patyčių formų – grasinimo – raiška, dar yra sunku. Kaip jau buvo minėta įvade, būtent šiame magistro darbe bus stengiamasi išsiaiškinti, kaip grasinimai atrodo paauglių kalboje, kokia jų raiška. Tai svarbu iširti, norint užkirsti kelią dar didesniems skaičiams elektroninių patyčių diagramoje. Magistro darbo autorės nuomone svarbu aiškintis ne tik patį grasinimą, bet ir kontekstą, kuriame jis yra pavartotas. O norint jį lengviau suprasti – būtina aptarti paauglių kalbos ypatybes ir nemandagumo raišką jų vartojamoje kalboje.

1.3. Paauglių kalbos ypatybės

Susirašinėjimas trumposiomis žinutėmis ar internete yra labai patogus ir greitas bendravimo būdas. Tokiu būdu bendrauja ne tik suaugusieji, bet ir paaugliai, kurių patyčių kalboje vartojami grasinimai ir yra aptariami šiame darbe. Anot mokslininkės Aurelijos Čekuolytės, jaunimo kalba, arba kitaip paauglių kalba, dažnai visuomenės laikoma šiurkščia,

netaisyklinga, užteršta svetimybėmis, tačiau ji kitoniška, padedanti paaugliams išreikšti savo tapatybę¹⁰. Šiame darbe taip pat svarbu pasižiūrėti, kaip paaugliai išreiškia grasinimus ir kokias kalbines priemones pasitelkia grasindami. Kennethas Hudsonas rašo, kad kai visuomenės grupė nesupranta kitos visuomenės grupės, ji reaguoja pačiu primityviausiu būdu. Tas primityvusis būdas yra grasinimai, išpuoliai, kaltinimai, paniekinimai. Būtent su tuo ir susiduria tiek patys paaugliai, tiek ir suaugusieji, kurie bando suprasti jaunesniąją, suaugusiųjų vertybes atmetusią, kartą, kuri yra nepriklausoma ir izoliuota (Hudson, 1983, 13). Tikriausiai todėl, kad paaugliai yra atsirboję nuo suaugusiųjų pasaulio ir į savo gyvenimą jų neįsileidžia, kiekvienam tėvui, mokytojui ar kitam už paauglius atsakingam asmeniui yra sunku suprasti paauglių kalbą, identifikuoti ir tinkamai interpretuoti jų vartojamus grasinimus.

Paauglių kalbai labai būdingas *slengas*. Slengas, anot Sali A. Tagliamonte (2016), yra neformali kalba, turinti jai būdingų savybių rinkinį, kuris atskiria nuo formaliosios kalbos. Ši kalba „<...> susijusi su vietine ir ribota amžiaus grupe kalbėtojų, kuri laikoma mažiau atsakinga nei suaugusieji visuomenės nariai“ (Tagliamonte, 2016, 2). Janet Holmes pabrėžia, kad slengo žodyno vartojimas atspindi žmonių amžių, paaugliai slengo žodžius vartoja kaip privilegiją, o iš suaugusiųjų burnos jie skamba keistai, todėl tai reiškia, kad slengas būdingas jaunimui (Holmes, 2001, 167). Vartojant slengą paaugliai nebūtinai nori sukelti šoką ar kitą blogą emociją. Slengo vartojimas gali būti ir teigiamas, pvz., kai pasako „cool“, kas išvertus iš anglų kalbos reiškia „jėga“, paaugliai nori išreikšti teigiamas emocijas apie tam tikrą dalyką (Tagliamonte, 2016, 2). Taip pat slengo žodžiais paaugliai ne tik įvardija tam tikrus įvykius ar daiktus, bet ir kuria savo tapatybę (Čekuolytė, 2015). Žinoma, kalbant apie grasinimus, kurie išreiškiami slengo kalboje, negalima tikėtis, kad paaugliai jais reiškia teigiamas emocijas, juos vartodami jie tikriausiai nori sukelti šoką vienas kitam, išgąsdinti, taip pat parodyti savo galią, todėl slengas gali būti labai įvairus.

Įvaizdžio saugojimo teorijoje, siejamoje su Penelope Brown ir Stephenu C. Levinsonu, teigiama, kad kiekvienas žmogus komunikuodamas rūpinasi savo įvaizdžiu ir bijo jį prarasti. Tai reiškia, kad kiekvieno žmogaus įvaizdis priklauso nuo to kaip visi kiti žmonės jį mato ir supranta (Brown, Levinson, 1987, 61). Jonathanas Culpeperis įvaizdį sieja su tokiomis sąvokomis kaip reputacija, prestižas, savigarba. Jis teigia, kad kai kurios jaunimo kultūros pabrėžia, jog elgtis mandagiai nėra „kieta“, tačiau „kieta“ yra elgtis nemandagiai (2011, 25). Renkant medžiagą galima pastebėti, kad paaugliai vieni su kitais nesielgia mandagiai, tikriausiai tokį lietuvių elgesį taip pat galima priskirti J. Culpeperio įvardijimui apie jaunimą. Mokslininkai P. Brown ir

¹⁰ Aurelija Čekuolytė. *Etografinis ir sociolingvistinis Vilniaus jaunimo kalbos tyrimas*. Prieiga internetu: <http://www.sociolingvistika.lt/jaunimo-kalba-ir-tapatybe.htm>

S. Levinsonas teigia, kad žmonės, pajutę grėsmę savo įvaizdžiui, jį tikrai stengsis išsaugoti (Brown, Levinson, 1987, 61). Negatyvusis nemandagumas naudoja strategijas, kuriomis siekiama pakenkti adresato įvaizdžiui (Bousfield, 2008, 86). Anot P. Brown ir S. Levinson, pozityviajam asmens įvaizdžiui yra grėsmingi tokie šnekos aktai, kuriais kalbėtojas parodo, kad jam nerūpi adresato jausmai ir poreikiai, jie išreiškiami įvairias šnekos aktais, o vienas iš jų – grasinimai (1987, 65–68). Galima suprasti, kad grasinimai yra žmogaus įvaizdžiui grėsmingi ir pavojingi šnekos aktai, todėl numanu, kad daugelis jų stengiasi išvengti.

Paauglių kalba pasižymi keiksmažodžių įvairove. J. Holmes teigia, kad platus keiksmažodžių žodynas, kurį vartoja paaugliai, keičiasi nuolatos (2001, 167). A. Čekuolytė (2014) rašo, kad keiksmažodžiai yra tabu žodžiai, kurie vyrauja tam tikroje visuomenės grupėje ir nėra vartojami viešai. Tai reiškia, kad keiksmažodžiai, kaip žodžiai, nėra būdingi bendrinei kalbai, jie priskiriami prie neoficialios kalbos. „Šie žodžiai susiję su tokiomis temomis (įskaitant, bet neapsiribojant) skatalogine¹¹ (angl. *scatalogical*) tema (*šikna, šūdas*), prostitucijos tema (*kekšė*), psichikos ligų ir negalios tema (*durnas, retardas*)“ (Čekuolytė, 2014, 2). Taip pat mokslininkė pabrėžia, kad Lietuvoje keiksmažodžiai yra susiję ne tik su prieš tai minėtomis temomis, bet ir su kalbiniu pasirinkimu. Lietuvoje bendrai priimta, kad keiktis rusiškai yra žymiai blogiau nei keiktis lietuviškai, todėl rusų keiksmažodžiai laikomi blogiausia kalba (Čekuolytė, 2014, 2). Taip pat, kaip pastebi Giedrius Tamaševičius, žmonės viešai keikiasi ne tik rusiškai, bet ir kita užsienio kalba – anglų (2014, 85). Jog Vilniuje gyvenančių paauglių kalbai būdingi rusiški ir angliški keiksmažodžiai pastebi ir Vyšniauskienė (2014, 3).

A. Čekuolytė mini, kad žmonės keikiasi dėl įvairių priežasčių, tokių kaip pyktis, skausmas, nuostaba, nusivylimas, taip pat norėdami įgauti galios, išgąsdinti kitus ir net todėl, kad patiktų kitiems ar taptų populiarūs (2014, 4). Galima svarstyti, kad magistro darbe tyrinėjami paaugliai vartoja keiksmažodžius dėl tokių priežasčių kaip pyktis, noras parodyti savo galią ir, žinoma, stengiantis išgąsdinti kitus paauglius, kurie dalyvauja pokalbyje. Grasinant vartojami keiksmažodžiai paaštrina pačią kalbą, ją padaro dar baugesne ir gąsdinančia.

S. A. Tagliamonte mini, kad susirašinėjimas internete neigiamai veikia paauglius, kad jie daro daugybę sintaksės, rašybos klaidų. Taip pat paaugliai turi blogą reputaciją dėl savo elgesio internete (Tagliamonte, 2016, 205–206). Paaugliai susirašinėdami internete vartoja skirtingą kalbą, kuri nebūdinga rašytinei ar sakytinei: jie vartoja įvairius juoko raiškos variantus, tokius kaip *haha*; akronimus, pvz., *omg*; netaisyklingus žodžius, trumpas žodžių formas. Taip pat paaugliams būdinga emocionali kalba (Tagliamonte, 2016, 207–224). Galima pastebėti, kad

¹¹ *Skataloginė* išvertus iš anglų kalbos reiškia susijusi su išmatomis, šalinimo funkcijomis.

paaugliams būdinga kalba, tokia kaip keiksmožodžiai, netaisyklingai parašyti žodžiai, netaisyklinga sintaksė, akronimai ir t. t yra panaši ar net sutampa su elektroniniam diskursui būdinga kalba.

2. Grasinimų analizė patyčių diskurse

2.1. Tiriamoji medžiaga

Medžiaga tyrimui, kaip jau buvo minėta įvade (žr. 4 p.), yra rinkta magistro darbo autorės pažįstamų pagalba. Norint surinkti kuo daugiau paauglių žinučių buvo kreiptasi į viešus ir žinomus socialinėje erdvėje asmenis, tokius kaip Gerda Bieliauskaitė ir Karolina Meschino, prašant, kad jos savo socialinio tinklo „Instagram“ paskyroje pasidalintų prašymu padėti surinkti privačius paauglių susirašinėjimus, kuriuose, paauglių manymu, yra grasinama. Taigi, dalis tyrimo medžiagos yra surinkta jų pagalba. Kita dalis buvo rinkta prašant asmenų privačiai pasidalinti medžiaga. Privačiai surinkti medžiagą padėjo Greta Macijauskaitė, prašydama savo pažįstamų ir draugų atsiųsti magistro darbo autorei žinutes, kuriose, jų manymu, jiems buvo grasinta.

Privati, o ne vieša medžiaga tyrimui pasirinkta tirti todėl, kad, magistro darbo autorės nuomone, tik joje atsiskleidžia tikra, netaisyta ir natūrali paauglių kalba, kurią vartodami paaugliai savęs nevaržo. Taip pat privačių susirašinėjimų negali matyti niekas kitas (nei tėvai, nei mokytojai, nei kiti paaugliai), tik tarpusavyje susirašinėjantys asmenys, todėl jie gali nebijoti pasekmių už ištartą nepadorų žodį ar net grasinimą.

Šiame darbe susirašinėjimai toliau vadinami dar ir situacijomis¹², nes jose dažniausiai nesimato pokalbio pradžios ir pabaigos, iki galo neaiškus visas kontekstas, kodėl yra grasinama, taip pat nuo kokio ar dėl kokio įvykio prasidėjo pats pokalbis. Analizuojant tyrimo medžiagą atsiskleidė trys pagrindiniai situacijų tipai:

1. **Situacijos, kuriose dalyvauja tik vienas asmuo.** Rasta 12 situacijų, kuriose matomas tik žinutės siuntėjas ir nematyti adresato, ką jis rašo. Tai nereiškia, kad pokalbyje dalyvauja tik adresantas, rastose situacijose tikrai yra ir adresatas, tačiau jis nematomas, nes su darbo autore pasidalinta tik ta dalimi, kurią panoro viešinti ją atsiuntęs asmuo.
2. **Situacijos, kuriose dalyvauja du asmenys.** 31 vienoje situacijoje matoma, kad pokalbyje dalyvauja du asmenys. Tai dialogai, kuriuose vienais atvejais yra pokalbio pradžia ir pabaiga, kitais – tik tam tikra pokalbio nuotrupa.
3. **Situacijos, kuriose dalyvauja daugiau nei du asmenys.** Tyrinėtos 2 situacijos, kuriose susirašinėja daugiau nei du asmenys. Dialoginiuose pokalbiuose dalyvauja keletas asmenų, kurie yra adresantai ir vienas adresatas, kuriam visa informacija adresuojama, iš kurio tyčiojamasi ar kuriam grasinama.

¹² Visos situacijos pateikiamos įrašytos į laikmeną, pridėtą prie magistro darbo.

Taigi, kaip galima matyti, iš viso darbe analizuojamos 45 situacijos, kuriose skiriasi pokalbio dalyvių skaičius. Reikia pabrėžti, kad tose situacijose, kuriose dalyvauja du asmenys ir daugiau, jų vaidmenys pokalbyje nuolatos keičiasi ir dažnai galima pamatyti, kad adresantas bei adresas susirašinėjant vis mainosi.

Prašant atsiųsti privačius pokalbius, vienas iš reikalavimų buvo, kad juose dalyvavę asmenys būtų sulaukę 16 metų. Šis reikalavimas pateiktas norint išvengti teisinės atsakomybės, taip pat negaištant laiko renkant tėvų sutikimus, kad jų vaikai galėtų dalintis asmeniniais susirašinėjimais, kas tikriausiai sukeltų didelių nepatogumų tyrėjai, nes norinčių dalintis grasinimais, kurie gali užtraukti baudžiamąją atsakomybę, dar labiau sumažėtų. Pagal Lietuvos įstatymus, 16 metų sulaukę asmenys gali sprendimus priimti patys: dalyvauti apklausose, tyrimuose be tėvų sutikimo. Būtina paminėti tai, kad susirašinėjimai vyksta ne tik tarp 16 metų sulaukusių paauglių, bet ir jaunesnių, tačiau pati medžiaga yra senesnė, todėl siuntę ją asmenys, nors susirašinėjo jaunesni, tačiau siųsdami jie jau atitiko nustatytą amžiaus normą. Magistro darbo tiriamojoje dalyje nuotraukos, vardai ir pavardės pateikiamuose grasinimų pavyzdžiuose pašalinti. Taip pasirinkta daryti dėl etinių sumetimų, stengiantis kuo labiau apsaugoti situacijose dalyvaujančius asmenis ir užtikrinti jų privatumą.

Kadangi darbo tikslas yra iširti tik grasinimo kaip šnekos akto raišką patyčių kalboje, magistro darbo autorei pasirodė pakankama žinoti, kad susirašinėjimuose dalyvauja paaugliai, ir nesigilinti į kitus jų tapatybės aspektus. Lytis pavyzdžiuose nebus analizuota, nes ne visi panoro ją atskleisti. Nors kai kur įmanoma identifikuoti situacijose dalyvaujančių asmenų lytį, pavyzdžiui, lytį padeda atskleisti neištrinti vardai, kai kur matosi susirašinėtojų nuotraukos ir vartojamos lytį galinčios identifikuoti žodžių galūnės, tačiau šiuo aspektu pasirinkta medžiagos netirti, nes ne visur lytis yra aiški.

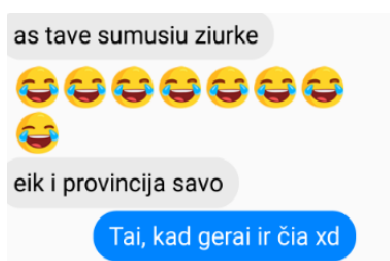
Šio darbo autorė tiriamojoje dalyje analizuodama pavyzdžius pasirinko pateikti originalias paauglių susirašinėjimo situacijų atkarpas, tai reiškia, kad darbe pavyzdžiai ne išrašomi iš tyrinėtos medžiagos, o pateikiama analizuojamo susirašinėjimo, kuriame grasinama, medžiagos dalis. Originalių susirašinėjimo atkarpų pateikimas tyrime pasirinktas dėl to, kad tiriant grasinimus svarbu matyti ir platesnį kontekstą, kuriame daug jausmaženklių, kurie taip pat atlieka savo funkciją elektroniniame patyčių diskurse. Svarbu paminėti, kad pavyzdžiuose pateikiama netaisyta paauglių kalba. Taip pasirinkta daryti, norint parodyti originalią grasinimų raišką. Tyrimas atliekamas tikintis, kad tiriamų grasinimų užteks stengiantis įgyvendinti darbo tikslą ir parodyti visuomenei, kokie grasinimai dar gali būti palyginus juos su jau aprašytais užsienio mokslininkų teoriniuose darbuose, pasižiūrėti, kaip tie grasinimai funkcionuoja realioje vartosenoje.

2.2. Grasinimų identifikavimo problemos

Tiriant medžiagą šiame darbe ne visus tiriamuosius vienetus buvo vienodai lengva išskirti: vieni grasinimai tiriamame diskurse atpažįstami lengviau, kiti – sunkiau. Identifikuojant grasinimus buvo remtasi teorinėje medžiagoje išskirtais užsienio mokslininkų kriterijais. Tiesioginiai grasinimai buvo identifikuojami pagal tai, kad yra parašyti kaip į ateitį nukreipti faktai, kuriais adresantas nori įbauginti adresatą. Taigi buvo ieškota konkrečiai tokių atvejų, kuriuose įvardijami grėsmingi veiksmai, kurie bus padaryti. Netiesioginius grasinimus identifikuoti sunkiau, todėl jie rinkti paskiausiai, po to, kai buvo surinkti tiesioginiai grasinimai. Netiesioginiai grasinimai taip pat atskirti pagal jiems būdingą požymį, jie išreiškiami kaip faktai, kuriais pasakoma, kad adresatui kažkas nutiks, tačiau nenurodant kas tiksliai. Kad tai netiesioginiai grasinimai kartais buvo suprantama intuityviai.

Nustatant tiesioginius grasinimus buvo atsižvelgta į kelis jiems būdingus požymius: pasakyme nurodytą veiksmą, kuris nukreiptas į ateitį ir į tai, kad tas veiksmas turi būti grėsmingas, bauginantis. Paprastai lengviau buvo galima identifikuoti tiesioginius grasinimus, nes juose tiksliai išreiškiama adresato intencija padaryti adresatui kažką blogo, pavyzdžiui:

(1)

Į pavyzdyje galima matyti, kad šioje pokalbio atkarpoje dalyvauja du pašnekovai – adresantas ir adresatas. Adresantas tiesiogiai grasina adresantui, sakydamas, kad jį sumuš: *as tave sumusiu ziurke*. Pokalbį lydi daug jausmaženklių, kurie iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad vaizduoja iki ašarų besijuokiantį veidėlį. Būtų galima teigti, kad dėl pavartotų jausmaženklių pats grasinimas yra netikras, ar net nėra grasinimas, tačiau kitose, 25 situacijos atkarpose, nuolat vartojami nemalonūs ir įžeidžiantys žodžiai, tokie kaip *žiurkė*, *pisama mesa*, *lavone*, *ubage*, *kurva* ir kt. Šiame pavyzdyje adresatas nesureaguoja į adresanto grasinimą ir atsako tik į jo

liepimą keliauti į provinciją, kad jam gerai yra būti ten, kur yra dabar. Adresato atsakymą taip pat lydi jausmaženklis „xD“, kuris įprastai rašomas „xD“ – jis taip pat išreiškia juoką¹³.

(2)

2 pavyzdyje matomas tokios pačios konstrukcijos grasinimas, kaip ir 3 pavyzdyje *uzmusiu tavo chebra*. Tai reiškia, kad adresantas grasina adresatui, kad užmuš jo draugus, kompaniją. Adresatas reaguoja į šį grasinimą tarsi provokuodamas toliau iš adresanto išgauti dar vieną grasinimą, klausdamas, ką šis dar padarys. Tai, kad šis šnekos aktas yra atpažintas kaip grasinimas, nurodo adresato klausime slypinti mintis, kad adresantas kažką padarys. Antrame pavyzdyje jausmaženklį nematyti, kalba rimta ir konkreti.

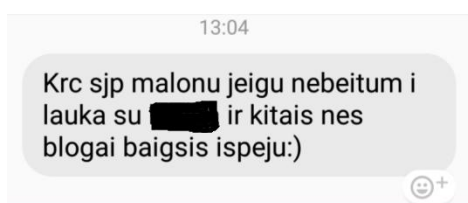
Kaip buvo minėta (žr. 15 p.), norint pasakyti tiesioginį grasinimą, užtenka tam tikrą pasakymą konstatuoti, tai reiškia ištarti kaip faktą, kuris nukreiptas į ateitį ir kuriuo adresantas siekia įbauginti adresatą (Fraser, 1998). Dėl šios priežasties 3 ir 4 pavyzdžiuose adresanto parašyti pasakymai yra identifikuojami kaip grasinimai, nes yra parašyti kaip baugūs faktai, – *sumušiu* ir *užmušiu*, kurie bus įvykdyti kažkada netolimoje ateityje. Būtent dėl tokio mokslininko B. Fraserio šnekos akto identifikavimo, tiriamojoje darbo dalyje yra paprasta konstatuoti šio pobūdžio grasinimus, nes jie išreikšti kaip į ateitį nukreipti faktai, kurių turinys susijęs su noru suteikti adresatui fizinio ar moralinio skausmo, ir tai viena iš jų raiškos ypatybių.

Rašant teorinę magistro dalį, buvo atskirti trys, dažnai tarpusavyje painiojami, šnekos aktai: grasinimas, pažadas ir įspėjimas. Juos buvo svarbu atskirti norint tinkamai identifikuoti ir interpretuoti patyčių diskurse vartojamus grasinimus. Analizuojant medžiagą paaiškėjo, kad tai darant gali iškilti tam tikrų problemų, nes ne visada aišku, koks konkrečiai šnekos aktas yra vartojamas. Būtent todėl grasinimai yra pasirinkti tirti ne tik kaip pavieniai šnekos aktai, bet, jeigu yra galimybė, kaip šnekos aktai platesniame kontekste. Taip pasirinkta daryti norint parodyti, kad iš pirmo žvilgsnio atrodantis paprastas pasakymas, ar pasakymas, kurį galbūt vienoje situacijoje galima identifikuoti kaip pažadą, iš tikrųjų kitoje situacijoje yra grasinimas.

¹³ Neoficialiame jaunimo žodyne internete nurodoma, kad „xD“ reiškia beprotišką juoką, juoką. Prieiga internetu: <http://zodynas.kriu.lt/zodis/xd> [žiūrėta 2019-04-09].

Kaip ir buvo minėta (žr. 13 p.), įspėjimai ir pažadai, autorės manymu, kaip šnekos aktai vartojami norint asmeniui gero, todėl net pokalbio atkarpoje atsiradus performatyviesiems veiksmažodžiams „įspėju“ ar „pažadu“, tiksli šnekos aktu realizuojama jėga – grasinimo, įspėjimo ar pažado – priklauso nuo platesnio konteksto. Tai reiškia, kad norint identifikuoti įspėjimo ar pažado šnekos aktus, būtina sąlyga yra, kad adresantas adresatui linkėtų gero. Tačiau, jeigu jo skleidžiama žinutė yra neigiama ir adresantas parašydamas performatyvųjų veiksmažodį „įspėju“ ar „pažadu“ linki blogo, toks šnekos aktas laikomas grasinimu. Pateikiami du pavyzdžiai, kuriuose adresantas grasinimą išreiškia kaip įspėjimą ir pažadą.

(3)

3 pavyzdyje matoma, kad adresantas pavartoja performatyvųjų veiksmažodį *įspėju*. Šis performatyvusis veiksmažodis įprastai būtų priskiriamas įspėjimo šnekos aktui, tačiau kaip ir buvo minėta prieš tai, įspėjimas kaip šnekos aktas yra vartojamas tais atvejais, kai adresantas adresatui nori gero, – įspėja jį apie galimas pasekmes stengdamasis padėti. Pirmame pavyzdyje adresantas įspėja adresatą, jog jam baigsis blogai, jeigu jis eis su tam tikru žmogumi į lauką – adresantas ir sukels tą „blogumą“. Vadinasi, toks pasakymas laikomas grasinimu, kuriame vartojamas performatyvusis veiksmažodis „įspėju“ – ilokucinė pasakymo jėga nesutampa su performatyviuoju veiksmažodžiu. Sakinio gale parašytas jausmaženklis pačiam pasakymui suteikia ironijos, nes pats grasinimas yra nemalonus šnekos aktas, o kai šalia jo vartojamas besišypsantis veidas, tai tampa sąmojingumu, pridengtos formos pašėpimu.

(4)

4 pavyzdyje performatyvusis veiksmažodis nepavartojamas, tačiau išvardamas pasakymą *Dar karta sužinosiu kad kažkas prie X lindai, užmusiu* adresantas įvardija, kad jis negrasina, o pažada užmušti: *Cia yra pažadas*. Darbo autorė laikosi tos pačios pozicijos, kaip ir aptardama pirmą pavyzdį, kad pažadą galima suprasti kaip pažadą, kai adresantas adresatui pažada kažką padaryti linkėdamas, siekdamas jam gero. Tačiau, pažadas užmušti nėra gero linkėjimas, todėl pats pasakymas šiame darbe identifikuojamas kaip grasinimas. Taip pat galima pastebėti, kad grasinimas yra aptinkamas patyčių kontekste. Tokie žodžiai kaip „melskis“ įprastai siejasi su mirtimi, o keiksmažodis „blet“ tik paaštrina patį kontekstą. Šiame pasakyme būtų galima išveikti net du grasinimus, pirmas būtų netiesioginis – *blet melskis kad manes niekada gyvenime nesutiktum*, kuris reikštų, kad adresantas grasina adresatui, jog jeigu jie susitiks, jam kažkas bus blogo. O antras grasinimas yra tiesioginis, jau aptartas prieš tai. Adresato reakcija į grasinimą (-us) yra rami, jis adresantui sako nusiraminti, vartoja anglišką žodį *chill*, teigdamas, kad adresantas lyg ir be reikalo jam grasina, nes jie nieko nedarė ir nedarys kažkokiai merginai.

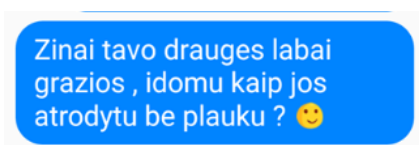
Apibendrinant galima teigti, kad nors grasinimams išreikšti performatyvusis veiksmažodis „grasinu“¹⁴ nėra būdingas, tačiau jie galimi formuluoti ir su kitokio tipo performatyviaisiais veiksmažodžiais, kurie būdingesni kitiems šnekos aktams, pvz., *įspėju*. Galima daryti išvadą, kad performatyvieji veiksmažodžiai ir jais reiškiamą ilokucinę jėgą ne visada sutampa su šnekos akto tipu, tai priklauso ir nuo adresanto intencijų, ir nuo konteksto, kuriame jie pavartoti. Taigi matoma, kad kartais grasinimą gali būti sunku identifikuoti vien todėl, kad jis išreikštas įprastai jam nebūdingais performatyviaisiais veiksmažodžiais. 3 ir 4 pavyzdžiuose išreiškiami grasinimai yra tiesioginiai, nes juose tiksliai įvardijamas veiksmas, kuris bus padarytas ateityje, o tas veiksmas yra grėsmingas. Teorinėje darbo dalyje (žr. 7 p.) buvo minėta, kad grasinimai su performatyviaisiais veiksmažodžiais yra labai reti, tačiau šio darbo tiriamojoje medžiagoje jų pasitaikė.

Dalį grasinimų buvo sudėtinga identifikuoti, nes juose nebuvo aiškiai išreikštas į ateitį nukreiptas faktas, kuriuo adresantas norėtų suteikti adresatui fizinio ar moralinio skausmo, tačiau buvo justai, kad tai grasinimas, nes pats jų turinys yra bauginantis. Teorinėje dalyje (žr. 15 p.) buvo aptarta, kad netiesioginis grasinimas yra suprantamas kaip grasinimas tuo atveju, jeigu jį kaip tokį suvokia adresatas, taip pat kaip į ateitį nukreiptas veiksmas, kuriuo pasakoma, kad kažkas nutiks, tačiau tiksliai neįvardijama kas. Darbe remiamasi prielaida, kad pokalbių situacijų

¹⁴ Analizuojant medžiagą nėra rastas nei vienas atvejis, kuriame grasinant būtų vartojamas performatyvusis veiksmažodis „grasinu“. Darbo autorė grasinimų su performatyviuoju veiksmažodžiu „grasinu“ ieškojo Vytauto Didžiojo universiteto tekstyne <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas/> tačiau tokių atvejų taip pat nerado.

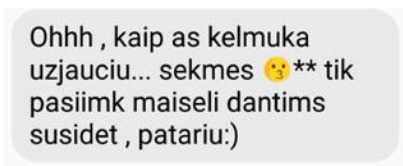
dalyviai, atsiųsdami magistro darbo autorei medžiagą¹⁵ joje identifiko grasinimus. Vienas iš magistro darbo tikslų yra parodyti grasinimų raišką, todėl nagrinėjant netiesioginius grasinimus stengiamasi pamatyti ir aprašyti, kas juos skiria nuo tiesioginių grasinimų. Pateikiami du pavyzdžiai, kuriuose atsispindi identifikuoti netiesioginiai grasinimai.

(5)

5 pavyzdyje netiesioginis grasinimas yra išreiškiamas klausimo forma. Iš pradžių adresantas teigia, kad adresato draugės yra labai gražios ir tada svarsto, kaip tos draugės atrodytų be plaukų. Šioje pokalbio atkarpoje nėra tiesiai pasakoma, kad adresantas nukirps ar išraus adresato draugėms plaukus, tačiau tokiu klausimu yra lyg netiesiogiai užsimenama apie šio veiksmo įgyvendinimą, todėl jį galima identifikuoti kaip netiesioginį grasinimą. Vėlgi, pavyzdyje matomas jausmaženklis „šypsenėlė“, kuriuo įprastai yra išreiškiama maloni emocija, tačiau toks šypsenėlės vartojimas patyčių diskurse suteikia pasakymui ironijos atspalvio.

(6)

6 pavyzdyje matoma, kad adresantas adresatą vadina *kelmuku*, norėdamas jį ižeisti, ir pataria jam pasiimti maišelį susidėti dantims: <...> *tik pasiimk maiseli dantims susideti, patariu:*). Toks pasakymas implikuoja tai, kad susitikimo su adresantu metu adresatui bus išmušti dantys, todėl jis turi pasirūpinti kur juos susidėti. Ironiškai adresantas adresatui palinki sėkmės ir rašo jausmaženklį, siunčiantį bučinius. Toks malonias emocijas turintis sukelti jausmaženklis rašomas tikriausiai norint suezinti adresatą. Taigi grasinimas yra išreiškiamas kaip patarimas, tačiau jaučiama intencija įbauginti adresatą, todėl tai yra netiesioginis grasinimas.

Ar perlokucijos efektas yra įvykęs, pateiktuose tiek tiesioginių, tiek netiesioginių grasinimų pavyzdžiuose, nustatyti neįmanoma, nes adresatai juose nesureagoja į adresantų

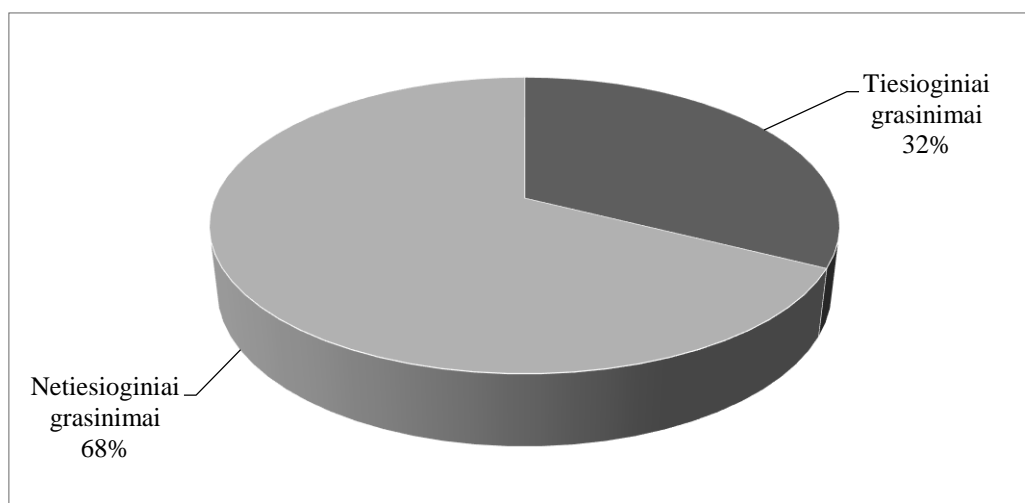
¹⁵ Primenama, kad magistro darbo autorė prašė paauglių atsiųsti susirašinėjimus, kuriuose jų manymu yra grasinama.

grasinius, neįvardija savo jausmų, nepasako, kad suprato tai kaip grasinimą (tolimesniame tyrime matyti, kad ne visose situacijose jie nesupranta pasakymo kaip grasinimo). Vis dėlto galima bandyti spėti, kad jeigu adresatai apskritai atsiuntė magistro darbo autorei šiuos susirašinėjimus, jie kažkurią jų dalį tikrai laikė grasinimu, nes renkant medžiagą buvo prašoma, kad atsiųstų tik tokią, kurioje paauglių manymu yra grasinama. Taigi apibendrinant galima teigti, kad visuose atsiųstuose pavyzdžiuose perlokucija yra įvykusi ir atpažįstama iš adresato reakcijos apkritai atsiųsti tokią susirašinėjimo medžiagą.

Apibendrinant galima teigti, kad kartais norint identifikuoti pasakymą kaip grasinimą, neužtenka vien tik paties pasakymo, labai svarbus kontekstas. Dėl šios priežasties tolimesniame tyrime, jeigu yra galimybė, tiesioginiai ir netiesioginiai grasinimai analizuojami platesniame kontekste, norint pasižiūrėti, kokia jų raiška, taip pat kaip jie pasireiškia patyčių diskurse.

2.3. Grasinimų raiška

Tiriant kokybiniu metodu surinktą medžiagą, identifikuoti 148 grasinimai. Esminiai kriterijai identifikuojant tiesioginius grasinimus buvo grėsmingas veiksmas, nukreiptas į ateitį, o netiesioginius – į ateitį nukreiptas veiksmas, kuriuo pasakoma, kad kažkas nutiks adresatui, o iš intuicijos jaučiama, kad yra galimybė ar intencija, kad adresatui nutiks kažkas blogo. Grasinimo raiškos rezultatai pateikiami 2 paveiksle:

2 pav. Tiesioginių ir netiesioginių grasinimų skaičius procentais

2 paveiksle galima matyti, kad paauglių susirašinėjimuose rasta 32 proc., t. y. 48 tiesioginiai grasinimai, kas yra beveik per pusę mažiau nei netiesioginių – 68 proc., t. y. 100 grasinimų..

Norint įgyvendinti darbo tikslą – išsiaiškinti, kokia grasinimo kaip šnekos akto raiška patyčių diskurse – šiame skyriuje bus analizuojami tiesioginiai ir netiesioginiai grasinimai, bandant pamatyti, kuo jie vieni nuo kitų skiriasi, kaip reiškiasi pačiame sakinyje. Išanalizavus surinktus pavyzdžius grasinimai buvo suklasifikuoti į tiesioginius ir netiesioginius, o kiekvienas jų tipas suskirstytas pagal sintaksinę struktūrą.

2.3.1. Tiesioginių grasinimų raiška

Analizuojant surinktą medžiagą magistro darbo autorė iš viso identifikavo 48 tiesioginius grasinimus. Kaip jau buvo minėta, šie grasinimai analizuoti remiantis Fraserio (1998) tiesioginių grasinimų skyrimu, kuris teigia, kad tiesioginiu grasinimu yra laikomas toks šnekos aktas, kuris išreikštas kaip faktas, nukreiptas į ateitį, kurio turinys susijęs su noru suteikti adresatui baimės. Būtent tokiu pagrindiniu kriterijumi buvo remtasi analizuojant tyrimui surinktą medžiagą ir stengiantis atskirti tiesioginius grasinimus nuo netiesioginių.

Tiesioginių grasinimų poskyryje analizuojami skirtingi tiesioginių grasinimų raiškos būdai, kuriuose matoma, kad adresantas grasina adresatui, kad jam pats kažką padarys, kituose, kad adresantas grasina adresatui, jog jam kiti žmonės kažką padarys, taip pat grasinama paskelbti melagingą informaciją. Tiesioginio tipo pasakymų struktūra yra vienoda – nukreipta į ateitį, konstatuojamas faktas, kad bus kažkas padaryta negero. Kiti du grasinimo raiškos būdai plačiau aptariami sąlygos ir klausiamųjų sakinių poskyriuose.

2.3.1.1. Tiesioginių grasinimų raiška tiesioginiuose sakiniuose

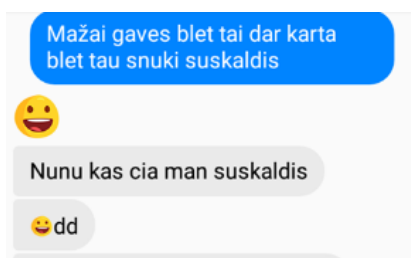
Tiesioginiai sakiniai yra tokie, kurių ilokucinė jėga yra tvirtinimas / teigimas (žr. 12 p.) Šiam poskyriui priskirti tiesioginiai grasinimai yra įvardyti kaip tvirtinimai ar teigimai – veiksmai, kurie bus įgyvendinti ateityje ir turintys intenciją įbauginti adresatą. Pateikiami trys grasinimų pavyzdžiai, kuriuose adresantas grasina adresatui, kad pats jam kažką padarys, kad jam kažkas kitas kažką padarys ar kad paskelbs melagingą informaciją.

(7)

padarysiu taip, kad
nebegalėtum daugiau
gyvenime soki.

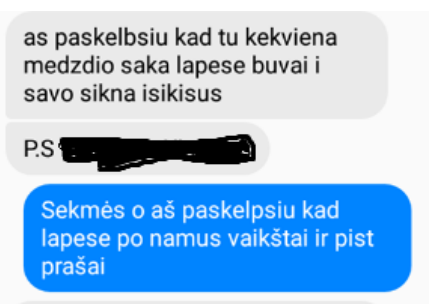
7 pavyzdyje matomas tik adresanto grasinimas adresatui, kad šis jam pats kažką padarys, šiuo atveju, kad jį sužeis, sužalos ar kažką kito padarys jo kojoms, jog adresatas niekada nebegalėtų daugiau šokti. Toks grasinimas turėtų įbauginti adresatą, nes jis orientuotas ne į žmogaus gyvybę, kaip galima matyti kituose surinktos medžiagos pavyzdžiuose (pvz., *sumušiu*, *užmušiu*), bet tiesiogiai į kojas, kaip į itin svarbią adresato kūno dalį. Darbo autorė svarsto, kad gal adresatas yra šokėjas ir adresantas tai žinodamas, stengiasi paliesti skaudžiausią jam vietą, išgąsdinti adresatą, kad šis nebegalės gyvenime daryti galbūt jam patinkančių dalykų – šokti.

(8)

Adresantas grasina adresatui, kad kiti žmonės jam kažką padarys – būtent tokią grasinimo raišką galima matyti 8 pavyzdyje: *tau snuki suskaldis*. Adresatui yra grasinama, kad kažkokie žmonės jam suskaldys veidą. Grasinimas skamba ganėtinai rimtai, nes žodžiai *dar kartą* reiškia, kad jau vieną kartą adresatas buvo sumuštas ir tai ketinama pakartoti vėl. Tačiau, adresatas šį grasinimą nuleidžia juokais, klausdamas, kas tai padarys. Besijuokiantys jausmaženkliai nurodo, kad iš tokio grasinimo adresatas tik pasijuokia, tokia pašaipa lyg bandydamas adresantą įtikinti, kad neišsigando. Žinoma, kaip ir būdinga paauglių kalbai, šiame patyčių diskurse netrūksta keiksmožodžių, kalba netaisyklinga.

(9)

9 pavyzdys įdomus tuo, kad jame yra du grasinimai. Iš pradžių adresantas grasina paskleisti melagingą informaciją, norėdamas sukelti adresatui baimės: *as paskelbsiu kad tu kiekviena medžio saka lapese buvai i savo sikna isikisus*. Tačiau adresatas, norėdamas parodyti, kad toks bauginimas jo negąsdina, grasina adresantui, kad pats paskleis apie jį melagingą informaciją: *Sekmes o aš paskelpsiu kad lapese po namus vaikštai ir pist prašai*. Palinkėdamas sėkmės adresatas pasišaipio iš adresato grasinimo, tarsi norėdamas jam pasakyti, kad netiki jo grasinimu, arba, kad paskelbta melaginga informacija niekas nepatikės.

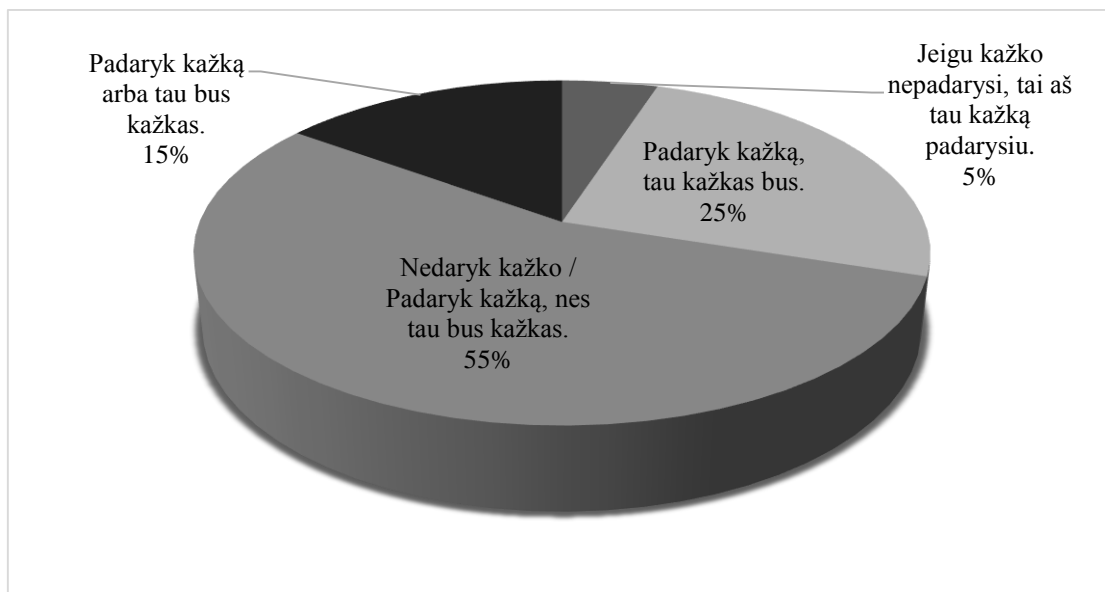
Apibendrinant galima teigti, kad ir tiesioginių grasinimų raiška turinio atžvilgiu skiriasi. Gali būti grasinama ne tik tuo, kad adresantas padarys adresatui kažką blogo, bet ir kad kiti asmenys gali tai padaryti. Taip pat grasinama paskleisti melagingą informaciją. Pastarasis grasinimas yra orientuotas ne į žmogaus sužalojimą, kaip galima pastebėti daugumoje grasinimų, tačiau į grėsmę žmogaus įvaizdžiui. Galima svarstyti, kad įvaizdis paaugliams yra labai svarbus, todėl grasinimas jam pakenkti yra lygiai toks pats bauginantis, kaip ir grasinimas sužaloti fiziškai.

2.3.1.2. Tiesioginių grasinimų raiška sąlygos sakiniuose

Vienas iš tiesioginių grasinimų raiškos būdų – sąlygos sakiniai. Kaip buvo minėta teorinėje dalyje (žr. 12 p.), sąlygos sakiniai yra tokie, kurie „<...> sudaromi su reikšminiais jungtukais *jeigu, jei*, rečiau – su nereikšminiu jungtuku *kad* <...>. Taip pat primenama, kad jungtukas „nes“ įprastai skiriamas prie priežasties sakinių tipo, tačiau šiame darbe sakiniai su šiuo jungtuku laikomi sąlygos, nes juose išreiškiama sąlyga adresatui. Išanalizavus surinktus pavyzdžius, buvo išskirti keturi skirtingi tiesioginių grasinimų konstravimo būdai sąlygos sakiniuose.

1. *Jeigu kažko nepadarysi, tai aš tau kažką padarysiu.*
2. *Padarysi kažką, tau kažkas bus.*
3. *Nedaryk kažko / Padaryk kažką, nes tau bus kažkas.*
4. *Padaryk kažką, arba tau bus kažkas.*

3 paveiksle matyti, kaip šie tiesioginiai grasinimai sąlygos sakiniuose pasiskirsto tyrimo medžiagoje:

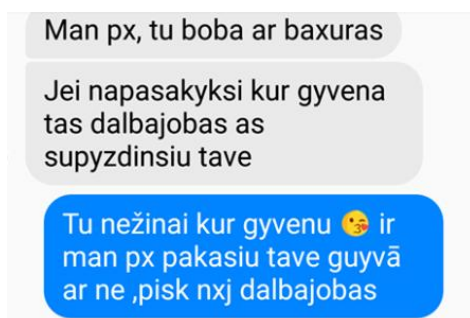
3 pav. Tiesioginiai grasinimai sąlygos sakiniuose

Tiriamosios medžiagos trečiojo tipo atvejis *Nedaryk kažko / Padaryk kažką, nes tau bus kažkas* yra vartojamas dažniausiai, – identifikuoti net 55 proc. tokių grasinimų. Šiek tiek mažiau rasta grasinimų *Padaryk kažką, tau kažkas bus* – 25 proc. 15 proc. grasinimų struktūra *Padaryk kažką arba tau bus kažkas*, o mažiausiai rasta, tik 5 proc., pirmo tipo pavyzdžių: *Jeigu kažko nepadarysi, tai aš tau kažką padarysiu*. Kiekvienas grasinimo struktūros pavyzdys aptariamas atskirai.

1. *Jeigu kažko nepadarysi, tai aš tau kažką padarysiu*

Šioje tiesioginių grasinimų poskyrio dalyje nagrinėjami grasinimo pavyzdžiai, kurių struktūra yra tokia: *Jeigu kažko nepadarysi, tai aš tau kažką padarysiu*. Ištirtoje medžiagoje darbo autorė rado tik vieną tokio tipo grasinimo pavyzdį. Pvz.:

(10)

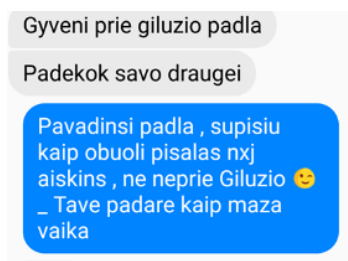
Kaip galima matyti, šioje susirašinėjimo atkarpoje adresatui iškeliamą sąlyga, kad jeigu jis neišduos, kur gyvena kažkoks adresato pažįstamas žmogus, tai adresatas jį sumuš: *jei*

napasakyksi kur gyvena tas dalbajobas as supyzdinsiu tave. Šioje situacijoje grasinimas yra išreikštas su sąlygos žodžiu „jei“. Grasinimas tampa dar baugesnis, nes prieš tai adresantas rašo, kad jam nesvarbu, kokios lyties yra jo pašnekovas, nes tai tikrai nebus jo veiksmus lemiantis sprendimas. Tiek iš šios susirašinėjimo nuotrupos, tiek ir žiūrint į grasinimą bendrame susirašinėjimo kontekste, galima matyti, kad adresantas yra vaikinai, o adresantas mergina. Tyrimo metu daroma prielaida, kad adresantas parašydamas, jog jam nesvarbu, kad adresantė yra mergina ir kad jis vis tiek ją sužalos, stengiasi prieš grasindamas įbauginti, norėdamas parodyti, kad grasina rimtai. Adresantas į tokį sąlyginį grasinimą sureaguoja ramiai ir atsikerta grasinimu jam, kad jį pakas gyvą. Šioje atkarpoje taip pat matomas siunčiantis bučinį jausmaženklis. Jausmaženklis situacijai suteikia ironijos, o adresatas jį parašydamas tarsi pasišaipą iš adresanto grasinimo. Nagrinėjant visą susirašinėjimo situaciją, o ne tik šią atkarpą, būtų galima pamatyti, kad adresatas net neketina išduoti, kur gyvena jo pažįstamas žmogus, o tokie adresanto grasinimai jam atrodo nebaisūs.

2. Padarysi kažką, tau kažkas bus

Padarysi kažką, tau kažkas bus, – šio sąlygos sakinio konstrukcija rasta penkiuose grasinimuose. Pvz.:

(11)

(12)

Swx, kam grasint ir zodziais svaidytis kad bagazinese isveziosit?

Zdrv. Jūs žinot bl ką darot? Jūs suvokiat nx? Kur jūsų smegenys vaikai? Pasakiau aiškiai. Susitiksime ir atsiprašysit ir dabar žinokit, kas už jos stovi. Dat nors vienas kurva pasakysit jai kažką ar padarysit. Pzd cystai bus. Ir aš nesicackinu su jumis aštontokėliai. Žinau kur gyvenat, kur mokotės. Viską.

Tiek 11, tiek ir 12 pateiktų pavyzdžių atkarpose matomi pokalbiuose dalyvaujantys du asmenys: adresantas ir adresatas. Galime matyti, kad 11 pavyzdyje adresantui adresatą pavadinus neigiamu epitetu *padla*, šis supyksta ir kaip sąlygą išreiškia, kad *pavadinsi padla*, *supisiu*¹⁶ kaip *obuoli*, turėdamas galvoje, kad jeigu adresatas dar kartą taip pavadinys, jis bus sumuštas. Grasinimas nuskamba patyčių diskurse, nes tiek adresantas, tiek adresatas vienas kitą įžeidinėja, vadina *padla*, *pisalu*, vartoja keiksmažodžius.

12 pavyzdyje grasinimo konstrukcija išlieka tokia pati, tačiau situacija kita. Visas susirašinėjimas, iš kurio paimta ši atkarpa, yra apie tai, kad adresatas tyčiojosi iš adresanto draugės ir jis stengiasi išspręsti šią situaciją, norėdamas, kad adresatas atsiprašytų tos draugės ir daugiau taip nebesielgtų, kaip elgėsi iki šiol. Adresantas grasina adresatui ir šioje situacijoje jis tai supranta bei, kaip galima matyti, pats tai įvardija: *kam grasint ir žodžiais svaidytis*. Tačiau vis tiek adresantas nenustoja grasinęs ir į adresato repliką atsiliepia dar vienu grasinimu, kuris išreikštas sąlygos sakinyje. Grasinimo sąlyga nuskamba taip: *Dat nors vienas kurva pasakysit jai kažką ar padarysit. Pzd cystai bus*. Tai reiškia, kad adresantas iškelia adresatui sąlygą, kad jeigu jis ir jo draugai kažką padarys adresato draugei, tai jiems bus kažkas blogo. O kas tas kažkas tiksliai pasakyti neįmanoma, bet analizuojant medžiagą galima interpretuoti, kad žodžio trumpinys „pzd“ reiškia „pizda, šakės“, kad su adresatu bus susidorota fiziškai¹⁷. Šiame pavyzdyje vartojama nemažai paauglių kalbai būdingų žodžių, tokių kaip keiksmažodžių

¹⁶ Lietuvių žargono žodynyje *supisti* reikšmė smogti, trenkti, vožti.

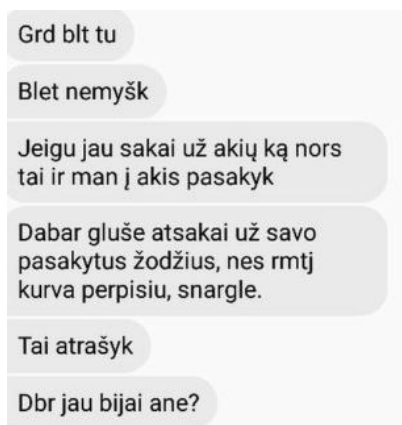
¹⁷ Neoficialiame jaunimo žodyne yra pateiktos kelios „pizda“ reikšmės, bet nei viena netinka tiriamai situacijai. Tačiau komentarų skiltyje vienas komentatorius įvardina, kad „pizda“ „Dazniausiai vartojama kaip nori pagrasinti. Gana lengvai tariasi, paprasta kartoti si zodi, bet patartina rekaujant, arba grasinant, taip bus itikinamiau xDDD“. Prieiga internete: <http://zodynas.kriu.lt/zodis/pyzda> [žiūrėta 2019-04-02].

sutrumpinimai *zdrv*¹⁸, *nx*¹⁹, *pzd*, *bl*. Taip pat prostitucijos tema vartojamų keiksmažodžių, pvz., *kurva*, *slengo* žodžių, pvz., *cackintis*²⁰.

3. *Nedaryk kažko / Padaryk kažką, nes tau bus kažkas*

Tokių tiesioginių grasinimų, kurių struktūra *nedaryk kažko / Padaryk kažką, nes tau bus kažkas*, tiriamojoje medžiagoje rasta vienuolika. Kiekvienas šio tipo sąlygos sakinytis turi jungiamąjį žodį „nes“, vadinasi, adresantas, keldamas adresatui sąlygą, jam grasindamas, visada pasako, ką šis turi padaryti arba ko turi nedaryti, nes jam kažkas nutiks. Pvz.:

(13)

Kaip matyti iš 13 pavyzdžio, šioje susirašinėjimo situacijoje matomas vienas žmogus – adresantas, kuris grasina adresatui. Adresato reakcija nėra žinoma, nes jis šioje pokalbio atkarpoje nedalyvauja, tačiau gauna jam siunčiamas žinutes. Kaip minėta (žr. 21 p.), paauglių diskursui, kuriame vartojami grasinimai, būdingi keiksmažodžiai, įžeidimai, matoma, kad šiame pokalbyje jų taip pat netrūksta, pvz., *blt*, *blet*, *kurva*, *perpisiu* ir kiti. Grasinimas yra išreiškiamas struktūra: *padaryk kažką, nes tau bus kažkas*. Adresantas rašo, kad adresatas turi atsakyti už savo pasakytus žodžius, tai reiškia, kad jis turi prisiimti kaltę, atsakomybę už pasakytus žodžius, nes kitaip jį grasina sumušti: *Dabar gluše atsakai už savo pasakytus žodžius, nes rmtj kurva perpisiu, snargle*. Galima numanyti, kad grasindamas adresantas taip išlieja savo pyktį adresatui. Adresatui atrodo, kad jis įbaugino tokiu grasinimu adresatą ir klausia, ar dabar jis jau bijo. Įdomu tai, kad tas pats adresantas, kuris grasina sumušti adresatą, atrodo įsižeidęs ir suglumęs, kad prieš tai buvo pavadintais negražiais žodžiais.

¹⁸ *Zdrv* yra *zdarova* žodžio akronimas; išvertus į lietuvių kalbą reiškia *labas*.

¹⁹ Jaunimo žodyne pateikiama *nx* reikšmė yra *ant bybio*: <http://zodynas.kriu.lt/zodis/nx>

²⁰ Jaunimo žodyne pateikiama *cackintis* reikšmė yra daryti ką nors nerimtai, atsargiai, pamažu: <https://www.zodynas.lt/jaunimo-zodynas/C/cackintis>

(14)

Ir as dar karta sakau
maziau grasink nes pati ant
kasiako sesi.

14 susirašinėjimo atkarpoje matosi tokia grasinimo konstrukcija: *nedaryk kažko, nes tau bus kažkas*. Adresantas rašo adresatui, kad šis nebegrasintų, nes kitaip jis *pats sės ant kasiako*²¹, tai reiškia, kad jis bus sumuštas ir jo grasinimai atsisuks prieš jį patį. Įdomu tai, kad adresantas, rašantis grasinimą, pats identifikuoja adresato siunčiamus grasinimus jam. Vadinasi, perlokucijos efektas įvykęs, nes adresatas, kuriam prieš tai buvo adresuotas grasinimas, pats išsigąsta ir norėdamas apsisaugoti parašo grasinimą bei iš adresato tampa adresantu. Šis pokalbis tarsi atsisuka bumerangu prieš patį grasintoją. Iš pradžių grasina vienas, o tada grasinimą atpažįstantis pokalbio dalyvis, pats grasina grasintojui.

4. *Padaryk kažką, arba tau bus kažkas*

Šiame poskyryje aprašomas dar vienas grasinimo raiškos tipas: *Padaryk kažką, arba tau bus kažkas*. Sąlygos žodis *arba* rastas trijuose analizuotuose pavyzdžiuose. Pateikiami du pavyzdžiai, iš kurių viename grasinama susidoroti fiziškai, o kitame adresatą „atjungti“ nuo visuomenės.

(15)

Tai?:()))

Padėk ragelį nx!!!

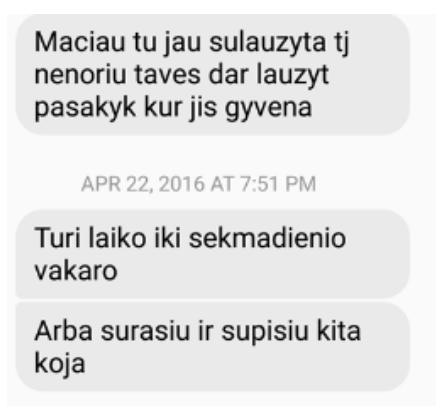
Arba padarysiu, kad be FB tuoj
būsi

15 pokalbio atkarpoje matosi tokia grasinimo konstrukcija: *padėk ragelį nx!!!Arba padarysiu, kad be FB tuoj būsi*. Sudėtinis sakinytis, kurio vienas iš dėmenų yra sąlygos sakinytis – išreikštas suskaldžius jį į dvi dalis. Toks sakinių skaidumas būdingas elektroniniam diskursui, ypač tokiam, kuris vyksta susirašinėjimo programėlėse. Taip yra todėl, kad paaugliai dažnai vartoja netaisyta, gramatinių klaidų pilną kalbą, atrodytą, kad šioje situacijoje skyryba taip pat

²¹ Kadangi šis žodis nerastas jaunimo žargono žodynėlyje, buvo paklausta paauglių, ką jis reiškia. Jie teigė, kad tai reiškia „karma pareis, sumušim“.

neturi daug reikšmės, todėl grasinimo konstrukcija yra būtent tokia. Nagrinėjant grasinimo raišką skyryba neturi jokios prasmės, o konstrukcija *padaryk kažką, arba tau bus kažkas* yra būdinga pavyzdyje nurodytam grasinimui. Adresantas grasina adresatui, kad kažką padarys jo socialiniam tinklui „Facebook“, galima interpretuoti, kad arba nulauš, arba užblokuos adresato vartotojo paskyrą. Toks grasinimas, viena vertus, gali pasirodyti nebaugus, tačiau šis socialinis tinklas yra būtent ta terpė, kurioje galima susisiekti su kitais žmonėmis, tai patogus būdas viešinti savo gyvenimo detales, susirašinėti su draugais, komunikuoti, dėl šios priežasties grasinimas gali bauginti adresatą.

(16)

16 pavyzdys yra vienas iš tų, kuriame grasinimas yra išreiškiamas ne viename sakinyje, o tęsiasi keliuose²². Toks sakinių skaidumas būdingas elektroniniam diskursui, tai jo ypatybė. Tačiau bandant tiriamąjį sakinį sudėti į konstrukciją, matosi, kad grasinimas yra išreikštas taip: *padaryk kažką arba tau bus kažkas*. Šiuo atveju adresantas adresatui rašo: *pasakyk kur jis gyvena arba surasiu ir supisiu kita koja*. Tarp šių žodžių įsiterpia ir kiti sakiniai, tokie kaip laiko sąlyga, pasakoma iki kada adresatas turi laiko išduoti, kur gyvena jo pažįstamas žmogus, kad pats nebūtų nuskriaustas. Grasinimo raiška šiuo atveju itin įdomi, nes pats grasinimas tęsiasi keliuose atkarpose, yra pasakomas kaip sąlyga, o adresatui suteikiama galimybė išvengti to nemalonaus jam blogo dalyko, kuris įvardijamas grasinime. Šiuo grasinimu pasakoma, kad bus sužalotas pats žmogus, taigi grasinama susidoroti fiziškai.

Šiame poskyryje aptarti du grasinimai turi tokią pačią konstrukciją: *padaryk kažką, arba tau bus kažkas*. Iškelta sąlyga adresatams tarsi leidžia rinktis, ar jie nori, kad būtų įvykdytas grasinimu išsakomas veiksmas, ar nenori. Grasinimo raiška skiriasi, o svarbiausias rodiklis, norint atskirti tokio tipo grasinimą, yra tas, kad adresatas turi kažką padaryti arba jam kažkas

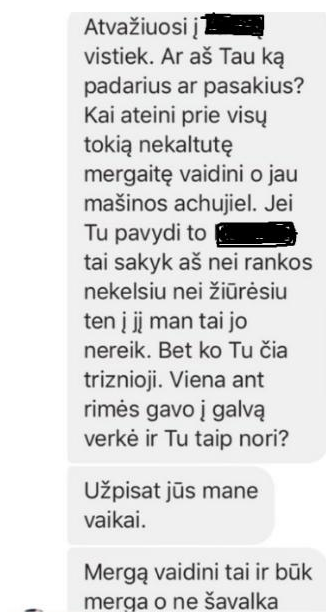
²² 1 sakiny: *Turi laiko iki sekmadienio*. 2 sakiny: *Arba surasiu ir supisiu kita koja*.

bus. Žodis *arba* ir atskiria šią grasinimo konstrukciją nuo kitų grasinimų, minėtų prieš tai parašytuose poskyriuose.

2.3.1.3. Tiesioginių grasinimų raiška klausiamuosiuose sakiniuose

Klausiamieji sakiniai, kaip minėta, laikomi tokiais, kuriais adresantas kreipiasi į adresatą, norėdamas sužinoti ką nors nauja ir patikrinti turimas žinias. Analizuojant tiesioginius grasinimus buvo rastas vienas šnekos aktas, kuris išreikštas klausimu. Pateikiama rasto grasinimo atkarpa:

(17)

Pateiktame pavyzdyje matosi tik vieno kalbėtojo kalba. Šiame pavyzdyje grasinimas yra išreikštas klausimu, kuriame rašoma, kad jeigu adresatė ir toliau elgsis kaip *šavalka*, tai ji *gaus į galvą*. Adresantas grasina ne paprastai, bet prieš tai įveda adresatą į situaciją, papasakodamas, kad kažkokia mergina buvo sumušta prie „Rimi“ parduotuvės bei verkė, ir tik tada paklausia, ar adresatas irgi nori atsidurti tokioje situacijoje. Grasinimas yra tiesioginis, nes tiesiogiai pasakoma, kad žmogus buvo sumuštas ir leidžiama suprasti, kad ir adresatas taip pat bus sumuštas, jeigu nepradės elgtis kitaip. Klausimo forma išreikšto grasinimo struktūra galėtų būti tokia:

Nemalonios situacijos paminėjimas + grasinantis klausimas + klaustukas (?)

Nors tirtoje medžiagoje rastas tik vienas klausimo pobūdžio grasinimas, tačiau galima daryti prielaidą, kad ištyrus daugiau patyčių kalboje vartojamų grasinimo šnekos aktų, būtų

galima atrasti ir daugiau tokių pavyzdžių. Įdomu tai, kad nors grasinimas išreiškiamas patyčių diskurse, vartojami keiksmažodžiai, tokie kaip *achujiel* ar *užpisat*, tačiau adresantas į adresatą kreipiasi didžiąja raide, pvz., „Tau“, „Tu“. Tai tikrai neįprastas ir unikalus atvejis, kai grasinant asmeniui vartojama mandagi kreipimosi raiška.

Ištyrus 48 tiesioginius grasinimus, galima matyti, kad tiesioginių grasinimų raiška gana įvairi. Pastebėta, kad grasinant tiesiogiai dažnai adresantas su adresatu nori susidoroti fiziškai, tai reiškia, kad nori jį primušti, užmušti, sužeisti kojas ir pan. Grasinimai gali būti orientuoti ne tik į fizinį veiksma, kuris sukelia skausmą ar kelia pavojų gyvybei, bet gali apimti ir kitus veiksmus, atriboti adresatą nuo svarbios jam veiklos, pavyzdžiui, grasinama atjungti socialinį tinklą „Facebook“.

Tiesioginiai grasinimai yra išreiškiami tiesioginiuose sakiniuose, kaip grėsmingi adresatui faktai, kurie bus įgyvendinti ateityje. Vartodamas tiesioginius grasinimus adresantas stengiasi įbauginti adresatą, jis grasina, kad adresatui kažkas nutiks. Tiesioginiuose sakiniuose vartojamų tiesioginių grasinimų dažniausiai pasitaikanti struktūra:

Aš (arba kitas grasinančio veiksmo atlikėjas) + (*padarysiu*) + *tave* (*tau, tu*) + *grasinantis veiksmas*.

Pvz., *Aš + tau + galva (nx) supisiu (dura tu blt)*.

Taip pat tiesioginiai grasinimai vartojami sąlygos sakiniuose, kai adresatui kartais suteikiama galimybė pasirinkti, ar grasinimas bus įgyvendintas, ar galima jo išvengti. Teoriniuose mokslininkų darbuose aptarta, kad tiesioginiai grasinimai su sąlygos žodžiais *jeigu* ir *arba* yra reiškiami, tačiau šiame darbe analizuojant medžiagą pamatyta, kad jie dar gali būti reiškiami su žodžiu *nes*. Skatinamuosiuose sakiniuose vartojamų tiesioginių grasinimų dažniausiai pasitaikančios struktūros:

- ***Jeigu*** *kažko nepadarysi, tai aš tau kažką padarysiu.*
- ***Padarysi kažką, tau kažkas bus.***
- *Nedaryk kažko / Padaryk kažką, nes tau bus kažkas.*
- *Padaryk kažką, arba tau bus kažkas.*

Atkreiptinas dėmesys, kad sąlygos sakiniuose vartojami tiesioginiai grasinimai taip pat yra nukreipti į ateitį, kaip grėsmingi adresatui faktai, kurie jį turi įbauginti. Taigi pirmoji sakinio dalis yra adresatui keliamą sąlyga, o antra dalis – tiesioginis grasinimas, kuriuo siekiama sukelti adresatui nepalankią situaciją.

Tirtoje medžiagoje identifikuotas vienas tiesioginis grasinimas, kuris išreikštas klausimo forma. Grasinimai paprastai išreiškiami viename sakinyje, tačiau kartais gali būti suskaidyti į kelis sakinius. Klausimo forma išreikšto grasinimo struktūra:

Nemalonios situacijos paminėjimas + grasinantis klausimas + klaustukas (?)

Pvz., Viena ant rimės gavo į galvą ir verkė + ir tu taip nori + ?

Tiesioginis grasinimas klausiamajame sakinyje sintaksiškai nėra grasinimas, nes jame neįvardijamas grasinančio veiksmo atlikėjas, taip pat grasinantis veiksmas. Tačiau galima suprasti, kad tai tiesioginis grasinimas, nes adresantas pamini nemalonią situaciją tam, kad adresatui būtų aišku, kas tiksliai jam nutiks. Ne sintaksiškai, o pragmatiškai šis klausimas skamba taip: „Ar ir tu nori gauti prie „Rimi“ parduotuvės į galvą ir verkėti?“. Fakto paminėjimas, kas negero nutiko žmogui prie „Rimi“ parduotuvės, leidžia šį pavyzdį skirti prie tiesioginių grasinimų klausiamajame sakinyje. Verta paminėti, kad užsienio mokslininkų darbuose nerasta, kad tiesioginis grasinimas būtų vartojamas klausiamajame sakinyje, o būtent tokia jo raiška aptinkama šio darbo analizuotoje medžiagoje.

Grasinimai patyčių diskurse vartojami kartu su slengo žodžiais, keiksmažodžiais, paauglių kalba dažnai yra netaisyklinga, skyryba taipogi. Tačiau yra rasta atvejų, kai nemandagioje kalboje pasitaiko mandagios raiškos būdų, pavyzdžiui, grasinant adresantas į adresatą kreipiasi įvardžiu „Tu“ iš didžiosios raidės.

2.3.2. Netiesioginių grasinimų raiška

Netiesioginiai grasinimai tiriamoje darbo medžiagoje sudaro didžiąją dalį, jų identifikuota 100. Kaip jau buvo minėta teorinėje darbo dalyje (žr. 15 p.), anot B. Fraserio (1998) netiesioginiais grasinimais laikomi tokie pasakymai, kurie yra numanomi, t. y. aiškiai neeksplikuoti. Tai vienas iš faktorių, skiriantis netiesioginius grasinimus nuo tiesioginių, kurie išreikšti kaip faktai į ateitį, siekiant įbauginti adresatą. Tai reiškia, kad pasakymas yra netiesioginis grasinimas tuo atveju, jeigu jį grasintojas tikrai nori įgyvendinti, o adresatas identifikuoja kaip numanomą veiksmą, kuris jam bus padarytas. Užsienio mokslininkų darbuose nebuvo rasta, kokia yra tiksli netiesioginio grasinimo struktūra, todėl toliau tiriant sukauptą medžiagą bus aiškinamasi, kokia raiška būdinga netiesioginiams grasinimams. Analizuojant surinktą medžiagą pirmiausia buvo atrinkti tiesioginiai grasinimai identifikuojant jiems būdingus

požymius, o likę grasinimai buvo traktuojami kaip netiesioginiai, bandant nustatyti, kas jiems būdinga.

Identifikavus tiesioginius grasinimus, kuriuos identifikuoti buvo galima pagal tai, kad jie vartojami kaip faktai, pvz., *sumušiu, šausiu*, visi kiti grasinimai buvo priskirti netiesioginiams šnekos aktams. Tokių atvejų buvo 100. Išanalizavus netiesioginius grasinimus sintaksiniu aspektu buvo pastebėta, kad jie reiškiami keturiais sakinių tipais:

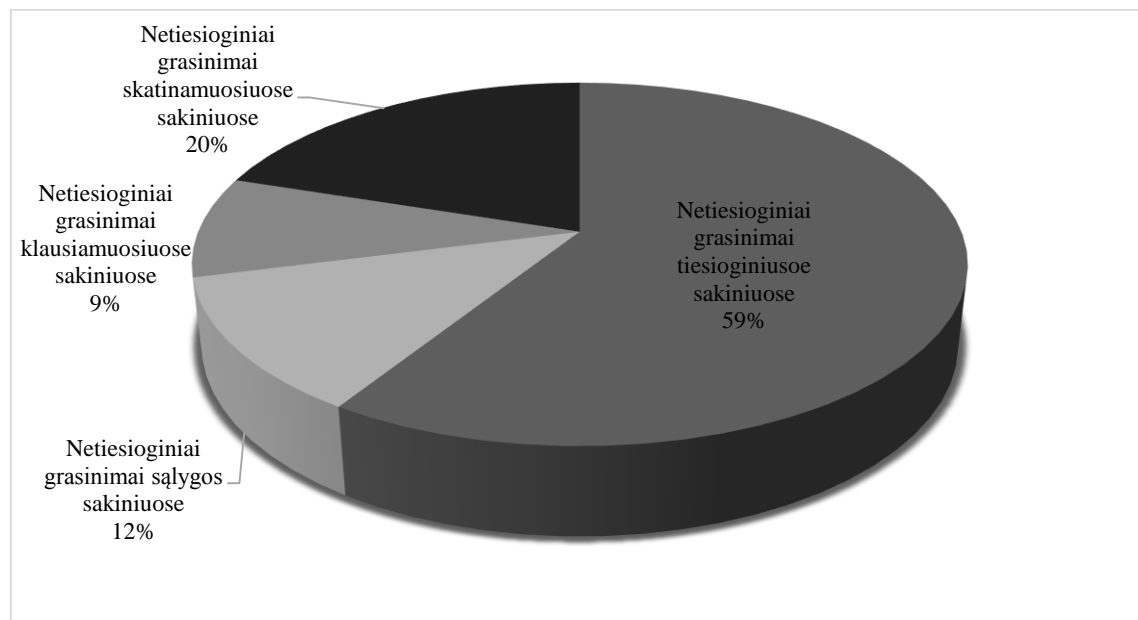
1) netiesiogiai grasinama **tiesioginiuose** sakiniuose, pvz., <...> *susirasiu kur tu gyvenai, nesijaudink;*

2) netiesiogiai grasinama **sąlygos** sakiniuose, pvz., <...> *Ir tau turi būti ne px. Nes ir tėveliai galiu greitai supažindinti ką dirbat.*

3) netiesiogiai grasinama **klausiamuosiuose** sakiniuose, pvz., <...> *taisysi situacija ar teks kalbeti kitaip?;*

4) netiesiogiai grasinama **skatinamuosiuose** sakiniuose, pvz., <...> *Saugokite tą pronesę naglą.*

4 paveiksle pateikiamas netiesioginių grasinimų pasiskirstymas pagal sakinio tipą.

4 pav. Netiesioginių grasinimų pasiskirstymas

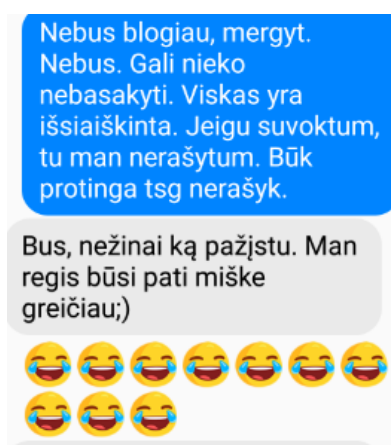
Šiame paveiksle matyti, kad didžioji dalis netiesioginių grasinimų aptinkama tiesioginiuose sakiniuose – 59 proc., klausiamuosiuose sakiniuose netiesioginiai grasinimai sudaro 9 proc., sąlygos sakiniuose – 12 proc., o skatinamuosiuose sakiniuose rasta 20 proc.

netiesioginių grasinimų. Visi rasti ir identifikuoti netiesioginiai grasinimai skirtingų tipų sakiniuose toliau aptariami kituose poskyriuose.

2.3.2.1. Netiesioginių grasinimų raiška tiesioginiuose sakiniuose

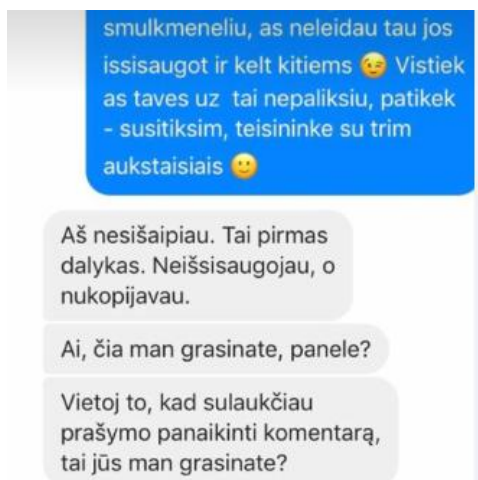
Tiesioginio tipo sakiniams būdingas tvirtinimas / teigimas, būtent tokia yra jų ilokucinė jėga. Tiriant medžiagą identifikuoti 59 tiesioginiuose sakiniuose vartojami netiesioginiai grasinimai, kurių šio tipo sakiniuose yra daugiausiai. Pvz.:

(18)

18 pavyzdyje pavartotas netiesioginis grasinimas: *Man regis būsi pati miške greičiau;)*. Iš šios pokalbio atkarpos galima spręsti, kad adresantas su adresatu apsikeitė grasintojų vietomis, nes šioje situacijoje adresantas yra pokalbio dalyvis, kuris grasina adresatui, tačiau matoma, kad prieš tai jis pats buvo adresatas, kuriam grasino. Šioje situacijoje „auka“, kuriai grasino, pati tampa grasintoju. Tai galima nuspėti iš žodžių <...> *būsi pati miške greičiau*, vadinasi adresantui prieš tai adresatas grasino, kad jis bus išvežtas į mišką. Tai yra netiesioginis grasinimas, nes tiksliai neįvardijamas veiksmas, veiksmo rezultatas, kas nutiks adresatui miške, tačiau galima suvokti, kad tai grasinimas iš pasakymo turinio ir bendro supratimo apie tai, kas žmonėms nutinka miškuose. Kadangi miškas yra atoki vieta, kurioje nėra daug žmonių, tai dažnai ten žmonės sužalojami, nužudomi ir net užkasami. Taip pat netiesiogiai grasindamas adresantas neįvardija grasinamo veiksmo atlikėjo, o struktūrinis elementas *man regis* padeda adresantui išvengti grasintojo atsakomybės, nes pats pasakymas yra išreiškiamas kaip nuomonė.

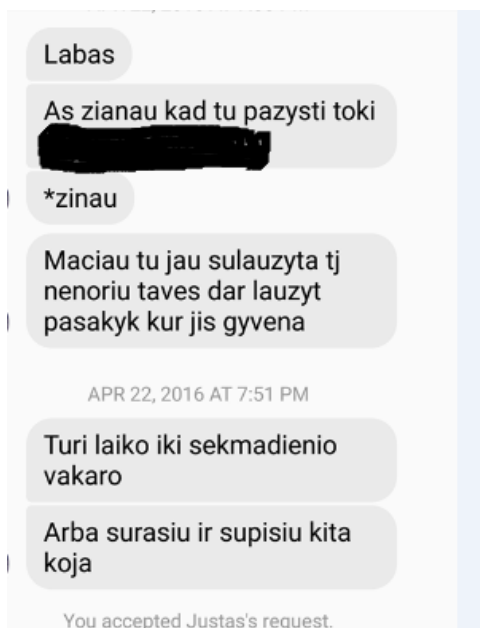
(19)

19 pavyzdyje identifikuotas grasinimas atrodo taip: *Vistiek as taves uz tai nepaliksiu, patikek – susitiksim, teisininke su trim aukstaisiais*. Iš trumpos pokalbio atkarpos galima suprasti, kad adresatas kažkaip įžeidė adresantą, iš jo pasišaipė, todėl turi už šiuos savo žodžius atsiimti. Jis teigia, kad jo už tai nepaliks, tai galima turėti omenyje, kad adresantas nepaliks ramybėje adresato už kažkokius veiksmus ar žodžius, išstartus praeityje, kad šis turės prisiimti už tai atsakomybę ir padarys tai teisine tvarka. Tai vienas iš kelių grasinimų, kuriuose grasinama ne sužaloti adresą, bet grasinama atsakyti teisiškai už padarytus veiksmus²³. Šioje situacijoje adresantas leidžia adresatui suprasti, kad jau yra neva pasisamdęs advokatę, kuri turi tris aukštuosius, todėl bet tokiu atveju laimės iškeltą bylą prieš adresatą. Žinoma, pastarasis sakinytis tik netiesioginio grasinimo interpretacija, nes adresantas grasinamas adresatui tiksliai neįvardija veiksmo, kuris bus atliktas. Įdomu tai, kad matosi adresato reakcija į grasinimą, nes jis supranta, kad jam grasina, klausdamas to adresato net porą kartų.

²³ Tyrinėjant darbo medžiagą buvo rasti ir kiti netiesioginiai grasinimai, kuriais grasinama adresatui, kad šis už savo žodžius ar veiksmus turės atsakyti teisiškai. Pavyzdžiui, *Mano mama atkopijavo visus chat, tai lauk ryt svečiu*. Šiame pavyzdyje matoma, kad grasinama, jog jo mama su medžiaga, kurioje grasinama kreipėsi į teisėsaugą, kuri rytoj atvažiuos ir jį nubaus / išsiveš su savimi į policijos komisariatą / patrauks baudžiamojon atsakomybėn ar pan.

(20)

20 pavyzdyje matoma ilgesnė pokalbio atkarpa, kurioje pavartotas netiesioginis ir tiesioginis grasinimai. Pokalbis prasideda adresanto liepimu adresatui, kad šis pasakytų, kur gyvena jo pažįstamas žmogus, užsimindamas, kad: *Maciau tu jau sulauzyta tj nenoriu taves dar lauzyt pasakyk kur jis gyvena*. Pats netiesioginis grasinimas reiškiamas tiesioginiame sakinyje *Maciau tu jau sulauzyta tj nenoriu taves dar lauzyt*, o antras pasakymo dėmuo yra liepimas *pasakyk kur jis gyvena*, tačiau šis pasakymas priskiriamas prie tiesioginio sakinio, nes pats netiesioginis grasinimas yra vartojamas tiesioginiame sakinyje. Pastarasis sakinyje ir yra netiesioginis grasinimas, kad jeigu adresatas nepasakys, kur gyvena tam tikras asmuo, jis bus sulaužytas, tiksliau, kaip paaiškėja iš tolimesnės pokalbio atkarpos, kurioje atsiranda tiesioginis grasinimas, bus sulaužyta kita adresato koja: *Arba surasiu ir supisiu kita koja*. Šioje situacijoje atsiranda laiko aspektas, adresantas grasiina adresatui, tačiau, ar grasinimas bus įvykdytas gali apsispręsti ir nuspręsti pats adresatas, arba išduodamas kur gyvena prieš tai įvardytas asmuo, arba neišduodamas. Grasinime pateikiama sąlyga ir adresatui duodama laiko grasinimo padariniams išvengti.

Netiesioginiai grasinimai pavartoti tiesioginiuose sakiniuose turinio atžvilgiu skiriasi. Vienose pokalbių atkarpose netiesiogiai grasinama, kad žmogų pagaus ir kažką jam padarys, kitose netiesiogiai grasinama, kad adresatas susidurs su teisės sauga. Adresatų reakcijos taip pat skirtingos, vienais atvejais jie apsimeta, kad nesuprato grasinimo, kitais atvejais parodo, kad suprato ir įvardija pranešimą kaip grasinimą. Analizuojant tiriamąją medžiagą svarstoma, kad apsimesdami, jog nesuprato grasinimo asmenys stengiasi supykdyti grasintoją, pasišaipyti iš jo ir

parodyti savo galią – tai paauglių kalbai būdingi bruožai. Netiesioginiai grasinimai tiesioginiuose sakiniuose yra į ateitį nukreipti faktai, tačiau jais tiksliai neįvardijama, kas nutiks adresatui, tačiau galima justti, kad kažkas negero. Pasitaiko, kad grasinant netiesiogiai adresatas įterpia tokius struktūrinius elementus kaip *man regis*. Šie elementai yra vienas iš grasinimo raiškos būdų. Jie tarytum sušvelnina grasinimo ilokucinę jėgą, o juos vartodami adresantai gali nusiimti nuo savęs dalį atsakomybės už pavartotus grasinimus.

2.3.2.2. Netiesioginių grasinimų raiška sąlygos sakiniuose

Sąlygos sakiniuose rasta 12 netiesioginių grasinimų. Juose adresantas visada iškelia sąlygą adresatui, kurią jis turi įgyvendinti, jeigu jis nori, kad jam nenutiktų ko nors blogo. Parašyti grasinimai yra netiesioginiai todėl, kad juose tiksliai nėra įvardijama, kad adresatui kažkas nutiks, tik sukeliama tokia intencija, o jau jis pats suprasti, kad jeigu ko nors nepadarys, jam bus blogai. Netiesioginiai grasinimai sąlygos sakiniuose išreiškiami tokiais žodžiais, kaip *jeigu, arba, nes*. Pateikiami trys pavyzdžiai, kuriuose matytusi visi šie variantai, su sąlygos žodžiais.

(21)

A screenshot of a text message on a blue background. The text is white and reads: "ką pažįstu. Tad arba gražiuoju sakai gerainiekada nesakysiu kad tu tokia anokia, arba tavo tėvai ir draugai tavęs neatpažins. Sutariam gražiuoju? 😊".

21 pavyzdyje pavartotas netiesioginis grasinimas su sąlygos žodžiu „arba“. Galima išskirti šio netiesioginio grasinimo struktūrą: *arba padarai kažką, arba tau kažkas bus*. Adresantas adresatui iškelia sąlygą, kad arba adresatas pasako, jog niekada nebeįžeidinės adresanto, arba jo tėvai ir draugai nebeatpažins. Nei veiksmo atlikėjas, nei pats veiksmas tiesiogiai neįvardyti, nurodomi tik grasinimo padariniai, todėl galima svarstyti, kad netiesiogiai grasinant adresantai stengiasi nusiimti nuo savęs atsakomybę. Tiesioginiai nėra pasakoma, kad adresantas adresatą sumuš ar kitaip sužalos, tačiau netiesioginis užsiminimas, kad adresato nebeatpažins jam artimiausi žmonės parodo, jog jam kažkas nutiks blogo, nes neatpažinti vaiko ar draugo neįmanoma, nebent jo veidas yra itin subjaurotas. Po išreikšto grasinimo adresantas klausia adresato, ar jie gali sutarti gražiuoju, kad jam nereikėtų įvykdyti grasinimo. Malonus, besišypsantis veidelis rodo, kad adresanto grasinimas yra rimtas, bet jis pasiryžęs jo

neįgyvendinti, parodyti savo malonę adresatui, kuris turi galimybę pasirinkti, ar nori, jog grasinimas būtų įvykdytas, ar nenori.

(22)

Ir as dar karta sakau
maziau grasink nes pati ant
kasiako sesi.

Zino ka as blet pazistu,
man atrodgo xujovai zinai.

Čiaupkis, nes dantų
nesurinksi. Neatsiprašysi
kentėsit visi. O tu pirmas
varysi į mentūra. Pone!??

22 pavyzdyje, pateiktoje pokalbio ištraukoje galima matyti jau prieš tai skyriuje aptartą tiesioginį grasinimą <...>*maziau grasink, nes pati ant kasiako sesi* ir kaip atsaką į šį grasinimą adresato pateiktą atsakymą, kuriame jis grasina netiesiogiai. Adresatas, atsakydamas į adresanto tiesioginį grasinimą, pats pavartoja netiesioginį grasinimą su sąlygos žodžiu „nes“: *čiaupkis, nes dantų nesurinksi*. Pastarasis grasinimas priskirtinas prie netiesioginių grasinimų sąlygos sakiniuose todėl, kad adresantas nepasako, ką padarys adresatui, tačiau pagrasina, jog jei jis nenutils, tai nesurinks dantų, turėdamas omenyje, kad kažkas nutiks adresato dantims, jie bus visi pabirę. Šio netiesioginio grasinimo struktūrą būtų galima pavaizduoti kaip: *turi kažką padaryti, nes kitaip tau kažkas bus*.

(23)

Seniukai. Parašysiu
kolkas gražiai. Jeigu VISI
neatsiprašote [redacted]
Pasigausiu po vieną.
Manau supratai mane
aiškiai. Visus žinau. Kur
gyvenat, kur mokotės ir ką
pažįstate. Ir nors vienas ją
dar kartą palies- žopa. Dwj.

23 netiesioginio grasinimo pavyzdys sąlygos sakinyje vartojamas su žodžiu „jeigu“. Nors minimame pavyzdyje „jeigu“ išreikštas dviem sakiniiais²⁴, jį vis tiek galima skirti prie šio poskyrio atsižvelgiant į tai, kad paaugliai, grasindami vieni kitiems, daro klaidų, o tos klaidos matomos ir šioje situacijoje, nes visada rašant sąlygos sakinį su žodžiu „jeigu“, po jo turi būti informacija, nurodanti kas nutiks, jeigu kažkas bus ar kažko nebus. Šio pavyzdžio struktūra yra tokia: *jeigu kažko nepadarote, jums kažkas bus*. Šiuo atveju adresantas grasina adresatui, kad jeigu jis ir jo draugai neatsiprašys susirašinėjimuose įvardyto žmogaus, tai juos pasigaus po vieną. Tokiu grasinimu nėra aiškiai išreiškiama, kas nutiks žmonėms, tačiau iš kitos žinutės turinio galima suvokti, kad jiems nutiks kažkas blogo. Tuo labiau, šioje situacijoje toliau vartojamas tiesioginis grasinimas, papildantis netiesioginį ir aiškiai apibrėžiantis, kad adresatams bus *žopa*, – tai rusiškas žodis, išvertus į lietuvių kalbą jis reiškia *šikna*, o jaunimo žodyne šio žodžio reikšmė pateikiama kaip *labai blogai*. Šiame pavyzdyje veiksmas yra neįvardijamas, tačiau įvardijamas rezultatas – kas nutiks adresatui.

Apibendrinant šį poskyrį galima matyti, kad netiesioginiai grasinimai sąlygos sakiniuose gali būti išreiškiami skirtingai. Ištyrus paauglių grasinimus patyčių diskurse matoma, kad netiesioginių grasinimų struktūros gali būti: *Arba padarai kažką, arba tau kažkas bus; Jeigu kažko nepadarote, jums kažkas bus; Turi kažką padaryti, nes kitaip tau kažkas bus*. Pastebėta, kad grasindami netiesiogiai paaugliai dažnai nemini įvardžio „aš“ ir atsiriboja nuo grasinimo situacijos, tai reiškia, kad dažnai yra neįvardijama, kad atliks grasinantį veiksmą. Taip pat grasinant netiesiogiai neįvardijamas veiksmas ir /arba neįvardijamas veiksmo rezultatas, kas konkrečiai nutiks adresatui.

2.3.2.3. Netiesioginių grasinimų raiška klausiamuosiuose sakiniuose

Nors komisyvai, kaip šnekos aktai dažniausiai aptinkami tiesioginiuose sakiniuose, jų galima rasti ir klausiamuosiuose. Klausiamaisiais sakiniiais paprastai siekiama sužinoti kokią nors informaciją, patitikrinti ir pan. Jie gali būti vartojami ir netiesioginiams grasinimams išreikšti, nes jų ilokucinė jėga yra ne gauti kokios naujos informacijos, patitikrinti, bet įbauginti. Klausiamojo sakinio ilokucinė jėga yra klausimas. Išanalizavus tiriamąją medžiagą identifikuoti 9 netiesioginiai grasinimai klausiamuosiuose sakiniuose. Pvz.:

²⁴ Grasinimas tęsiasi dvejuose sakiniuose: *Jeigu VISI neatsiprašote X. Pasigausiu po vieną.*

(24)

daugiau, nes perzengi
visas ribas imanoma,
melage tu supista, kurva
prakeikiu tave blet, kad
tau nesisisektu visa
gyvenima, valkata tu,
sakau pamatysiu as tave,
nu nx nors geriau
nepamatyciau, nes bus
graudu.

esi gavus is orinio?

tai gausi.

24 pavyzdyje adresantas vartoja netiesioginį grasinimą: *esi gavus is orinio?* Šis grasinimas yra vartojamas kaip klausimas, adresantas klausia adresato, ar šis yra gavęs iš orinio, turėdamas omenyje, ar į adresatą yra kada nors šovę iš pneumatinio, t. y. orinio ginklo. Toks klausimas, pavartotas kitoje situacijoje, neturėtų būtų gąsdinantis ar suprantamas kaip grasinimas, tačiau šiame kontekste matosi, kad adresantas prieš tai įžeidinėja adresatą įvairiais žodžiais, tokiais kaip: *melage tu supista, kurva, valkata tu* ir pan. Taip pat po netiesioginio grasinimo, adresantas pavartoja ir tiesioginį grasinimą: *tai gausi*. Vienas po kito einantys sakiniai yra tiesioginis ir netiesioginis grasinimai, kurie papildo vienas kitą bei sustiprina adresanto intenciją pakenkti adresatui. Grasinant netiesiogiai nėra matomas grasinančio veiksmo atlikėjas, neįvardijama, kas šaus iš orinio. Taigi galima matyti, kad netiesioginis grasinimas gali būti vartojamas klausiamajame sakinyje – tai vienas iš grasinimo raiškos būdų.

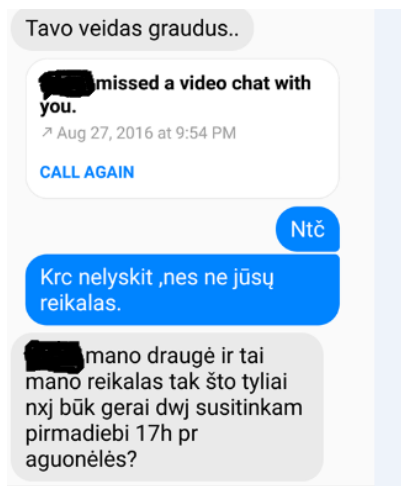
(25)

O tu nori menturoi susitikt
uz grasinimus kad
bagazinese isveziosi?

Kitame, 25 pavyzdyje, pavartotas grasinimas yra netiesioginis, o klausiamajame sakinyje atrodo taip: *O tu nori menturoi susitikti uz grasinimus kad bagazinese isveziosi?* Klausiamuoju sakiniu adresantas netiesiogiai grasina adresatui, kad už jo prieš tai išsakytus grasinimus, kuriais jis grasina, kad bagažinėse išvežios žmonės (adresantą ir kitus), adresatas gali atsidurti policijos nuovadoje. Šis grasinimas yra netiesioginis, nes adresantas nerašo, kad įškų

adresatą policijai. Jis klausdamas netiesiogiai grasina, kad tai padarys, taip perimdamas galią į savo rankas ir pademonstruodamas, kad nebijo grasinimo būti išvežtam bagažinėje.

(26)

26 pavyzdyje vartojamas netiesioginis grasinimas yra išreiškiamas kaip klausimas ir pasiūlymas susitikti: <...> *tak što tyliai nxj būk gerai dwj susitinkam pirmadiėbi 17h per aguonėlės?* Tikriausiai iš pirmo žvilgsnio toks klausimas galėtų atrodyti tik kaip pasiūlymas susitikti ir kitame kontekste, kalbant dviem draugėms ar draugams taip ir būtų, tačiau tiriant surinktą medžiagą aiškėja, kad pasiūlymas susitikti prie aguonėlės reiškia pasiūlymą susimušti. „Aguonėlė“ – tai vieta, kurioje dažnai vyksta masinės muštynės. Dėl šios priežasties susitikimas prie aguonėlės implikuoja tai, kad bus mušamasi prie jos, tačiau jėgos bus nelygios, todėl tai grasinimas. Nors nėra tiksliai įvardyta kas nutiks adresatui, atėjusiam prie „Aguonėlės“, tačiau jis puikiai tai supranta pats. Kitose tirtose situacijose taip pat pasimato siūlymai: *einam viena ant vienos?, atvaryk į lazdas, atsakyk už bazara*. Adresatas tokio tipo situacijose yra tas pats, tik keičiasi adresantai, su kuriais vyksta pokalbis. Vienoje panašioje situacijoje dalyvauja daug adresantų, kurie grasina adresatui, o šis supranta grasinimus ir atsiliepia: *wtf kam tos razborkes, Kokios razborkes ,kokios strielkos ,bl visiski vaikai taip daro. Vaikiski poelgiai*. Taip pat 17 situacijoje susirašinėjama, kad prie „Aguonėlės“ vyks muštynės *Virsulai vst Vileika*²⁵, todėl prie to paties tegul ir adresatas atvažiuoja pasimušti su vienu iš adresantų. Šis netiesioginis grasinimas yra labiau išimtis, nei taisyklė, kaip dažniausiai atrodo netiesioginis grasinimas klausiamajame sakinyje, nes nebūtinai jį kiekvienas identifikuotų, nes norint tinkamai interpretuoti pasakymą, reikia kontekstinių žinių. Tačiau, daroma prielaida, kad adresatas supranta tokį grasinimą ir visai stengiasi išvengti tiesioginių veiksmų, tikro grasinimo

²⁵ Šis pasakymas reiškia, kad prie „Aguonėlės“ susitiks žmonės iš skirtingų Vilniaus rajonų, – vieni iš Viršuliškių, kiti iš Naujosios Vilnios, – ir įvyks masinės muštynės.

įgyvendinimo. Vis dėlto galima matyti, kad netiesioginiai grasinimai gali būti vartojami labai įvairiai, o kitame kontekste tas pats pasakymas įgyja visiškai kitą prasmę.

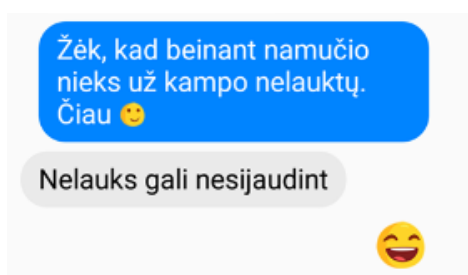
2.3.2.4. Netiesioginių grasinimų raiška skatinamuosiuose sakiniuose

Skatinamieji sakiniai (žr. 12 p.) nuo kitų sakinių tipų skiriasi tuo, kad jų ilokucinė jėga yra liepimas / prašymas. Jais siekiama paveikti kitą taip, kad šis ką nors padarytų. Tiriant medžiagą iš viso identifikuota 20 netiesioginių grasinimų skatinamuosiuose sakiniuose, kuriuose adresantas tarsi liepia adresatui kažką daryti. Rastuose skatinamuosiuose pavyzdžiuose vienas iš dėmenų yra liepiamosios nuosakos.

Anot Erikos Jasionytės-Mikučionienės „<...> percepciniai veiksmažodžiai *klausyti* ir *žiūrėti*, vartojami liepiamosios nuosakos formomis, tampa pragmatiniais <...>“ ir jais adresantas siekia atkreipti adresato dėmesį (Jasionytė-Mikučionienė, 2016, 25 cit. iš Aijmer & Elgemark, 2013, 346). Mokslininkė mini, kad kai tokių veiksmažodžių vartoseną yra pragmatiškai motyvuota, tai pats veiksmažodis, pavartotas liepiamąja nuosaka atlieka ne sintaksinę, bet pragmatinę funkciją (Jasionytė-Mikučionienė, 2016, 25). Tiriamojoje medžiagoje rasta grasinimų, kurių pirmas liepiamosios nuosakos dėmuo atlieka pragmatinę funkciją, tačiau tokie grasinimai skiriami prie skatinamųjų sakinių.

Pateikiami trys skatinamuosiuose sakiniuose užfiksuoti netiesioginių grasinimų pavyzdžiai. Pvz.:

(27)

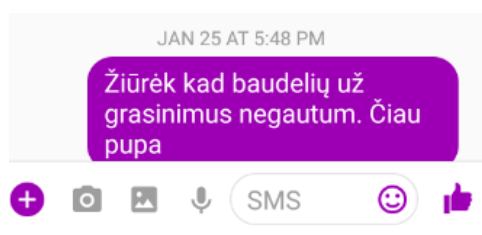

27 pavyzdyje matomas netiesioginis grasinimas, kuris pavartotas skatinamajame sakinyje: *Žėk, kad beinant namučio nieks už kampo nelauktų*. Šis grasinimas priskiriamas prie skatinamųjų sakinių tipo, nes žodis „žėk“²⁶ yra liepiamosios nuosakos ir darbe, nors atlieka pragmatinę funkciją, tačiau sintaksiškai priskiriamas prie šio sakinių tipo. Nors žiūrint į grasinimo semantiką suprantama, kad adresantas turi omenyje, jog, kai adresatas eis namo, jo

²⁶ Žodis „žėk“ reiškia „žiūrėti“.

lauks žmonės, kad ji sumuštu, tačiau šis grasinimas, pavartotas skatinamajame sakinyje tampa netiesioginiu. Tikslus veiksmo ir jo rezultato neįvardijimas taip pat būdingas netiesioginiam grasinimui skatinamajame sakinyje. Adresantas pasako adresatui, kad šis būtų atsargus ir žiūrėtų, jog jam einant namo niekas nelauktų už kampo, turėdamas mintyse, kad už kampo gali laukti jis pats ar kiti žmonės, kurie padarys adresatui kažką negero, sukels pavojų sveikatai. Pastebima, kad grasinant nevertojamas įvardis „aš“, galima interpretuoti, kad to adresantas nedaro specialiai, norėdamas išvengti ir neprisiimti atsakomybės už vartojamą grasinimą. Adresantas užbaigdamas savo grasinimą atsisveikinimu „čiau“ ir besišypsančiu veiduku leidžia adresatui suprasti, kad pokalbis yra baigtas, o grasinimas turi jį įbauginti, priversti susimąstyti ir saugoti savo sveikatą, tačiau adresato reakcija kiek kitokia – jis lyg pasityčiodamas iš adresanto netiesioginio grasinimo, rašo, kad šis gali nesijaudinti, jog jo niekas nelauks ir apsimeta, kad nesuprato grasinimo bei neišsigando, o gal nepriima jo rimtai.

(28)

28 pavyzdyje netiesioginis grasinimas reiškiamas skatinamajame sakinyje, kurio ilokucinė jėga yra liepimas. Adresantas liepia adresatui žiūrėti, kad jis negautų baudų už savo grasinimus: *Žėk kad baudelių už grasinimus negautum*. Taigi galima matyti, kad šiame pavyzdyje percepinis veiksmožodis atlieka pragmatinę funkciją, tačiau dėl savo pirmo liepiamosios nuosakos dėmens sintaksiškai skiriamas prie skatinamųjų sakinių. Netiesioginis grasinimas yra tarsi atsiliepimas į prieš tai išstartą grasinimą, o adresanto ir adresato rolės apsikeičia vietomis. Grasinant netiesiogiai nėra pasakoma, ką padarys adresantas, kad adresatas gautų baudą už grasinimus, tačiau galima numanyti, kad kreipsis į teisėsaugą, kuri tas baudas ir išrašo. Kitame kontekste tokį grasinimą būtų galima suprasti kaip įspėjimą, nes vartojamas deminutyvas „baudelės“, maloniai atsisveikinama, adresatas yra pavadinamas „pupa“, tačiau šiame kontekste, kad tai yra netiesioginis grasinimas galima spręsti iš jo semantikos. Semantinė netiesioginio grasinimo reikšmė yra tokia, kad adresantas sako adresatui, jog jis gali tikėtis, kad gaus baudą už tai, kad prieš tai pats grasino adresantui.

(29)

Nekalbėk taip su manim kai
pas mane 80 euru tavo

29 pavyzdyje adresantas liepia adresatui su juo kažkaip (taip) nekalbėti, nes adresato pinigai yra pas jį. Iš šio netiesioginio grasinimo liepiamosios nuosakos sakinyje semantikos galima suprasti, kad adresantas grasina adresatui, kad jeigu šis dar kažkaip su juo kalbės (tikriausiai negražiai), tai jis pasiliks jo 80 eurų. Vis dėlto galima matyti, kad adresantas nepasako, kas yra grasinančio veiksmo atlikėjas, taip pat kokiu veiksmu apskritai grasinama ir kas nutiks, jeigu adresatas ir toliau negražiai kalbės su adresantu.

Netiesioginiai grasinimai skatinamuosiuose sakiniuose pasižymi tuo, kad jų pirmas dėmuo arba vienas iš dėmenų yra liepimas, pvz., *žiūrėk, nekalbėk* ir pan. Dažniausiai grasinant nepasakoma, koks nusikalstamas veiksmas įvardijamas kalbos aktu, taip pat kas bus šio veiksmo atlikėjas ir kas gresia adresatui.

Išanalizavus 100 netiesioginių grasinimų matoma, kad jų raiška labai įvairi. Netiesioginiai grasinimai gali būti vartojami tiesioginio tipo sakiniuose, kaip pasakymai, kurie nukreipti į ateitį. Tačiau grasinant dažnai neįvardijamas grasinimo veiksmas ir /arba neįvardijamas veiksmo rezultatas, – kas nutiks žmogui, kuriam yra grasinama. Įdomu tai, kad paaugliai grasina ne tik fiziškai susidoroti vieni su tais, bet ir grasina už grasinimus paskūsti vieni kitus teisėsaugai. Neretai grasinant tiesioginiuose sakiniuose pasikartoja panašūs ir sakiniams būdingi struktūriniai elementai, tokie kaip *man regis* ir kiti.

Netiesioginių grasinimų rasta ir sąlygos sakiniuose, kai adresantas žodžiais *arba, jeigu* ir *nes* iškelia adresatui sąlygą, kad šiam kažko nepadarius ar kažką padarius, kažkas bus. Analizuojant medžiagą išskiriamos trys konstrukcijos, kurios būdingos netiesiogiai grasinant sąlygos sakiniuose:

- *Arba padarai kažką, arba tau kažkas bus;*
- *Turi kažką padaryti, nes kitaip tau kažkas bus;*
- *Jeigu kažko nepadarote, jums kažkas bus.*

Tokiose situacijose adresatas pats renkasi, ar adresanto pavartotas grasinimas bus įvykdytas, ar ne. Būtent tokia netiesioginių grasinimų raiška įžvelgiama sąlygos sakiniuose.

Taip pat netiesioginiai grasinimai vartojami klausiamuosiuose sakiniuose, kai grasinimas išreiškiamas klausimu. Netiesioginiai grasinimai klausiamuosiuose sakiniuose išreiškiami kaip paprasti klausimai, todėl kaip grasinimus juos galima identifikuoti tik

pasižiūrėjus į jų turinį bei kontekstą, kuriame jie vartojami. Struktūriškai jie nesiskiria nuo bet kokio įprasto klausimo, tačiau skiriasi pragmatiškai, – paaugliai grasindami retoriškai klausia apie grasinamo veiksmo įgyvendinimą.

Pastebėta, kad ne visais atvejais adresatas parodo, kad supranta grasinimą, kartais apsimeta, jog jo nesupranta, taip norėdamas paerzinti savo pašnekovą. Netiesioginių grasinimų konstrukcijos įvairios, o kad tai apskritai yra grasinimai dažnai paaiškėja tik pačiame kontekste. Pavyzdžiui, „pasiūlymas“ susitikti prie „Aguonėlės“ reiškia susitikimą ir susimušimą (adresato sumušimą). Be bendro konteksto nebūtų galima suprasti, kad pasiūlymas susitikti prie „Aguonėlės“ galėtų būti netiesioginis grasinimas ir kitoje situacijoje jį būtų galima interpretuoti visiškai kitaip. Grasinant netiesiogiai paaugliai vartoja patyčių diskursui būdingą kalbą, tokią kaip keiksmažodžius, žargoną, akronimus, kurie slepiasi po nepadoriais žodžiais. Situacijose netrūksta jausmaženklių, kurie išreiškiami labai įvairiai. Nors įprastai jausmaženkliai, tokie kaip šypsenos, širdys, veideliai, kurie siunčia bučinius yra priskiriami prie malonių emocijų, norint išreikšti gerą kitam, paaugliai jas vartoja šiek tiek kitaip. Pastebėta, kad paauglių kalboje vartojami jausmaženkliai dažnai neatitinka įprastos funkcijos, o meilę turintys reikšti simboliai vartojami norint suerzinti savo pašnekovą, iš jo pasišaipyti – tai pokalbiui suteikia ironijos atspalvio. Ištyrus medžiagą matoma, kad grasindami netiesiogiai adresantai dažnai nemini įvardžio „aš“ ar apskritai atsiriboja nuo situacijų, nenurodo veiksmo, kuris išreiškiamas grasinimu, atlikėjo.

Išvados

Atlikus grasinimų raiškos tyrimą patyčių diskurse, galima daryti tokias išvadas:

1. Teorinėje medžiagoje grasinimas apibūdinamas kaip komisyvams priskiriamas šnekos aktas, kurio ilokucinis tikslas – išgąsdinti, įbauginti adresatą. Grasinimai yra tiesioginiai ir netiesioginiai. Tiesioginiai reiškiami kaip faktai, kurie nukreipti į ateitį ir kuriais adresantas siekia sukelti baimę adresatui. Taip pat jie gali būti sąlyginiai. Netiesioginiai grasinimai yra tokie, kurie reiškiami konstatuojant faktą, pvz., pasakant, kad adresatui kažkas nutiks, tačiau tiksliai neįvardijant kas.
2. Iš medžiagoje analizuotų pavyzdžių matyti, kad paaugliai yra susipažinę su atsakomybe už grasinimų vartojimą, todėl natūralu, kad daugiau identifikuota netiesioginių grasinimų – 100, nei tiesioginių – 48. Taigi daroma išvada, kad darbe dominuoja netiesioginiai grasinimai.
3. **Tiesioginių grasinimų raiška:**
 - a. Tiriant medžiagą pastebėta, kad grasinimai dažniausiai yra implicitiniai, tai reiškia, kad neturi performatyviojo veiksmožodžio, tačiau tyrime atsiskleidė, kad grasinimai gali būti ir eksPLICITINIAI, tačiau juose vartojami performatyvieji veiksmožodžiai (pvz., *įspėju*) nėra būdingi būtent šiam šnekos aktui. Performatyvieji veiksmožodžiai rasti tik tiesioginiuose grasinimuose, todėl tai jiems būdinga raiška.
 - b. Grasinant tiesiogiai dažniausiai yra įvardijama, kas atliks veiksmą ir neretai tai būna išreiškiama įvardžiu „aš“. Taip pat tiesioginiai grasinimai įvardijami kaip faktai, nukreipti į ateitį, kuriais adresantas siekia įbauginti adresatą. Grasinant tiesiogiai tiksliai įvardijama, kas bus padaryta adresatui: *dantis į asfaltą padaužysiu, sulupsiu negyvai, uzmušiu tavo chebra, gausi su šaukštu per galva, supisiu ir kita koja*, ir kita. Grasindamas tiesiogiai adresantas nori su adresatu susidoroti fiziškai, pvz., *uzmušiu, sumušiu*, taip pat šie šnekos aktai gali būti orientuoti ir į pakenkimą adresato įvaizdžiui, atribojimą adresatą nuo jam svarbios veiklos, pavyzdžiui, grasinama atjungti socialinį tinklą „Facebook“.
 - c. Tiesioginiai grasinimai vartojami **tiesioginiuose** sakiniuose. Adresatas tiesioginiuose sakiniuose tiesiogiai grasina adresatui, kad pats jam kažką padarys, kad kažkas kitas jam kažką padarys ar kad paskelbs melagingą informaciją, galinčią pakenkti adresato įvaizdžiui. Galima išskirti tokią tiesioginių grasinimų struktūrą tiesioginiuose sakiniuose:

Aš (arba kitas grasinančio veiksmo atlikėjas) + (*padarysiu*) + *tave* (*tau, tu*) + *grasinantis veiksmas*.

Pvz., *Aš + tau + galva (nx) supisiu (dura tu blt)*.

- d. Tiesioginiai grasinimai vartojami **sąlygos** sakiniuose be arba su sąlygos žodžiais *jeigu, nes, arba*. Grasindamas tokiu būdu adresantas suteikia adresatui galimybę išvengti grasinančio veiksmo, jeigu jis įvykdys adresanto iškeltą sąlygą. Sąlygos sakiniuose vartojami tiesioginiai grasinimai po sąlygos įvardijamo yra faktai, kurie nukreipti į ateitį, stengiantis įbauginti adresatą. Tiesioginiai grasinimai ne visada reiškiami tik viename sakinyje, jie gali tęstis ir keliose atkarpose. Pastebėta, kad teoriniuose mokslininkų darbuose yra aptarti grasinimai tik su sąlygos žodžiais *jeigu* ir *arba*, tačiau šiame darbe išsiskiria dar vienas raiškos būdas su žodžiu *nes*. Atsiskleidžianti raiška šio tipo sakiniuose:

- *jeigu kažko nepadarysi, tai aš tau kažką padarysiu;*
- *padarysi kažką, tau kažkas bus;*
- *nedaryk kažko / Padaryk kažką, nes tau bus kažkas;*
- *padaryk kažką, arba tau bus kažkas.*

- e. Tiesioginiai grasinimai vartojami klausiamuosiuose sakiniuose. Atsiskleidžianti raiška šio tipo sakiniuose:

- *Nemalonios situacijos paminėjimas + grasinantis klausimas + ?*

Tiesioginis grasinimai klausiamajame sakinyje reiškiamas iš pradžių įvardijant kažkokią nemalonią situaciją, paskui klausiant adresato, ar jis irgi nori, kad jam taip nutiktų. Klausimas yra laikomas grasinančiu, nes sukuriama intencija, kas nutiks adresatui ateityje. Toks tiesioginio grasinimo raiškos būdas neaptiktas teorinėje literatūroje, tačiau tokia jo raiška pasimato tiriamajame darbe.

4. Netiesioginių grasinimų raiška:

- a. Grasindami netiesiogiai paaugliai labai dažnai neįvardija grasinančio veiksmo atlikėjo, tai reiškia, kad neaišku, kas atliks grasinantį veiksma. Taip pat atskleista, kad neįvardijamas ir pats veiksmas, kuris bus padarytas adresatui, ir / ar veiksmo rezultatas. Netiesioginiai grasinimai, kaip ir tiesioginiai yra nukreipti į ateitį, jais išsakomi faktai, kad kažkas nutiks adresatui, tačiau neįvardijama kas tiksliai. Tačiau visada juntama intencija, kad kažkas blogo. Darbe daroma išvada, kad paaugliai grasina netiesiogiai, taip pat vartoja tokias konstrukcijas, kaip *man regis*, norėdami išvengti atsakomybės už grasinančio veiksmo įvardijimą ir adresato bauginimą.

- b. Netiesioginiai grasinimai vartojami **tiesioginiuose sakiniuose**. Vienuose pavyzdžiuose netiesiogiai grasinama susidoroti fiziškai, kituose – už grasinimus kreiptis į teisėsaugą. Tiesioginiuose sakiniuose vartojami netiesioginiai grasinimai, nukreipti į ateitį faktai, tačiau jais tiksliai neįvardijama, kas nutiks adresatui, tik galima justti, kad kažkas negero. Kad kažkas nutiks blogo galima suprasti iš platesnio susirašinėjimo, todėl norint identifikuoti netiesioginius grasinimus reikia turėti kontekstinių žinių. Atvirkščiai yra tiesioginiuose grasinimuose, kuriuose įvardijamas ir veiksmo atlikėjas, ir pats veiksmas.
- c. Netiesioginiai grasinimai vartojami **sąlygos** sakiniuose su sąlygos žodžiais *jeigu, nes, arba*. Nepastebėta, kad mokslininkai būtų aprašę netiesioginių grasinimų raišką sąlygos sakiniuose, tačiau šiame darbe ji atsiskleidė. Netiesioginiai grasinimai sąlygos sakiniuose yra vartojami po sąlygos įvardijimo kaip į ateitį nukreipti faktai, kuriais pasakoma, kad adresatui kažkas nutiks, tačiau kaip būdinga šiems šnekos aktams, tiksliai neįvardijama kas nutiks, tik juntama intencija, jog kažkas blogo. Atsiskleidžianti netiesioginių grasinimų raiška sąlygos sakiniuose:

- *arba padarai kažką, arba tau kažkas bus;*
- *turi kažką padaryti, nes kitaip tau kažkas bus;*
- *jeigu kažko nepadarote, jums kažkas bus.*

Nors netiesioginis ir tiesioginis grasinimai sintaksiškai yra panašūs, tačiau juos sąlygos sakiniuose skiria tai, kad dažnai netiesioginiuose grasinimuose neįvardijamas grasinančios veiksmo atlikėjas, taip pat tiksliai nepasakoma, kas nutiks adresatui, tik užsimenama, o tiesioginiuose atvirkščiai – dažniausiai įvardijama, kas atliks veiksmą ir koks tai bus veiksmas.

- d. Netiesioginiai grasinimai vartojami klausiamuosiuose sakiniuose. Šie grasinimai tiesiog reiškiami klausiamaisiais sakiniais, tad sintaksiškai išsiskiria tik klaustuku gale, tačiau, kad grasinimas yra netiesioginis, atskleidžia jų semantika, nes juos pavartodamas adresantas ne siekia ką nors sužinoti ar pasitikslinti, o įbauginti adresatą. Grasinant netiesiogiai klausiamajame sakinyje neįvardijama, kas atliks grasinantį veiksmą, nei kas tiksliai bus padaryta tam, kuriam grasinama, tačiau adresatas gali justti, jog nutiks kažkas blogo. Norint suprasti, kad klausime pavartotas netiesioginis grasinimas dažnai reikia kontekstinių žinių.
- e. Netiesioginiai grasinimai vartojami skatinamuosiuose sakiniuose. Skatinamuosiuose sakiniuose netiesioginių grasinimų pirmas dėmuo ar vienas iš grasinimo dėmenų yra liepiamoji nuosaka, pvz., *žiūrėk, nekalbėk*. Pasitaiko tokių atvejų, kai liepiamosios nuosakos dėmuo atlieka ne sintaksinę, o pragmatinę funkciją, o šiuo dėmeniu adresantas

nori atkreipti adresato dėmesį. Galima išskirti tokią netiesioginių grasinimų raišką skatinamuosiuose sakiniuose:

Liepiamosios nuosakos dėmuo + faktas nukreiptas į ateitį / teiginys

5. Nors grasinimai netirti leksiniu aspektu, tačiau galima pastebėti, kad jiems patyčių diskurse būdingi keiksmažodžiai, juose įsiterpia ir keiksmažodžių trumpiniai, paaugliai vartoja daug slengo žodžių.
6. Vienas iš grasinimų raiškos aspektų – jausmaženkliai. Tiek grasinant tiesiogiai, tiek netiesiogiai paaugliai nuolat vartoja įvairius jausmaženklus. Tačiau pastebėta, kad jausmaženkliai rašomi ne pagal savo funkciją. Dažnai grasinimai reiškiami širdies, bučinio, juoko jausmaženkliais, kurie pasakymui suteikia ironijos atspalvio.

Tyrimo ribotumai. Atkreiptinas dėmesys, kad šiame magistro darbe tirtas palyginti nedidelis paauglių grasinimų skaičius – 148, pavartoti 45 situacijose. Todėl šiame darbe pateiktos įžvalgos dar turi būti tikrinamos atliekant didesnės apimties tyrimus. Nors darbo autorė pasirinko netyrinėti grasinimų lyties aspektu, vis dėlto galima pastebėti, kad lytis nėra veiksnys, lemiantis grasinimo raišką, ji tiek vaikinių, tiek ir merginų kalboje išlieka tokia pati. Abi lytys vartoja keiksmažodžius, įžeidžiančius žodžius, grasinimai nėra vienur mandagesni, kitur mažiau mandagesni, taip pat nepastebėta, kad merginos ar vaikinai skirtingai vartotų tiesioginius ar netiesioginius grasinimus. Apskritai grasinimas yra bauginantis šnekos aktas, todėl darbe daroma prielaida, kad net ir tiriant juos lyčių aspektu, nesimatytų ryškaus skirtumo.

Tyrimo perspektyvos. Tęsiant šį darbą ateityje būtų galima nagrinėti grasinimo raišką ne tik privačiuose, bet ir viešuose pokalbiuose, tirti ne tik paauglių, bet ir suaugusiųjų vartojamus grasinimus. Taip pat darbas netirtas leksiniu aspektu, todėl tai tikrai galėtų būti viena iš tyrimo perspektyvų, nes matyti, kad grasinant dominuoja vulgarioji leksika.

Literatūra

1. Austin, J. L. (1962) *How to do things with words?* Oxford: Oxford university press. Prieiga internetu: https://pure.mpg.de/rest/items/item_2271128/component/file_2271430/content [žiūrėta 2018-09-16].
2. Baranauskienė, S. (2006) *Lietuvių kalba interneto labirintuose*. Kalbos aktualijos, Nr. 8, 63–70. Prieiga internetu: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB/0001:J.04~2006~1367157799256/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [žiūrėta 2019-03-18].
3. Berns, R. M. (2007) *Vaiko socializacija. Šeima, mokykla, visuomenė*. UAB „Poligrafija ir informatika“.
4. Bielinskienė, A., Kazlauskienė, A., Rimkutė, E. (2011) *Bendroji ir specialybės kalbos kultūra*. Kaunas.
5. Bousfield, D. (2008) *Impoliteness in Interaction*. University of Huddersfield.
6. Brown, P., Levinson, S. (1987) *Politeness. Some universals in language usage*. Cambridge University Press.
7. Chapelle, C. A. (2013) *The encyclopedia of applied linguistics*. Oxford: Wiley-Blackwell.
8. Crystal, D. (2006) *Language and the Internet*. United Kingdom: Cambridge university press.
9. Cruz-Ferreira, M., Abraham, S. A. (2011) *The Language of Language. A Linguistics Course for Starters*. Third Edition.
10. Culpeper, J. (2011) *Impoliteness. Using Language To Cause Offence*. Lancaster University. Cambridge University Press.
11. Čekuolytė, A. (2015) *Streetwise, Active and Cool: How Do Vilnius Adolescents Perceive Their Peers' Linguistic Identity?* Research Institute of the Lithuanian Language. Prieiga internetu: <https://taikomojikalbotyra.lt/ojs/index.php/taikomoji-kalbotyra/article/view/48> [žiūrėta 2019-04-06].
12. Čekuolytė, A. (2014) *He blet nachui was in a shop“: Swearing Practices and Attitudes to Swearing among Vilnius Adolescents*. Research Institute of the Lithuanian Language.
13. Čekuolytė, A. *Etnografinis ir sociolingvistinis Vilniaus jaunimo kalbos tyrimas*. Prieiga internetu: <http://www.sociolingvistika.lt/jaunimo-kalba-ir-tapatybe.htm> [žiūrėta 2019-04-06].
14. DLKG – *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. (2006) Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, Vilnius.

15. Fairclough, N. (2003) *Analysing Discourse*. Textual analysis for social research. Published by Routledge.
16. Fraser, B. (1998) *Threatening revisited*. Forensic Linguistics 5(2), University of Birmingham Press.
17. Gales, T. (2015) *Threatening Stances: A corpus analysis of realized vs. non-realized threats*. Language and Law / Linguagem e Direito, Vol. 2(2), p. 1–25.
18. Holmes, J. (2001) *An introduction to sociolinguistics*. Second edition. Lancaster University.
19. Huang, Y. (2012) *The Oxford dictionary of pragmatics*. Oxford university press.
20. Jasionytė-Mikučionienė, E. (2016) *Imperatyvinės kilmės diskurso markeriai lietuvių kalboje: klausyk ir žiūrėk atvejis*. Kalbotyra, 68. Prieiga internetu: <http://www.zurnalai.vu.lt/kalbotyra/article/view/10317/8304> [žiūrėta 2019-05-24].
21. Jaunimo žodynas – žargonas, keiksmožodžiai, slengas ir barbarizmai. Prieiga internetu: <http://zodynas.kriu.lt/> [žiūrėta 2019-04-09].
22. Jaunimo žodynas – keiksmožodžiai, žargonas. Prieiga internetu: <https://www.zodynas.lt/jaunimo-zodynas/> [žiūrėta 2019-04-09].
23. Hudson, K. (1983) *The Language of the Teenage Revolution*. The Macmillan Press LTD.
24. König, E., Siemund, P. (2007) *Speech act distinctions in grammar*. Shopen T. (ed.) *Language Typology and Syntactic Description*. New York: Cambridge University Press.
25. Legkauskas, V. (2013) *Vaiko ir paauglio psichologija. Šiandienos iššūkiai*. Leidykla VAGA, Vilnius.
26. Lekavičienė, R., Vasiliauskaitė, Z., Antinienė, D., Almonaitienė J. (2010) *Bendravimo psichologija šiuolaikiškai*. Alma littera.
27. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. (2014) Prieiga internetu: http://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=66150 [žiūrėta 2018-10-02].
28. *Lingvodidaktikos terminų žodynas*. (2012) Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
29. Liubinienė, V. (2012) *Naujųjų medijų kalbos komponentai, kontekstai ir vartotojai*. Kalbų studijos, Nr.21, 74–83. Prieiga internetu: http://www.kalbos.lt/zurnalai/21_numeris/10.pdf [žiūrėta 2019-02-24].
30. Mažionienė, M., Povilaitis, R., Suchodolska, I. (2012) *Elektroninės patyčios ir jų prevencija*. Leidinį išleido Vilniaus m. savivaldybės visuomenės sveikatos biuras.
31. Mezzour, G., Carley, L. R., Carley, K. M. (2014) *Longitudinal analysis of a large corpus of cyber threat descriptions*. Springer-Verlag France.

32. Miliūnaitė, R. (2008a) *Tinklaraščių kalbos vieta dabartinės lietuvių kalbos vartosenos schemoje*. Lietuvių kalba 2. Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internetu: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php/lietuviu-kalba/article/view/11/119> [žiūrėta 2019-02-23].
33. Miliūnaitė, R. (2008b). *Pirmas žvilgsnis į tinklaraščių kalbą*. Lietuvių kalbos institutas.
34. Myers, D. G. (2000). *Psichologija*. Poligrafija ir informatika.
35. Navickas, V., Vaičiulienė, A. (2010) *Žmogaus raidos psichologija*. Vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams. Versus Aureus.
36. Palionis, J. (1985) *Kalbos mokslo pradmenys*. Vilnius: Mokslas.
37. Paltridge, B. (2012) *Discourse analysis*. Bloomsbury Academic. An imprint of Bloomsbury Publishing Plc.
38. Rekašienė, E. (2014) *Dėstytojų vertinimai svetainėje dėstytojai.lt* Vytauto Didžiojo universitetas, humanitarinių mokslų fakultetas, lietuvių kalbos katedra. Magistro baigiamasis darbas.
39. Ryklienė, A. (2000) *Bendravimas internetu: kalbėjimas rašant*. Darbai ir dienos.
40. Ryvitytė, B. (2011) *Lingvistinės pragmatikos įvadas*. Mokomoji knyga.
41. Salgueiro, A. B. (2010) *Promises, threats, and the foundations of speech act theory*. International Pragmatics Association.
42. Searl, J. (1979) *Expression and meaning*. Studies in the Theory of Speech Acts. Cambridge University Press.
43. Sheldon, K. M., Kasser, T. (2008) *Psychological threat and extrinsic goal striving*. Department of Psychological Sciences, University of Missouri. Prieiga internetu: https://www.selfdeterminationtheory.org/SDT/documents/2008_SheldonKasser_MOEM.pdf [žiūrėta 2019-05-07].
44. Storey, K. (1995). *The language of threats*. Forensic Linguistics 2 (1) 1995: 74–80.
45. Strawson, P. F. (1964) *Intention and convention in speech acts*. The Philosophical Review, Vol. 73, No. 4, pp. 439-460. Prieiga internetu: https://williamstarr.net/teaching/speech_acts/Strawson-1964-Intention_and_Convention_in_Speech_Acts.pdf [žiūrėta 2018-10-16].
46. Tagliamonte, S. A. (2016) *Teen talk. The Language of Adolescents*. Cambridge University press. United Kingdom.
47. Tamaševičius, G. (2014) *Five decades of swearing on air in Lithuania. Swearing in the Nordic Countries*. M. Rathje (ed.). Copenhagen: Dansk Sprogævn. 83–98. Prieiga internetu: http://www.sociolingvistika.lt/failai/files/PDF/Tamasevicius_Five%20decades%20of%20swearing%20on%20air%20in%20Lithuania.pdf [žiūrėta 2019-04-06].

48. Targamadžė, V., Valeckienė, Dž. (2007) *Patyčių bendrojo lavinimo mokykloje samprata: priežasčių, formų ir pasekmių diskursas*. Acta Paedagogica Vilnensia, 19.
49. Tiersma, P. M., Solan, L. M. (2012) *The Language of Crime*. Brooklyn Law School Legal Studies. Research Paper No. 263. Accepted Paper Series.
50. Trimakas, K. A. (1997) *Asmenybės raida gyvenime. I. Egzistencinio apsisprendimo psichologija*. Tarpdiecezinės katechetikos komisijos leidykla, Kaunas.
51. Van Dijk, T. A. (2006) *Discourse studies. A multidisciplinary introduction*. Sage Publications. Second edition.
52. Vyšniauskienė, I. (2014) *Corpus Analysis of Russian and English Resources in Vilnius Adolescents' Speech*. Taikomoji kalbotyra 6. Prieiga internetu: <https://taikomojikalbotyra.lt/ojs/index.php/taikomoji-kalbotyra> [žiūrėta 2019-04-26].
53. *Vytauto Didžiojo universiteto tekstynas*. Kompiuterinės lingvistikos centras. (1998–2013) Prieiga internetu: <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas/> [žiūrėta 2019-04-24].
54. Zaborskis, A., Cirtautienė, L., Žemaitienė, N. (2005) *Bullying in Lithuanian schools in 1994–2002*. Institute for Biomedical Research, Kaunas University of Medicine.
55. Zaikauskas, E. (2000) *Leksinis, gramatinis bei pragmatinis performatyvumo pobūdis*. – Kalbotyra, t. 48 (1) – 49 (1). 157–162.
56. Zaikauskas, E. (2007) *Lietuvių žargono žodynėlis. Kalbos paribiai ir užribiai*. Alma littera, Vilnius.
57. Warren, L. J., Ogloff, J. R. P., Mullen, P. E. (2013) *The Psychological Basis of Threatening Behaviour*. Psychiatry, Psychology and Law. Vol. 20, No 3, 329-343. Prieiga internetu: https://www.researchgate.net/publication/239795128_The_Psychological_Basis_of_Threatening_Behavior [žiūrėta 2019-05-06].

Summary

Nowadays, the problem of bullying is very relevant. This problem is expressed not only in spoken language but also in electronic discourse. Teenagers are constantly communicating with short messages, on social networks and are not protected from bullying. Threats are one of the forms of bullying which over time can lead a teenager's commit suicide. Therefore, in order to prevent the negative effects of bullying it is necessary to be able to identify threats.

This work focuses on threat as speech act expression in bullying discourse. The purpose of this work is analyze threats in bullying discourse, find out what kind of threats dominate and determine their expression. This research is based on *speech act* theory. Qualitative linguistic analysis method was applied. The master's thesis study material is 45 private teen messages in which is found 148 threats. While analyzing threats it was observed that their expression differ, teenagers threaten directly and indirectly. It is noticed that teenagers in messages mostly write a lot of English and Russian swears, slang words, acronyms. The investigation of this work revealed that threats mostly are implicit, it means that they don't have a performative verb. However, there are such cases when threats are explicit and the performative verbs *warn* and *promise* is used as characteristic of other speech acts. Furthermore, the analysis showed that direct threats used in direct, conditional and question sentences. They are expressed as forward-looking facts which aims to intimidate the addressee. When teenagers threaten directly they often use pronoun "I", also accurately identifies the threat action (for example, *I will kill*) result. There is no such trend in indirectly threats, they usually do not name the perpetrator of the threatening action, the same action and / or action result. The analysis showed that indirect threats used in direct, conditional, question and incentive sentences.

The author of this work believes that the survey could be interesting and useful for society, teachers, parents who raise children as an educational tool which would help to identify threats and prevent bullying. As well as for those who are interested in teen language, threats, bullying discourse, also for different areas linguists, for example for sociolinguists, forensic linguists.

Priedas

Priede pateikiama suklasifikuota darbe analizuojama medžiaga. Į lentelę įrašyti identifikuoti tiesioginiai ir netiesioginiai grasinimai. Skliausteliuose šalia grasinimų pateikiamas situacijos, kurioje pavartotas grasinimas, numeris. Visos situacijos įrašytos į laikmeną, pridedamą prie šio magistro darbo.

Eilės nr.	Tiesioginiai grasinimai	Netiesioginiai grasinimai
1.	<i>As tau galva nx supisiu dura tu blt. (3)</i>	<i>Neprisiprašyk per jibala <...> (1)</i>
2.	<i>Tau pzd. (3)</i>	<i>Tokias lengva nuleisti . (1)</i>
3.	<i>Pamatysiu tave tau zopa (3)</i>	<i><...> pasigausiu ir pakalbesim nuparsia (2)</i>
4.	<i>Pzz tau jau melskis (4)</i>	<i><...> apie mane tu pragonu nekelsi, ir issiainskimsim, ne po sukes tai sulej <...> (2)</i>
5.	<i>[A]s paskelbsiu kad tu kiekviena medzio saka lapese buvai i sikna isikisus (4)</i>	<i><...> atvaziuos zmones ir krasnos ir is vileikos ir tie patys pilaitiskiai, paziuresim kas uz ka stoves <...> (2)</i>
6.	<i><...> o aš paskelpsi kad lapese po namus vaikštai ir pist prašai (4)</i>	<i>Dvj susitinkam.Pakalbesim.(3)</i>
7.	<i>Tau gi pzz vaikas (4)</i>	<i>Bus tau žiūrke pl... (4)</i>
8.	<i>Mažai gaves blet tai dar karta blet tau snuki suskaldis (5)</i>	<i>Mano mama atkopijavo visus chat, tai lauk ryt svečiu <...> (4)</i>
9.	<i>Buk nes pagausiu antakius nuskusiu (5)</i>	<i><...> prikolas tame kad kad ir mes turime kad nesinervink <...> (4)</i>
10.	<i>Tu krv gi tau galvą suskaldis (5)</i>	<i>Pacuke rink zodzius as tau dar karta sakau (5)</i>
11.	<i>Pamatysi ryt žasine :DDD tik neapsisiosiok vafli... Nes būsi suskalditas (5)</i>	<i>Nebesnekek geriau daugiau sudu nes pamatysi kaip atsakysi uz visus situos zodzius (5)</i>
12.	<i>Tu kurva savalka ziurek ka sneki nes pamatysiu veida nuspjausiu (5)</i>	<i>Žėk, kad beinant namučio nieks už kampo nelauktų. Čiau (6)</i>
13.	<i>Kurva pamatysi nuspjausiu as tau hare kurva dx sako (5)</i>	<i>Da toks kart bus matysi surasiu ir geruoju nesibaigs (7)</i>

14.	<i>Nesirauk suski. Nes tuoj snukį į asfaltą paleisiu (6)</i>	<i>Nes aš tau taip galiu gyvenima pakeist kad tu neprimeti (8)</i>
15.	<i>Sakau nepaskambins jis man, tu kentesi (10)</i>	<i>Nes blogai baigsis ispeju (9)</i>
16.	<i>Arba padarysiu, kad be FB tuoj būsi (10)</i>	<i>Va cia tau jau blgai darai... (11)</i>
17.	<i>Taigi supisiu galva as tau (11)</i>	<i>Tai gal visgi išsiaiškinam? (12)</i>
18.	<i>Arba surasiu ir supisiu kita koja (13)</i>	<i>Tai gražiuoju ar bloguoju nori? M? (12)</i>
19.	<i>Nesirauk ,nes pati suluošintas liksi (13)</i>	<i>Bloguoju? Ok. Žėk nepridėk į kelnes. Iki pasimatymo (12)</i>
20.	<i>Jeį neapasakysi kur gyvena tas dalbajobas as supyzdinsiu tave (13)</i>	<i>Maciau tu jau sulauzyta tj nenoriu taves dar lauzyt pasakyk kur jis gyvena (13)</i>
21.	<i>Kai supyzdinsiu tave ir <paauglio vardas> galesit dviese buciuotis (13)</i>	<i>Nežinai su kuo prasidedi, tai čiaupkis ir sedėk man negrasines (13)</i>
22.	<i>Jum visiėm pyze atvicaju (13)</i>	<i>Ir man px pakasiu tave guyva ar ne, pisk nxj dalbajobas (13)</i>
23.	<i>Pavadinsi padla , supisiu kaip obuoli pisalas nxj (13)</i>	<i>Susirasiu kur tu gyveni, nesijaudink (13)</i>
24.	<i>Supisiu ir kita koja (13)</i>	<i>Visgi vienas dalykas, kad as zinau kur tu (13)</i>
25.	<i>Vsio prisibazarinai einu su <paauglio vardas> Ivs1 (17)</i>	<i>Turi laiko iki sekmadienio (13)</i>
26.	<i>Ikelsiu asfalta, sulyginsiu tave su tuo asfalaju Priimsi kaip prikola? Mmm? (17)</i>	<i>Visgi esi toks pats pydaras, geruoju nepaeis su tavimi.ok bus bloguoju (13)</i>
27.	<i>I koja sausiu (22)</i>	<i>Zinai tavo drauges labai grazios, idomu kaip jos atrodytu be plauku ? (13)</i>
28.	<i>Padarysiu taip, kad nebegaletum daugiau gyvenime sokt (22)</i>	<i>Ziurek su kuo kalbi, nes neatsakau ka padarysiu (13)</i>
29.	<i>Tai gausi (22)</i>	<i>Žiūrėk, kad tavo pimpalas burnoj neatsiradtu (13)</i>
30.	<i>Abiejom pozda (23)</i>	<i>Turi laiko iki sekmadienio (13)</i>
31.	<i>Ir nors vienas jį dar kartą palies- žopa Dwj (24)</i>	<i>Perduok tam debilui kad <paauglio vardas> man jau nebeproblema (13)</i>

32.	<i>Ir as dar kartą sakau maziau grasink nes pati and kasiako sesi (24)</i>	<i>Susitiksime dar (13)</i>
33.	<i>As tave sumusiu ziurke (25)</i>	<i>Kas pizdanul <paauglio vardas> kazkokia xujne, dar prisnekejai šudo <paauglio vardas>, tai apie ką mes kalbam? (14)</i>
34.	<i>Apraminkit <paauglio vardas>. Nes kentėsit visi (27)</i>	<i>Prisiciulbesi (15)</i>
35.	<i>Dat nors vienas kurva pasakysit jai kažką ar padarysit. Pzd cystai bus (28)</i>	<i>O del „snukiu“ neprisinekek (15)</i>
36.	<i>Aš pasigausiu po vieną. Jasna? (28)</i>	<i>Ateik rimtai pirmadieni pakalbesim (15)</i>
37.	<i>Mano žmonės jus gerai padaužys, kad proto įkrėstų (29)</i>	<i>Žiuresim kaip tu snekesi į akys (16)</i>
38.	<i>Nesicackinsiu. Pasakiau aiškiai, nes dantis į asfaltą padaužysiu (29)</i>	<i>Mes ir taves lauksim (16)</i>
39.	<i>Susitark su chebryte visi kur ir kada. Be jokių žaidimų. Nes mano chebra mašinose bus. Kažką pasakysit į bagažinę ir davai. (31)</i>	<i>Kaip tik ten strelka tai lauksim taves (16)</i>
40.	<i>Ir bl dar nors kartą ji pralies ašaras dėl lohų tokių kaip jūs, pizda čystai bus (31)</i>	<i>Atvaziuosi pabazarinsim (16)</i>
41.	<i>Sužinosiu kad su juo chatinsi ar dar kazka sulupsiu negyvai nes neatsakau net uz savo veiksmus (33)</i>	<i>Tuoj nebeturesi su kuo sypsotis (17)</i>
42.	<i>Dar karta sužinosiu kad kazka prie... lindai, uzmusiu. Cia nera grasinimas. Cia yra pazadas (35)</i>	<i>Sekmes. Tik pasiimk maiseli dantims susidet, patariu (17)</i>
43.	<i>E bahura kurva nx uzmusiu nx tave nuspajusiu visi asm ira pasitemsiu (36)</i>	<i>Numalsim (17)</i>
44.	<i>Arba (pradžiai) <paauglio vardas> viska sužinos (39)</i>	<i>Tai net sakyt nereik (17)</i>
45.	<i>Viena ant rimės gavo į galvą verkė ir tu taip nori? (40)</i>	<i>Tuoj jos ir taip baisi jibala dar pabases (17)</i>
46.	<i>Uzmusiu tavo chebra (41)</i>	<i>Nxj nuleist visus ant zemes reiks (17)</i>

47.	<i>Dabar gluše atsakai už savo pasakytus žodžius, nes rmtj kurva perpisiu, snargle (43)</i>	<i>Sekmes tau rajone (18)</i>
48.	<i>Gausi su šaukštu per galva ir tylėsi (45)</i>	<i>Atvažiuok I lazdynus pirmadieni pasnekesim (19)</i>
49.		<i>Tu Tuoį prisinekesi (19)</i>
50.		<i>Nekalbek taip su manim kai pas mane 80 euru tavo (20)</i>
51.		<i>Taisysi situacija ar teks kalbeti kitaip? (21)</i>
52.		<i>Esu salia taves, nusileisk (21)</i>
53.		<i>Tai pasikalbaam kitaip (21)</i>
54.		<i>Nuo siol jisai tave stebes, o kai pasirodysi kazkur jis man pranes ir mes kartu prieisim prie taves pasikalbet (22)</i>
55.		<i>Bus nebe zodziai (22)</i>
56.		<i>Bus kai kas daugiau (22)</i>
57.		<i>Pamatysiu as tave, nu nx nors geriau nepamatyciau, nes bus graudu. (22)</i>
58.		<i>Esi gavus is orinio? (22)</i>
59.		<i>Jeigu visi neatsiprasote <paauglio vardas> pasigausiu po vieną (24)</i>
60.		<i>Visus chatus turiu (24)</i>
61.		<i>Ir jeigu nedašunta eisim „gražiu keliu“ (24)</i>
62.		<i>Bet perspėju visus, dar kažką jai padarysite- pasigausiu ir pakalbėsim ne per chatus (24)</i>
63.		<i>Dar jos vienas skambutis, kad kažkas blogai sakiau ką darysiu. Ir tada nepadės net brolis tavo (24)</i>
64.		<i>Čiaupkis, nes dantų nesurinksi (24)</i>
65.		<i>O tu pirmas varysi į mentūrą. Ponel? (24)</i>
66.		<i>O tu nori menturoi susitiktu z. grasinimus kad bagazinese isveziosi? (24)</i>

67.		<i>As galiu zajava parasyt ir nieko nepades (24)</i>
68.		<i>Saugokit tą pronesę naglą (24)</i>
69.		<i>Zinai kad tu ne ant to soki ir man sudus rasai ziurek tu (25)</i>
70.		<i>Bus, nežinai ką pažįstu (26)</i>
71.		<i>Man regis būsi pati miške greičiau (26)</i>
72.		<i>Prisišnekėjai. Dwj (26)</i>
73.		<i>Ir aš nescackinu su jumis aštuntokėliai (28)</i>
74.		<i>Žinau kur gyvenat, kur mokotės. Viską (28)</i>
75.		<i>Ir tau turi būti ne px. Nes ir tėveliai galiu greitai supažindinti ką dirbat (28)</i>
76.		<i>Ir dar kažką jai padarysit, aš neberašysiu gražiai. (28)</i>
77.		<i>Blet pasakiau aiškiai visiems, dar kažką pasakot <paauglio vardas>, aš blet nesiterlioju (29)</i>
78.		<i>Duodu paskutinį šansą tau išnešti sveiką mordą ir atsiprašyti jos. (29)</i>
79.		<i>Pasakysiu gražiai. Atsiprašot visi <paauglio vardas>. Jeigu ne. Pasekmės bus rimtos. Aišku tau? (30)</i>
80.		<i>Dar nors vienas kažką apie ją pasakot, padarot jai kažką. Pasigaunu po vieną ir nescackinu (31)</i>
81.		<i>Nes believe me cia dar ne viskas tau (32)</i>
82.		<i>Išgirsi dar net nei is vieno jei reiks... (33)</i>
83.		<i>As tau sakau tau geruoju nesibaigs... (33)</i>
84.		<i>Ei tu, mergyte, galvok su kuo šneki, supratai? (34)</i>
85.		<i>Rink zodzius nes atsirinlt teks kitu budu (34)</i>
86.		<i>Žiūrėk kad baudelių už grasinimus negautum. Čiau pupa (34)</i>

87.		<i>Blet melskis kad manes niekada gyvenime nesutiktum. (35)</i>
88.		<i>Bet jei menkiausias kontaktas bus, patikek manim, pasekmiu nenori suzinot (35)</i>
89.		<i>Tikiuos pasirinksi pats negulet ligoninej (35)</i>
90.		<i>Tikekis nereiks uz klaida sumoket. Davai (35)</i>
91.		<i>Niekada gyvenime nenoriu neikarto išgirsti iš nieko tokių dalykų, <paauglio vardas>. Pasekmės bus rimtos ir aš su mažais vaikais nesicackinu (37)</i>
92.		<i>Nežinai ką galiu ir ką pažįstu (37)</i>
93.		<i>Tad arba gražiuoju sakai gerainiekada nesakysiu kad tu tokia anokia, arba tavo tėvai ir draugai tavęs neatpažins. Sutariam gražiuoju? (37)</i>
94.		<i>Nešokinėk (38)</i>
95.		<i>Nebebusiu draugiskas (42)</i>
96.		<i>Mergyt, shl tave rmtj pasigausiu (43)</i>
97.		<i>Vistiek as taves uz tai nepaliksiu, patikek – susitiksim, teisininke su trim aukstaisiais (44)</i>
98.		<i>Gerai dwj susitinkam primadieni 17 h per aguonėlės? (45)</i>
99.		<i>Grd žodžiu tramdyk ar jau baimės jausma pametei (45)</i>
100.		<i>Man atrodo aš blee tavo gala pagysiu labai greitai (45)</i>